

Vahingonkorvausvelan yksilöinti velan vanhentumisen katkaisutoimena

Hannu Vilpponen

Pro Gradu -tutkielma

Toukokuu 2019

Helsingin yliopisto

Oikeustieteellinen tiedekunta: Velvoiteoikeus

Ohjaaja Olli Norros

Tiedekunta – Fakultet – Faculty		Koulutusohjelma – Utbildningsprogram – Degree Programme	
Oikeustieteellinen tiedekunta			
Tekijä – Författare – Author			
Hannu Vilpponen			
Työn nimi – Arbetets titel – Title			
Vahingonkorvausvelan yksilöinti velan vanhentumisen katkaisutoimena			
Oppiaine/Opintosuunta – Läroämne/Studieinriktning – Subject/Study track			
Velvoiteoikeus			
Työn laji – Arbetets art – Level		Aika – Datum – Month and year	Sivumäärä – Sidoantal – Number of pages
Pro gradu -tutkielma		Toukokuu 2020	XII + 97
Tiivistelmä – Referat – Abstract			
<p>Tämän tutkimuksen tutkimustehtävänä on selvittää vahingonkorvausvelan vanhentumisen katkaisutoimen vähimmäissisältö. Tutkimuksessa tarkastellaan sekä sopimus- että sopimustenulkoiseen vastuuseen liittyvää katkaisutoimea. Lähteinä on käytetty vanhentumislain esitöitä, oikeuskäytäntöä sekä kotimaisen oikeuskirjallisuuden ohella Ruotsin oikeuskirjallisuutta. Tärkeinä osakysymyksinä tutkielmassa käsitellään vanhentumisaikojen alkamista korvausvelkojen osalta sekä yleistä yksilöintivaatimusta. Tutkimuksen alkupuoliskolla on tavoitteena antaa lukijalle kokonaiskuva siitä, mitä kaikkea katkaisutoimi pitää sisällään ja mitä seikkoja sen taustalla on nähtävissä. Kun katkaisuinstituutio ja sen taustalla olevat tekijät ovat tulleet tutuiksi, tarkastelu siirtyy tutkimuksen ytimeen, eli korotettuun yksilöintivaatimukseen.</p> <p>Tutkimuksessa tuodaan samalla esille vanhentumislain tavoitteita sekä velkojan että velallisen katsantokannalta. Korkeimman oikeuden ratkaisukäytännön tulkintaa korotetun yksilöintivaatimuksen suhteen verrataan lopulta näihin tavoitteisiin. Samalla on tarkoitus antaa kokonaiskuva siitä, onko vallitseva oikeuskäytäntö linjassa vanhentumislain tavoitteiden kanssa korotetun yksilöintivaatimuksen tulkinnassa. Tutkimuksessa on siten pyritty antamaan kritiikkiä korkeimman oikeuden ratkaisukäytännölle silloin, kun siihen on ollut perustellusti aihetta.</p> <p>Vanhentumislain tavoitteissa on nähtävissä sekä velkojan että velallisen suojaa ilmentäviä tavoitteita, jotka näyttävät olevan osittain jännitteisessä suhteessa korotetun yksilöintivaatimuksen tulkinnassa. Tutkimustuloksena on huomattu, ettei korotettu yksilöintivaatimus ole niin ankara kuin vanhentumislain sanamuoto antaa ensisilmäyksellä kuvan. Korotetun yksilöintivaatimuksen vähimmäissisältö on nähtävissä alentuneen entisestään viimeisimmän ennakkopäätöksen seurauksena. Tutkimuksen edetessä on tullut havaituksi, että olennaisin piirre korotetun yksilöintivaatimuksen arviointiin vaikuttavana tekijänä on osapuolten asiantuntemustaso. Mikäli velkojan asiantuntemustaso on korkealla, edellytetään helposti tarkempaa yksilöintiä. Mikäli taas velallisen asiantuntemustaso on korkealla, korotettu yksilöintivaatimus on käytännössä alhaisempaa.</p>			
Avainsanat – Nyckelord – Keywords			
Velan vanhentuminen, vahingonkorvaus, vanhentumislaki, vapaamuotoinen katkaisutoimi			
Ohjaaja tai ohjaajat – Handledare – Supervisor or supervisors			
Olli Norros			
Säilytyspaikka – Förvaringställe – Where deposited			
Helsingin yliopiston kirjasto			
Muita tietoja – Övriga uppgifter – Additional information			

Sisällysluettelo

Sisällysluettelo	iii
Lähteet	v
Lyhenneluettelo.....	xii
1. Johdanto	1
1.1 Tutkielman tausta, tavoitteet ja tutkimustehtävä	1
1.2 Aiheen rajaus ja tutkimusmetodi	2
1.3 Tutkielman rakenne ja lähteet.....	2
2. Vanhentumisesta yleisesti.....	3
2.1 Yleisesti vanhentumisen käsitteestä, vanhentumisajasta ja vanhentumisen oikeusvaikutuksista.....	3
2.2. Onko vanhentuminen tarpeellista ja mitä se merkitsee velkasuhteen eri osapuolille?6	
2.3 Vanhentumisajan alkaminen sopimus- ja deliktivastuuseen perustuvassa vahingonkorvauksessa	10
2.3.1 Esikysymyksenä vastuumuotojen valinta	10
2.3.2 Lähtökohtana velkojan selonottovelvollisuus ja tietoisuustaso	12
2.3.3 Sopimusrikkomukseen perustuva vanhentumisajan alkaminen	15
2.3.4 Deliktivastuuseen perustuva korvausvelan vanhentumisajan alkaminen	18
3. Vanhentumisen katkaisemisesta yleisesti.....	22
3.1 Vapaamuotoinen katkaisutoimi ja korotettu yksilöintivaatimus.....	22
3.2 Katkaisutoimen oikeustoimiopillisesta luonteesta.....	24
3.3 Katkaisutoimen yleiset edellytykset	27
3.3.1 Velkojan ja velallisen kontakti	27
3.3.2 Edustuskysymykset katkaisutoimessa	29
3.3.3 Näytön riittävyys	32
3.3.4 Asiallinen kohdentuminen.....	35
3.4 Katkaisutoimen tulkinnasta yleisessä yksilöintivaatimuksessa	38
3.5 Katkaisutoimen lähi-ilmiöt	41
3.5.1 Reklamaatio.....	41
3.5.2 Vahinkoilmoituksen tekeminen	44
4. Vahingonkorvausvelan vanhentumisen katkaisemisesta	45
4.1 Katkaisutoimen sääntelytaustasta ja tavoitteista	45
4.2 Miten korotettua yksilöintivaatimusta arvioidaan?.....	48

5. Vaatimuksen perusteen ja määrän ilmoittamisesta pätevän katkaisutoimen edellytyksenä.....	52
5.1 Sopimusperusteinen vastuu: Esikysymyksenä korvauksen vaatimisvelvollisuus sopimusperusteisessa suhteessa	52
5.2 Velan perusteen ilmoittamisesta sopimusperusteisessa vastuussa.....	55
5.2.1 Vastuuperusteen ja vahingon aiheutumisen ilmoittamisesta	55
5.2.2 Katkaisutoimen ulottuvuus ja velan perusteen ilmoittaminen sopimusperusteisessa vastuussa	58
5.2.3 Välianalyysi korotetusta yksilöintivaatimuksesta sopimusperusteisessa vastuussa	60
5.3 Velan määrän ilmoittamisesta sopimusperusteisessa vastuussa	61
5.3.1 Kuinka tarkkaa yksilöintiä velan määrän osalta edellytetään?	61
5.3.2 Luontoissuoritus- ja vahingonkorvausvelvollisuuden suhde.....	62
5.3.3 Arviointia velan määrän ilmoittamisvelvollisuudesta velkojan katkaisutoimessa	63
5.4 Huomioita KKO:n ratkaisukäytännöstä korotetun yksilöintivaatimuksen arvioinnista sopimusperusteisessa vastuussa	67
5.4.1 Ratkaisukäytännön yhteensopivuudesta erityisesti vanhentumislain tavoitteisiin nähden	67
5.4.2 Velkojan saamisoikeus tulkintaa rajoittavana tekijänä	74
5.5 Korotettu yksilöintivaatimus sopimuksenulkoisessa vastuussa.....	76
5.5.1 Velan perusteen ja määrän ilmoittaminen deliktivastuussa.....	76
5.5.2 Arviointia velan perusteen ja määrän ilmoittamisesta deliktivastuussa	81
6. Kokoavia näkökohtia.....	83
6.1 Mitä yhteisiä piirteitä KKO:n ratkaisukäytännössä esiintyy korotetun yksilöintivaatimuksen arvioinnissa?	83
6.2 Onko vastuumuodoilla merkitystä korotetun yksilöintivaatimuksen arvioinnissa? ..	87
6.3 Katkaisutoimen vähimmäisisältö	91
7. Lopuksi	91

Lähteet

Kirjallisuus

Aarnio, Aulis: Tulkinnan taito, ajatuksia oikeudesta, oikeustieteestä ja yhteiskunnasta. Helsinki 2006

Aurejärvi, Erkki – Hemmo, Mika. Velvoiteoikeuden oppikirja. Kolmas painos. Edita Publishing Oy. Helsinki 2007

Bräysy, Pia: Velan lopullisesta vanhentumisesta. Defensor Legis 6/2015, s. 1030-1044

Bräysy, Pia: Perintä käytännössä. Kauppakamari. Helsinki 2013

Bärlund, Johan: Reklamation i konsumentavtal: en kontraktsrättslig studie av konsumentens reklamation som en förutsättning för att konsumenten skall kunna åberopa näringsidkarens avtalsbrott. Kauppakaari. Helsinki 2002

Hahto, Vilja: Tuottamus vahingonkorvausoikeudessa. Helsinki 2008

Hakulinen, Y.J.: Velvoiteoikeus I. Yleiset opit. Toinen laajennettu painos. Helsinki 1965

Halila, Jouko – Ylöstalo, Matti: Saamisen lakkaamisesta. Neljäs korjattu painos. Helsinki 1979

Halila, Heikki: KKO 2012:18 Vahingonkorvaussaatavan vanhentumisen alkuhetki. Teoksessa toim. Pekka Timonen: KKO:n ratkaisut kommentein 2012: I Alma Talent Oy 2012

Havansi, Erkki: Määräajat ja oikeudenkäynti: Tutkimus prosessiliitännäisistä määräajoista. Helsinki 2004

Helin, Markku: Perusoikeuksilla argumentoinnista. Juhlajulkaisu Jarmo Tuomisto 1952-9/6-2012. Turku 2012, s. 11-30

Hemmo, Mika: KKO 2019:88 vahingonkorvausvaatimuksen vanhentumisen katkaiseminen. Teoksessa toim. Pekka Timonen: KKO:n ratkaisut kommentein 2019: II Alma Talent Oy 2020

Hemmo, Mika: Sopimusoikeus (päivittyvä julkaisu). Hemmo, Mika, kirjoittaja.; Hoppu, Kari, Kirjoittaja. WSOYpro 2006- Sanoma Pro Talentum Media. Helsinki 2006

Hemmo, Mika: Sopimusoikeuden oppikirja. Helsinki 2006

Hemmo, Mika: Vahingonkorvausoikeus. Helsinki 2005

Hemmo, Mika: Sopimusoikeus II. Helsinki 2003

Hemmo, Mika: Sopimus ja delikti: tutkimus vahingonkorvausoikeuden vastuunudoista. Helsinki 1998

Hemmo, Mika: Vahingonkorvauksen määräytymisestä sopimussuhteissa. Siviilioikeudellinen tutkimus. Vammala 1994

Hirvonen, Ari: Mitkä metodit? Opas oikeustieteen metodologiaan. Yleisen oikeustieteen julkaisuja 17. Helsinki 2011

Hoffrén, Mia: Virhevastuu asunnon ja kiinteistön kaupassa. Helsinki 2013 (Hoffrén 2013 I)

Hoffrén, Mia: Osapuoliroolit korkeimman oikeuden kiinteistöjen ja asuntojen kauppaa koskevissa ratkaisuissa. Lakimies 5/2013, s. 862–885 (Hoffrén 2013 II)

Hoppu, Esko: Vahingonkorvauksen kehityslinjoja. Lakimies 1998 6/7, s. 1048-1056

Isohanni, Antti: Takuuvastuut rakentamisessa. Defensor Legis 2016/3, s. 384-400

Kaisto, Janne: Oikeustoimiopin perusteet. Helsinki 2015

Kaisto, Janne – Lohi, Tapani: Johdatus varallisuus-oikeuteen. Helsinki 2013

Kaisto, Janne – Tepora, Jarno: Esineoikeus eurooppalaistuvassa Suomessa. Helsinki 2012

Kaisto, Janne: Lainoppi ja oikeusteoria – Oikeusteorian perusteista aineellisen varallisuus-oikeuden näkökulmasta. Edita Publishing Oy. Helsinki 2005

Kasso, Matti: Kiinteistön kauppa ja omistaminen. Toinen uudistettu painos. Helsinki 2014

Kivimäki, Toivo Mikael – Ylöstalo, Matti: Suomen Siviilioikeudellinen oppikirja. Yleinen osa. Kolmas uudistettu painos. Porvoo – Helsinki 1973

Kivimäki, Toivo Mikael – Ylöstalo, Matti: Suomen siviilioikeuden oppikirja, yleinen osa. Toinen uudistettu painos. Porvoo 1964

Koulu, Risto: Kaupallisten riitojen sovittelu. Helsinki 2006

Kurkela, Matti S.: Globalisoitunut sopimuskäytäntö ja sopimusoikeudelliset periaatteet. Helsinki 2003

Könkkölä, Mikko – Linna, Tuula: Konkurssioikeus. Helsinki 2013

Lindskog, Stefan: Preskription – om civilrättsliga förpliktelsers upphörande efter viss tid. Visby 2017

Linna, Tuula: Kesken jääneen oikeudenkäynnin vaikutus saatavan vanhentumiseen. Defensor Legis 2020/2, s. 125-136

Linna, Tuula 2019: Prosessioikeuden oppikirja. Toinen, uudistettu painos. Helsinki 2019

Linna, Tuula – Saarnilehto, Ari: Velan vanhentuminen. Helsinki 2016

Luukkonen, Marja: Sijoittajan reklamaatiovelvollisuus. Oikeustiede–Jurisprudentia. L:2017. Suomalaisen lakimiesyhdistyksen vuosikirja, s. 85-170

Mononen, Marko: Yritysten välinen tuotevastuu. Helsinki 2004 (Mononen 2004 I)

Mononen, Marko: Onko sopimusoikeudessamme erityistä vastuuperustetta? Lakimies 2004/7, s. 1379-1397 (Mononen 2004 II)

Määttä, Kalle: Yritysoikeus yritystoiminnan suunnittelussa. Edita publishing Oy. Helsinki 2005

Norio-Timonen, Jaana: KKO 2013:63 Vakuutusyhtiön takautumissaamisen vanhentuminen. Teoksessa toim. Pekka Timonen: KKO:n ratkaisut kommentein 2013: II Alma Talent Oy 2014

Norio-Timonen, Jaana: Vakuutuskorvaukset ja vanhentuminen. Lakimies 2011/4, s. 627-648

Norros, Olli: Velvoiteoikeus. Helsinki 2018

Norros, Olli: Vahingonkorvausvelan vanhentuminen. Helsinki 2015

Norros, Olli: KKO 2012:75- virhevastuuvelan vanhentumisen katkaisu. Lakimies 2013/2 oikeustapauskommentti, s. 310-323

Norros, Olli: KKO 2012:75 Vahingonkorvausvelan vanhentumisen katkaisu. Teoksessa toim. Pekka Timonen: KKO:n ratkaisut kommentein 2012: II Alma Talent Oy 2013

Norros, Olli: Johdatus velvoiteoikeuteen. Helsinki 2010

Norros, Olli: Vahingonkorvaus kestopimuksen oikeudettoman irtisanomisen perusteella. Defensor Legis 4/2009, s. 631-658

Norros, Olli: Sopimusperusteiset muotovaatimukset. Lakimies 2008/2, s. 183-211 (Norros 2008 I)

Norros, Olli: KKO 2008:16-Sopimuskumppanin vastuu työntekijän aiheuttamasta vahingosta. Lakimies 2008/5 oikeustapauskommentti, s. 815-841 (Norros 2008 II)

Norros, Olli: Vastuu sopimusketjussa. Helsinki 2007 (Norros 2007 I)

Norros, Olli: Asiantuntijan vastuu sivullista kohtaan. Defensor Legis 5/2007, s. 699-719 (Norros 2007 II)

Paanetoja, Jaana – Kärkkäinen, Mika – Lohi, Markus: Määräajat ja saatavat työsuhteessa. Helsinki 2019

Rekola, Aarne: Saamisoikeuden vanhentuminen Suomen lain mukaan I–II. Helsinki 1938

Routamo, Eero – Ståhlberg Pauli – Karhu, Juha: Suomen vahingonkorvausoikeus. Helsinki 2006

Saarnilehto, Ari – Annola, Vesa: Sopimusoikeuden perusteet. Helsinki 2018

Saarnilehto, Ari: Kanneaika ja vanhentumisen katkaisemisen enimmäisaika. Teoksessa Riekkinen, Juhana (toim.). Oikeutta oikeudenkäynnistä täytäntöönpanoon – juhlijulkaisu Tuula Linna 1957-25/9-2017. Alma Talent Oy 2017

Saarnilehto, Ari: Vanhentumisajan alkaminen ja sen katkaiseminen. Oikeustieto 2016/3, s. 9-10

Saarnilehto, Ari: Vanhentumisen katkaiseminen ja asiamies. Oikeustieto 2015/3, s. 8-9

Saarnilehto, Ari: Oikeustieto 2/2014: Kommentoituja tapauksia hovioikeudesta: Ari Saarnilehto: Asunto-osakkeiden kauppahinnan alennuksen vanhentuminen. Helsingin hovioikeus 17.9.2012, s. 7-8

Saarnilehto, Ari. II Velvoite. Teoksessa: Varallisuus oikeus. Toimittanut Marja Autio. Sanoma Pro Oy. Toinen, Uudistettu painos. Helsinki 2012 (Saarnilehto 2012 I)

Saarnilehto, Ari. Rikokseen perustuvan vahingonkorvauksen vanhentumisesta. Teoksesta Rikoksesta rangaistukseen, juhlijulkaisu Pekka Viljanen 1952 – 26/8 – 2012. Toimittanut

Tatu Hyttinen, Antti Jokela, Jussi Tapani ja Mikko Vuorenpää. Turun yliopisto, oikeustieteellinen tiedekunta 2012, s. 209 – 219. (Saarnilehto 2012 II)

Saarnilehto, Ari: Oikeustieto 4/2012: Kommentoituja tapauksia hovioikeudesta: Ari Saarnilehto: Rikokseen perustuvan vahingonkorvausvelan vanhentumisesta. Helsingin hovioikeus 17.5.2011, s.13-14 (Saarnilehto 2012 III)

Saarnilehto, Ari: Eräitä (maallikon) havaintoja sääntelyntarkkuudesta. Teoksesta LAINVALMISTELU, TUTKIMUS, YHTEISKUNTA Jyrki Talan juhlaKirja. Toimittanut Auri Pakarinen, Anna Hyvärinen ja Kaijus Ervasti. Turun yliopisto 2011, s. 111 – 126.

Saarnilehto, Ari: Reklamaatio ja vanhentuminen. Edilex sarja 2010/2, s. 1-9 (Saarnilehto 2010 I)

Saarnilehto, Ari: Kohtuullinen reklamaatioaika. Defensor Legis 2/2010, s. 148-156 (Saarnilehto 2010 II)

Saarnilehto, Ari: Todistustaakasta vahingonkorvausasioissa. Teoksessa: Saarnilehto, Ari (toim.): Ehdon sovittelusta, todistelusta, vahingonkorvauksesta –Velvoiteoikeudellisia kirjoituksia I. Turku 2010, s. 53-102 (Saarnilehto 2010 III)

Saarnilehto, Ari: Tilintekovelvollisuuden vanhentuminen. Oikeustieto 4/2008, s. 24 – 25

Saarnilehto, Ari: Pääasiat velvoitteesta. Helsinki 2005

Saarnilehto, Ari. Eräitä näkökohtia liikennevakuutuskorvauksen vanhentumisesta. Prosessioikeudellisia erityiskysymyksiä. Teoksesta: Prosessioikeudellisia erityiskysymyksiä. Toimittanut Jarkko Männistö. Turun yliopisto 2004, s. 213-225 (Saarnilehto 2004 I)

Saarnilehto, Ari: Vanhentumislaki – pääpiirteet, laki, HE ja oikeuskäytäntö. Helsinki 2004 (Saarnilehto 2004 II)

Saarnilehto, Ari: Asemavaltuus? Oikeustieto 2000/4, s. 10-12

Sandvik, Björn: Voidaanko kontrollivastuuta pitää sopimusoikeuden yleisenä vastuuperiaatteena? Kontrollivastuun kehitys ja asema sopimusoikeuden järjestelmässä. Lakimies 2014/5, s. 651–674

Savela, Ari: Vahingonkorvaus osakeyhtiössä. Kolmas, uudistettu painos. Helsinki 2015

Ståhlberg, Pauli – Karhu, Juha: Suomen vahingonkorvausoikeus. Helsinki 2013

Ståhlberg, Pauli – Holappa, Miia – Kankaanpää, Liina: Sopimusvastuun soveltamisesta sopimusvastuun ulkopuolella. DL 2001/4, s. 750-756

Tikkala, Niko: ”En koskaan saanut kirjettä”- argumentin prosessuaalisesta kantavuudesta siviilioikeudessa. Edita Publishing Oy 2016, s. 1-14

Tuomisto, Jarmo: KKO 2018:11 Vahingonkorvausvelan vanhentuminen ja reklamaatioaika kiinteistökaupassa. Teoksessa toim. Pekka Timonen: KKO:n ratkaisut kommentein 2018: I Alma Talent Oy 2018

Uitto, Tero: Maksuvelvollisuuden lakkaamisesta. Turku 2009

Virtanen, Antti: Vahingonkorvaus – Laki ja käytännöt. Helsinki 2011

Ämmälä, Tuula: Kauppaa koskevista reklamaatioista. Julkaistu teoksessa: Omistus, sopimus, vaihdanta – Juhlakirja Leena Kartiolle. Toim. Tammi-Salminen, Eva. Turun yliopisto, Oikeustieteellinen tiedekunta 2004, s. 261-280

Virallislähteet:

HE 187/2002 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle velan vanhentumista ja julkista haastetta koskevan lainsäädännön uudistamisesta

HE 109/1981 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle korkolainsäädännöksi

Oikeuskäytäntö:

Korkein oikeus

KKO 2019:88

KKO 2018:11

KKO 2017:84

KKO 2017:3

KKO 2016:69

KKO 2016:50

KKO 2016:11

KKO 2015:29
KKO 2015:28
KKO 2013:63
KKO 2012:75
KKO 2012:18
KKO 2011: 90
KKO 2007:52
KKO 2005:14
KKO 2003:131
KKO 2003:81
KKO 2003:4
KKO 2001:70
KKO 1996:66
KKO 1996:34
KKO 1995:187
KKO 1991:156
KKO 1991:18
KKO 1981 II 149
KKO 1945 I 2

Hovioikeus

Turun hovioikeus 10.3.2020, S 19/163

Turun hovioikeus 23.5.2018, S 17/530

Vaasan hovioikeus 2.1.2012, S 11/ 4

Turun hovioikeus 9.11.2012, S 12/438

Käräjäoikeus

Pirkanmaan käräjäoikeus 17.1.2012, L 10/15911

Varsinais- Suomen käräjäoikeus 31.1.2017, L 15/37666

Vakuutuslautakunta

FINE-022569 (2019)

Lyhenneluettelo

HE Hallituksen esitys

HO Hovioikeus

KKO Korkein oikeus

KL Kauppalaki (27.3.1987/355)

KorkoL Korkolaki (20.8.1982/633)

KSL Kuluttajansuojalaki (20.1.1978/38)

KO Käräjäoikeus

MK Maakaari 12.4.1995/540

OK Oikeudenkäymiskaari 1.1.1734/4

PreskL Preskriptionslag (1981:130)

VahKorvL Vahingonkorvauslaki 31.5.1974/412

VanhA Vanhentumisasetus (9.11.1868 32/1868)

VanhL Laki velan vanhentumisesta (15.8.2003/728) (vanhentumislaki)

1.Johdanto

1.1 Tutkielman tausta, tavoitteet ja tutkimustehtävä

Velan vanhentuminen on tärkeä kysymys pohdittaessa sitä, onko velallisen suoritusvelvollisuus olemassa.¹ Velan vanhentuminen on eräs velvoitteen lakkaamisen muoto muiden joukossa. Saamisen lakkaamisen muita tapoja on jo vanhastaan nähty olevan esimerkiksi velan anteeksianto ja kuittaus.² Tällaisiin lakkaamismuotoihin ei useimmiten liittyne sen suurempaa dramatiikkaa. Esimerkiksi velan anteeksiantohan on velkojan puolelta tuleva oikeustoimi.³ Näin molempien osapuolten voidaan katsoa olevan useimmissa tapauksissa tyytyväisiä velvoitteen lakkaamiseen. Asetelma on kuitenkin erilainen velan lakkaamisessa vanhentumisen seurauksena. Velan vanhentumisen katkaisemisella velkojan on mahdollista estää saatavan vanhentuminen.⁴ Tällaisessa tilanteessa velkojan tavoitteena voidaan todeta olevan velkasuhteen voimassa pitäminen.

Velan vanhentumisen katkaisu on siten varsinkin velkojan kannalta tärkeä toimenpide, jonka voidaan katsoa korostuvan erityisesti vahingonkorvausveloissa. Tällaisissa tilanteissa velkojan voidaan katsoa olevan erityisen halukas pitämään oikeutensa voimassa. Esimerkiksi sopimusrikkomuksen tilanteissa liikekumppanille aiheutettu vahinko voi olla niin mittava, että ilman mahdollisuutta vahingonkorvaukseen velkojan liiketoiminta voi olla vaarassa kaatua kokonaan.⁵ Velallisen kannalta on taas erityisen tärkeää, että velkojan tekemä katkaisutoimi olisi mahdollisimman selkeä, jotta velallinen voisi arvioida mahdollisen korvausvastuunsa oikeellisuutta ja määrää. Selkeä katkaisutoimi palvelee siten ennen kaikkea velallisen intressiä.

Tämän tutkielman tutkimustehtävänä on selvittää, minkälainen velkojan puolelta tuleva velan vanhentumisen katkaisutoimi voidaan katsoa olevan riittävää, jotta vanhentuminen voidaan todeta olevan katkaistu. Tavoitteena on siten saada selville katkaisutoimen minimitaso. Työssä käsitellään sekä sopimukseen perustuvaa että sopimuksen ulkoiseen

¹ Kaisto 2007 s. 452

² Halila, Ylöstalo 1979 s. 41, s.70

³ Halila, Ylöstalo 1979 s. 70

⁴ Halila, Ylöstalo 1979 s. 93

⁵ Sopimusrikkomuksella tarkoitetaan yleisesti ottaen sitä, ettei sopimuksessa sovittuja velvoitteita ole täytetty sovitulla tavalla. Ks. sopimusrikkomuksen käsitteestä esim. Saarnilehto, Annola 2018 s. 187 tai Hemmo 1994 s. 47, joka toteaa suoritusvirheen toimivan synonyymina sopimusrikkomus-termille.

vastuuseen perustuvaa katkaisutoimenpiteen vähimmäistasoa. Samalla pyrkimyksenä on tuoda esille näiden vastuumuotojen mahdollisia eroavaisuuksia vahingonkorvausvelan yksilöinnin osalta velan vanhentumisen katkaisemistoimenä.⁶

1.2 Aiheen rajaus ja tutkimusmetodi

Tutkimus rajataan koskemaan ainoastaan vahingonkorvausvelkoja. Niidenkin osalta käsitellään vain vapaamuotoisia katkaisutoimia. Rajaus on tehty siitä syystä, ettei vahingonkorvaussaatava ole yhtä merkittävä piirre oikeudellisten katkaisukeinojen yhteydessä verrattuna vapaamuotoisiin katkaisukeinoin.⁷ Oikeudelliset katkaisukeinot toimivat tässä työssä siten vain havainnollistavana esimerkkinä ja jäävät näin maininnan tasolle. Samoin velallisen tunnustus vapaamuotoisena katkaisutoimenpiteenä toimii tässä työssä pelkästään havainnollistavana esimerkkinä. Tämä on seurausta korotettua yksilöintivaatimusta koskevan vanhentumislain lain sanamuodosta, joka koskee vain *velkojan* tekemää katkaisutoimea (VanhL 10. 2 § 2 kohta). Se soveltuu siten vain velkojan tekemään vapaamuotoiseen muistutukseen velasta (VanhL 10.1 § 3 kohta).⁸

Tutkimuksen metodina toimii lainoppi, jonka pyrkimyksenä on systematisoida ja selvittää oikeusnormien sisältöä.⁹ Oikeusdogmaattisella lähestymistavalla tutkielmassa pyritään tulkinnan kautta selvittämään vallitsevaa oikeustilaa.¹⁰ Lainoppi on valittu tutkimuksen metodiksi siitä syystä, että sen avulla saadaan tutkimustehtävän kannalta oleellimmat vastaukset esiin.

1.3 Tutkielman rakenne ja lähteet

Tärkeimmät käytetyt lähteet muodostuvat kotimaisista laeista, oikeuskirjallisuudesta, oikeuskäytännöstä ja esitöistä, unohtamatta kuitenkin Ruotsin oikeuskirjallisuutta sen toimiessa havainnollistavana ja vertailevana esimerkkinä. Tutkimuksen alussa luodaan yleiskuva vanhentumisen sääntelymallista ja tavoitteista. Samalla pyrkimyksenä on tuoda

⁶ Ks. yleisesti sopimus- ja deliktivastuun käsitteestä ja perinteisimmistä eroista Routamo, Ståhlberg, Karhu 2006 s. 60-63

⁷ Norros 2015 s. 337

⁸ Norros 2015 s. 338

⁹ Aarnio 2006 s. 238

¹⁰ Hirvonen 2011, s. 21- 23

esille vanhentumisen radikaali vaikutus sitä kautta, kenen osapuolen silmin vanhentumista tarkastelee. Ennen katkaisutoimeen siirtymistä tutkimuksessa tarkastellaan vanhentumisaikojen alkamisajankohtia sopimus- ja deliktiperusteisessa vastuussa. Tämän jälkeen tutkimus siirtyy käsittelemään velan vanhentumisen katkaisutoimea, jossa tuodaan esille katkaisutoimen yleisiä piirteitä ja edellytyksiä.

Katkaisutoimen yleisen tarkastelun jälkeen tutkimus siirtyy vahingonkorvausvelan korotettuun yksilöintivaatimukseen. Laajana aiheena työssä analysoidaan korkeimman oikeuden ratkaisukäytäntöä, jonka jälkeen tavoitteena on saada vastaus korotetun yksilöintivaatimuksen minimitasoon. Lopuksi tutkimuksessa luodaan yhteenveto kaiken esitetyn perusteella ja annetaan samalla arvio myös siitä, toteutuuko vanhentumissääntelyn tavoitteet vallitsevan oikeuskäytännön kanssa.

2. Vanhentumisesta yleisesti

2.1 Yleisesti vanhentumisen käsitteestä, vanhentumisajasta ja vanhentumisen oikeusvaikutuksista

Velvoitteen vanhentumisella tarkoitetaan yksinkertaista velvoitteen lakkaamista. Velvoitteen olemassaolo päättyy vanhentumisen seurauksena. Vanhentuminen perustuu ajan kulumiseen, joka on seurausta osapuolten passiivisuudesta pitää velkasuhde voimassa. Velvoitteen sammumisen eli vanhentumisen syynä voi olla esimerkiksi velkojan passiivisuus saattaa oikeuttaan tietyn ajan kuluessa voimaan. Velan vanhentuminen voi olla seurausta myös velallisen toimimattomuudesta. Velallinen ei ole esimerkiksi tunnustanut velkasuhteen olemassaoloa ja velka on tällöin ehtinyt vanhentua.¹¹

Velan vanhentuminen ei voida sanoa olevan mitenkään uusi ilmiö Suomen oikeusjärjestyksessä. Nykyisin velan vanhentumista säätelee yleislakina velan vanhentumisesta annettu laki (myöhemmin vanhentumislaki, VanhL 728/2003). Vanhentumisesta on ollut Suomessa sääntelyä tätä ennenkin kuitenkin jo huomattavasti pidemmän aikaa. Vanhentuminen on myös kansainvälisesti tunnettu oikeusilmiö ja sitä on pidetty Suomessa omaksuttuna oikeusperiaatteena vanhastaan.¹²

¹¹ Linna, Saarnilehto 2016 s. 7

¹² HE 187/2002 vp. s. 16

Kuten olettaa saattaa, vanhentumissääntelyn uudistukselle oli tilausta johtuen juuri vanhentumisasetuksen vanhentuneisuudesta. Vanhentumisasetus nähtiin liian vanhanaikaisena nykytilanteeseen nähden, jossa muuttuneet olosuhteet talouselämän ja velkasuhteiden sektorilla vaativat lainsäädännön saattamista nykytilanteen tarpeita vastaavaksi. Vuoden 2003 lailla kumottiinkin tätä ennen voimassa ollut määräajassa velkomisasioissa sekä julkisesta haasteesta velkojille 9 päivänä marraskuuta 1868 annettu asetus (32/1868). Kyseistä säädöstä kutsuttiin yleisemmin vanhentumisasetukseksi.¹³

Vanhentumislakia koskeneessa hallituksen esityksessä tuotiinkin selvästi esille silloisen sääntelyn soveltumattomuus nykyajan vaatimuksiin. Samaan aikaan tuotiin esiin velkasuhteiden selkeyden vaatimus, jossa taustaideana on saada velkasuhteet selvitetynsi ilman epäselvyyksiä esimerkiksi vahingonkorvausvelan syntyperästä. Samalla tuotiin esiin pyrkimys selvittää velkasuhteet kohtuullisessa ajassa.¹⁴ Sanotuista syistä vanhentumisasetuksessa ollutta ns. yleistä vanhentumisaikaa lyhennettiin 10 vuodesta kolmeen vuoteen. Kyseinen kolmen vuoden vanhentumisaika nähtiin myös velkojan kannalta ongelmattomana ja tarpeeksi pitkänä aikana vaatia velallista suoritusta.¹⁵ Yleisestä vanhentumisajasta säätääkin VanhL 4 §, jonka mukaan ”*velka vanhentuu kolmen vuoden kuluttua 5–7 §:ssä tarkoitetusta ajankohdasta, jollei vanhentumista ole sitä ennen katkaistu*”. Kyseinen säädös koskee muiden velkojen ohella myös korvausvelkoja.

Vahingonkorvausvelkoja koskee lisäksi toissijainen vanhentumisaika. Vanhentumislain 7. 2 §:n mukaan ”*vahingonkorvauksen tai muun I momentissa tarkoitetun velan vanhentuminen on kuitenkin katkaistava ennen kuin kymmenen vuotta on kulunut sopimusrikkomuksesta taikka vahinkoon johtaneesta tai edun palautuksen perustana olevasta tapahtumasta.*” Vahingonkorvaussaatavan vanhentuminen sopimusperusteisessa vastuussa myöhentyi verrattuna aikaisempaan oikeustilaan, jossa vanhentumisaika lähti juoksemaan jo sopimuksen tekemisestä. Vanhentumislain voimaantulon myötä toissijainen vanhentumisaika alkaa siten vasta sopimusrikkomuksesta. Vanhentumislain 10 vuoden takarajan määrittämisellä haluttiin suojata vahingonaiheuttajaa yllättäviltä korvausvaatimuksilta, jotka voisivat juontaa juurensa useiden vuosien takaa.¹⁶ Perusteluista onkin näin havaittavissa jo esille tuotu tavoite velkasuhteiden selkeyteen. Uusi

¹³ Linna, Saarnilehto 2016 s.1

¹⁴ HE 187/2002 vp. s. 15-16

¹⁵ HE 187/2002 vp. s. 18

¹⁶ HE 187/2002 vp. s. 7, s. 19-21

vanhentumislaki onkin saanut osakseen kiitosta sen ollessa yhteneväisempi ja selkeämpi kokonaisuus verrattuna aikaisempaan vanhentumisasetukseen.¹⁷

Huomattava kuitenkin on, ettei toissijaista vanhentumisaikaa sovelleta VanhL 7.2 §:n mukaan henkilö- ja ympäristövahinkoihin. Norros on huomauttanut tämän rajoituksen vaikuttavan merkittäväällä tavalla toissijaisen vanhentumisajan merkitykseen. Käytännössä toissijainen vanhentumisaika voi tulla kyseeseen tilanteissa, joissa vahinko tai sopimusrikkomus ei ole tullut havaituksi 7 vuoden kuluessa tapahtumisestaan. Tämä onkin suhteellisen harvinaista.¹⁸ Vanhentumisaikoihin palataan vielä tarkemmin tämän tutkimuksen toisessa luvussa.

Vanhentumisen ehkä tärkeimpänä oikeusvaikutuksena voidaan mainita suoritusvelvollisuuden lakkaaminen. Vanhentumislain 14 §:n mukaan ”*velallisen velvollisuus suorittaa velka lakkaa, kun velka vanhentuu*”. Vanhentumisen seurauksena on velkojan kannalta se, ettei tällä ole oikeutta periä vanhentunutta velkaa.¹⁹ Vanhentumislain 12 §:n mukaan velan pääoman vanhentuessa myös velkaan liittyvät korot ja muut liitännäiskustannukset vanhentuvat.

Vanhentumislain 14 § ei ole kuitenkaan täysin ehdoton velan lopullisen lakkaamisen suhteen. Vanhentumislain 14 §:n 2 momentti sisältää poikkeuksen pääsäännöstä, jossa velallisella ei ole oikeutta saada velkojalta takaisin vanhentunutta velkaa, joka velallinen on tehnyt tietämättä velan olleen vanhentunut. Velallisella on oikeus saada suoritus takaisin velkojalta, mikäli kyse on elinkeinoharjoittajan saatavasta, joka perustuu kulutushyödykkeen luovuttamiseen tai luoton myöntämiseen kuluttajalle. Sama koskee luotonantajan saatavaa yksityistakaajalta tai yksityiseltä pantinantajalta. Edellytyksenä tällaiselle vanhentuneen velan suorituksen palauttamiselle on vanhentumislain 14 §:n 2 momentin mukaan velallisen tietämättömyys velan vanhentumisesta sen suoritushetkellä. Todistustaakka velallisen tietoisuudesta velan vanhentumisen suhteen on velkojalla.²⁰

Vanhentumislain 15 § säätelee vanhentuneen saatavan käyttämisestä kuittaukseen. Vanhentumislain 16 § antaa velkojalle mahdollisuuden saada suoritus sellaisesta vakuudeksi annetusta velallisen omaisuudesta, johon velkojalla on pantti- tai pidätysoikeus.

¹⁷ Saarnilehto 2004 I s. 223

¹⁸ Norros 2015 s. 132

¹⁹ HE 187/2002 vp. s. 65

²⁰ HE 187/2002 vp. s. 65-66

Vanhentumislain 17 §:n mukaan vanhentuminen ei estä maksun saamista konkurssipesään kuuluvasta omaisuudesta. Edellytyksenä 17 §:n soveltamiselle on, että velkojan saatava on otettu huomioon konkurssituomiossa. Vanhentumislain säännöksiä tutkimalla tuleekin esille, ettei velan vanhentuminen johda kaikissa tilanteissa velan katsomiseen tehottomaksi. Velan lakkaaminen vanhentumisen seurauksena näyttäisikin olevan lähinnä pääsääntö.

2.2. Onko vanhentuminen tarpeellista ja mitä se merkitsee velkasuhteen eri osapuolille?

Miksi vanhentumista koskevaa sääntelyä on ylipäänsä olemassa? Vanhentumislain esitöissä tuodaan tähän kysymykseen vastaus säädösten tavoitteiden kautta. Ennen kaikkea velkasuhteiden selkeyden tavoite korostuu vanhentumislain olemassaoloa tukevana argumenttina. Samoin oikeudenmenetysten vaara vanhojen velkojen osalta tuodaan esiin hallituksen esityksessä. Tällainen tilanne voikin olla käsillä silloin, kun riita vanhasta velasta saatetaan tuomioistuimen ratkaistavaksi. Tuomioistuimen tehdessä ratkaisun iäkkäästä ja epäselvästä velasta, lopputuloksena saattaa olla ratkaisu, joka ei vastaa todellista asiantilaa.²¹

Velkoja voi esimerkiksi menettää oikeutensa vahingonkorvaukseen tuomioistuimen todetessa velan oikeusperustan olevan liian epäselvä. Perusteeton oikeudenmenetyksen vaara voi olla käsillä myös esimerkiksi silloin, mikäli velallinen joutuu korvamaan velkojalle sellaisen vahingon, josta tämä ei välttämättä olisikaan vastuussa. Ratkaisu joudutaan tekemään tuomioistuimessa todistustaakan jakoa koskevien periaatteiden avulla, jossa näyttöön kykenemätön asianosainen joutuu kärsimään näyttöongelmista koituvat negatiiviset seuraukset.²² Tällainen tilanne on nähty vanhentumislain esitöissä vaarantavan materiaalisesti oikean ratkaisun saavuttamista.²³ Velan ollessa vanhentunut, välttyään tällöin turhilta oikeudenmenetyksiltä ja ratkaisu saa ainakin todennäköisesti materiaalisesti oikeudenmukaisemman lopputuloksen.

Lisäksi perusteluissa tuodaan ilmi myös laajempi tavoite suojata luottamusta vallitseviin olosuhteisiin. Velallinen voi esimerkiksi olettaa velkojan luopuneen velan perinnästä. Samoin velallinen voi ajatella, ettei koko velkasuhdetta ole ylipäänsä syntynytkään. Mahdollisina negatiivisina seurauksina yllättävistä maksuvaatimuksista on nähty mm.

²¹ HE 187/2002 vp. s. 16

²² Linna 2019 s. 78

²³ HE 187/2002 vp. s. 16

velallisen taloudellisen aseman ja elinolosuhteiden heikentyminen. Velallinen on voinut suunnitella taloutensa sen ajatuksen pohjalta, ettei velkaa tarvitse syystä tai toisesta suorittaa. Seurauksena voi olla yllättävät maksuvaikeudet siten, ettei velallinen kykene suoriutumaan muistakaan velvoitteistaan.²⁴

Vanhentumislain esitöissä on siten nähtävissä useita syitä vanhentumisinstituution olemassaoloon. Myös todisteluvaikeudet on nähty yhtenä syynä vanhentumissääntelyn tarpeellisuudelle. Esimerkiksi suorituksen tehneen velallisen on vaikea näyttää toteen maksun tapahtuneen todisteellisesti, mikäli tämä ei ole säilyttänyt maksutositteita. Saatavan ikuisen voimassaolon tapauksessa velallinen olisi pakotettu säilyttämään kuitit jopa vuosikymmenten ajan.²⁵

Myös vanhentumisasetuksen aikaisessa oikeuskirjallisuudessa on nähty vastaavanlaisia perusteita vanhentumissääntelyn olemassaoloon. Esimerkiksi Rekola tuo esiin oikeusvarmuuden käsitteen, jolla tarkoitetaan epävarmuuden häivyttämistä pois esimerkiksi osapuolten välisissä vuorovaikutustilanteissa. Vanhentuminen palvelee Rekolan mukaan oikeusvarmuutta sen antaessa osapuolille tiedon siitä, milloin esimerkiksi velkojalle kuuluu tietty oikeus. Rekola toteaa kuitenkin oikeusvarmuuden tavoitteen toimivan ennemminkin yhteisenä nimityksenä vanhentumissääntelyn olemassaololle. Oikeusvarmuus koostuukin useammasta tekijästä, kuten velkasuhteen olemassaolon selkeydestä ja todistelujen luotettavuudesta. Vaikka Rekola ei anna millekään yksittäiselle vanhentumisperusteelle ratkaisevaa merkitystä, tuo hän esiin muutamia olennaisimpia syitä vanhentumisinstituution tarpeellisuudelle. Näitä ovat mm. velallisen velasta vapautumisen tunne, todisteiden sekä tosiseikaston häviäminen ajan kulumisen seurauksena.²⁶ Vanhentumissääntelyn olemassaoloon Rekola näkee kuitenkin kokonaisvaltaisena syynä yhteiskunnan edellyttämän tarpeen.²⁷

Huomionarvoista on kuitenkin havaita vanhentumissääntelyn tavoitteiden pysyneen vuosien kuluessa melko samanlaisina. Vanhentumissääntelyllä on lisäksi havaittavissa monia hyötyjä, joilla poistetaan mahdollisia käytännön elämän ongelmia velkasuhteissa. Esimerkiksi vuosikymmenten kuittien säilytys mahdollisen velkomusasian takia vaikuttaisi huomattavan työläältä velallisen näkökulmasta.

²⁴ HE 187/2002 vp. s. 16

²⁵ Aurejärvi, Hemmo 2007 s. 115

²⁶ Ks. Rekolan esittämiä näkökohtia vastaavasti Halila, Ylöstalo 1979 s. 82

²⁷ Rekola s. 46-47

Edellä on tarkasteltu vanhentumis- instituution tarpeellisuutta yleispiirteittäin. Vanhentumisen oikeusvaikutukset näyttäytyvät kuitenkin erilaisessa valossa siitä riippuen, kenen näkökulmasta vanhentumista katsoo. Ensinnäkin velallisen katsantokannalta vanhentuminen merkitsee luonnollisesti positiivista seuraamusta suoritusvelvollisuuden lakkaamisen myötä. Velallisen suojaamisen tavoite tulee esille vanhentumislain 3 §:n virkkeestä, jonka mukaan lain säännöksistä ei saa sopimuksin poiketa velallisen vahingoksi. Pätemättömiksi ehdoiksi katsotaan esimerkiksi katkaisutoimen osalta sellaiset sopimuksen ehdot, jotka poikkeavat vanhentumislain säännöksistä.²⁸

Tätä taustaa vasten on mm. Norros huomauttanut, ettei katkaisutoimelle asetettavia kriteerejä voida sopimuksin alentaa.²⁹ Saarnilehto on vastaavalla tavalla todennut, etteivät vanhentumisen katkaisemistapoja lisäävät sopimusehdot ole päteviä velallista kohtaan.³⁰ Näin esimerkiksi vahingonkorvausvelan katkaisutoimen osalta voitaisiin katsoa pätemättömäksi sopimusehto, jossa alennetaan vahingonkorvausvelan yksilöintivaatimuksen tasoa vanhentumislain asettamasta tasosta velallisen vahingoksi. Sen sijaan velkojalle epäedullisista seikoista voidaan sopia vanhentumislain säädösten estämättä. Esimerkiksi sopiminen tarkemmista vanhentumisen katkaisutavoista on lähtökohtaisesti sallittua.³¹

Vanhentumislain esitöissä tuodaankin laajasti esille velallisen suojan tarve. Taustana on tavoite suojata heikompaa osapuolta, joka useimmiten osapuolten välisessä suhteessa on velallinen. Esitöiden kautta tämä tulee ilmi vanhentumislain 3 §:stä, jonka sisällön todetaan olleen voimassa jo vanhentumisasetuksen aikaisessa oikeustilassa lakiin kirjaamattomana sääntönä.³² Pyrkimys velallisen suojaamiseen näyttääkin olevan voimassa jo pitkään.

Velallisen suojaamiseen perustuvat näkökohdat on nähty tarpeellisena myös vanhentumisasetuksen aikaisessa oikeuskirjallisuudessa. Esimerkiksi Rekola on tuonut esille velan vanhentumisen suojaavan velallisen luottamusta voimassa olevan oikeustilan

²⁸ HE 187/2002 vp. s. 41

²⁹ Norros 2015 s. 37

³⁰ Saarnilehto 2012 I s. 289

³¹ Havansi 2004 s. 279. Kirjoittaja pitää mahdollisena sopia VanHL 3.1 §:n puitteissa jopa siitä, että oikeus katkaista velan vanhentuminen vapaamuotoisesti kielletään, jolloin vaihtoehdoiksi jäävät enää oikeudelliset katkaisukeinot. Havansi muistuttaa kuitenkin OikTL 36 §:ään vedoten kohtuusnäkökohtien huomioimisen. Näkökohdat voivat kirjoittajan mukaan tulla ajankohtaiseksi erityisesti vahingonkorvaussaatavien suhteen, jossa velkoja on useimmiten heikompi osapuoli. Määttä näkee kohtuullistamisen mahdollisena myös silloin, kun osapuolet ovat sopineet olosuhteet huomioon ottaen liian lyhyestä vanhentumisajasta. Ks. Määttä 2005 s. 258

³² HE 187/2002 vp. s. 41

pysyvyyteen. Tarve suojata velallisen luottamusta voimassa olevaan oikeustilaan korostuu Rekolan esityksessä vahingonkorvausvelkojen yhteydessä. Tällaisten velkojen yhteydessä velallisen tietämättömyys koko velan olemassaolosta voi helposti olla käsillä.³³

Myös nykyisen vanhentumislain aikaisessa oikeuskirjallisuudessa on nähty velallisen luottamuksen suojaaminen vallitseviin olosuhteisiin tärkeänä. Esimerkiksi Norros nostaa esille vanhentumisen palvelevan velallisen näkökulmasta tämän *status quo* 'on kohdistuvaa luottamuksen suojaamista. Myös Norros nostaa esille vahingonkorvausvelkojen korostuneen aseman velallisen luottamuksen suojaamisessa vallitseviin olosuhteisiin. Velallinen voi olla tietämätön esimerkiksi vahingon määrästä puhumattakaan sen olemassaolosta.³⁴ Mikäli velka on ollut pitkään perimättä, velallinen on saattanut mieltää velkojan luopuneen kokonaan velan perinnästä. Yllättäen tuleva velan perintä voi saattaa taloutensa jo tasapainottaneen velallisen hankaliin maksuvaikeuksiin.³⁵

Vanhentumislain esitöissä edellytetäänkin, että velallinen on ylipäänsä tietoinen velkasuhteen olemassaolosta. Tämän takia velkojan on pyrittävä aktiivisesti pitämään velkasuhde voimassa siten, että velallinen muistaa velkasuhteen olevan voimassa.³⁶ Vanhentuminen onkin kaiken kaikkiaan katsottavissa hyvinkin tarpeelliseksi velallisen näkökulmasta sen suojatessa velallisen luottamusta vallitsevaan olotilaan.

Velkojan näkökulmasta vanhentuminen näyttäytyy ensisilmäyksellä varsin negatiiviselta seuraamukselta. Velkoja saa turvaa omaisuudelleen Perustuslain 15 §:stä, jossa on säädetty omaisuuden suojasta. Tähän liittyen tarvitaankin perusteltuja säännöksiä, joiden nojalla velkojan saamisoikeus voisi lakata passiivisuuden seurauksena.³⁷ Tällöinhän velkojan varallisuus vähenee velan vanhentumisen myötä. Pitkä vanhentumisaika ja vanhentumisen helppo katkaisu palvelisikin velkojan etua. Norros kuitenkin huomauttaa, ettei joustavalle vanhentumissäännösten tulkinnalle ole perusteita. Oikeustilan ennakoitavuus edellyttää

³³ Rekola 1938 s. 42

³⁴ Norros 2015, s. 36

³⁵ Kaisto, Lohi 2013 s. 237

³⁶ HE 187/2002 vp. s. 16

³⁷ Norros 2018 s. 445. Ks. vastaavasti Hakulinen 1965 s. 98, joka huomauttaa tarkastelussaan saamisoikeuksien kuuluvan perustuslain suoja-alaan. Norros on todennut perusoikeusargumentoinnista huolimatta, että yksittäistapauksessa on varminta tehdä ratkaisu jo ennakoitavuusnäkökohtaan perustuen aineellisten oikeusnormien perusteella. Norros 2015 s. 48. Helin on todennut problemaattisena, että mikäli perusoikeuksia käytetään liiallisella laajuudella, uhkana voi olla osapuolten kannalta ennakoimaton ja virheellinen lopputulos, joka näyttäytyy ongelmalliselta mm. käytännön yhdenvertaisuuden toteutumisen kannalta. Helin 2012 s. 22-25

velkojankin edun kannalta, ettei vanhentuminen saisi tapahtua odottamattomasti.³⁸ Rekola on kuitenkin löytänyt myös velkojan näkökulmasta positiivisia asioita vanhentumissääntelyn olemassaololle. Velan vanhentuminen antaa sopivan syyn velkojalle periä saatavaansa, joka voisi muussa tapauksessa olla kiusallista.³⁹

Vanhentumisen merkityksestä on nähtävissä myös yhteiskunnallinen näkökulma. Vanhentumislain esitöissä tuleekin ilmi, ettei vanhentumislain säännöksillä pyritä suojaamaan pelkästään velallisen etua. Tarkoituksena onkin esitöiden perusteella turvata yleisemmin velkasuhteiden selkeyttä, joka palvelee koko yhteiskuntaa.⁴⁰ Myös Norros puoltaa yleisen edun merkitystä. Hän tuo esiin todistelun vaikeuksista erityisesti vahingonkorvausvelat, jotka vaativat useimmiten kattavaa todistelua.⁴¹ Jo vanhentumisasetuksen aikaisessa oikeustilassa nähtiin taloudellisten asetelmien pysyvyyden tila säilyttämisen arvoisena, jossa myös muun kuin velallisen tuli tähän luottaa. Vanhentumissääntelyllä nähtiinkin olevan myös yhteiskunnan hyötyä palveleva funktio.⁴²

2.3 Vanhentumisajan alkaminen sopimus- ja deliktivastuuseen perustuvassa vahingonkorvauksessa

2.3.1 Esikysymyksenä vastuumuotojen valinta

Ennen kuin vanhentumisajan alkamista koskevaan tarkasteluun voidaan mennä, on syytä tarkastella, kumpaa vastuumuotoa kysymyksessä olevassa tapauksessa sovelletaan. Tämä johtuu siitä, että vanhentumisaika lähtee VanhL 7.1 §:n mukaan juoksemaan eri aikaan riippuen siitä, kummasta vastuumuodosta on kyse.

Vastuumuotojen välinen ero on kuitenkin nähty hämärtyvän. Kuitenkin vanhentumislaki on tässä suhteessa jyrkkä sen vaatiessa selkeää erottelua joko sopimus- tai deliktivastuuseen. Ainoan poikkeuksen muodostaa Norroksen esiintuomana vanhentumislain 7.1 § 2 kohta, joka koskee asiamiehen vastuuta.⁴³ Selkeä erottelu on vahvistettu myös oikeuskäytännössä ratkaisussa KKO 2003:81. Tapauksessa vaadittiin toimitsijamieheltä vahingonkorvausta

³⁸ Norros 2015, s. 37-38

³⁹ Rekola s. 43

⁴⁰ HE 187/2002 vp. s. 41

⁴¹ Norros 2015 s. 40

⁴² Rekola s.42

⁴³ Norros 2015 s. 87

tämän laiminlyöntien perusteella. Korkeimman oikeuden enemmistö katsoi perusteluissaan vastuun olevan sopimuksenuulkoista vastuuta.

Korkein oikeus viittasi ratkaisussaan KKO 2003:81 aiempaan tapaukseen KKO 2001:70 jossa konkurssipesät vaativat pesänhoitajana toimineen asianajajan asianajoyhtiöltä korvausta, joka perustui pesänhoitajien tekemiin kavalluksiin. Korkein oikeus totesi ratkaisussaan pesänhoitajan vastuun olevan omalaatuistansa vastuuta, joka sijoittuu sopimus- ja deliktivastuun välille. Korkein oikeus katsoi pesänhoitajan vastuun muistuttavan enemmän sopimussuhdetta, vaikka yhtiön vastuu ei ollutkaan muodolliselta perusteeltaan sopimusvastuuta. Ratkaisua on tulkittu oikeuskirjallisuudessa siten, että kyseisen vahingotapahtuman olosuhteet vaikuttavat siihen, mitä oikeusnormeja sovelletaan kyseiseen tapaukseen. Korkeimman oikeuden ratkaisusta KKO 2001:70 on samalla tehty johtopäätös siitä, että KKO ratkaisullaan tunnusti ”harmaan alueen” olemassaolon sopimus- ja deliktivastuun välillä.⁴⁴ Ratkaisun KKO 2001:70 jälkeen on tosin tullut uudempiä korkeimman oikeuden ratkaisuja, joiden perusteella esimerkiksi Norros on todennut harmaan alueen rajapinnan asianmukaisesti kaventuneen.⁴⁵

Ratkaisussa KKO 2012:75 korkein oikeus katsoi kiinteistönvälittäjän vastuun ostajaa kohtaan sopimusperusteiseksi vastuuksi, johon sovellettiin sopimusperusteisen vastuun vanhentumisaikaa.⁴⁶ Norros on todennut ratkaisun antaneen hieman lisätukea ns. välittömän sopimussuhteen ylittävän vastuun katsomiseksi sopimusperusteiseksi vastuuksi.⁴⁷ Kirjoittaja toteaaakin, että vanhentumislaki edellyttää selkeää erottelua jommankumman vastuumuodon suhteen.⁴⁸ Tämä edellytys tulee ilmi tarkastellessa myöhemmin vanhentumislain 7 §:n sanamuotoa sopimus- ja deliktivastuun osalta. Vanhentumislain tietynlainen jyrkkyys tulee tapausten kautta ilmi.

Bräysy on pohtinut kysymystä siitä, voiko alun perin deliktivastuuseen perustuva saatava muuttua sopimusperusteiseksi saatavaksi silloin, kun osapuolet sopivat saatavan suorittamisesta nimenomaisella sopimuksella. Tällainen tilanne voi olla käsillä esimerkiksi silloin, kun deliktivastuuseen perustuvasta vahingonkorvaussaatavasta tehdään sovintosopimus. Kirjoittaja puoltaa varovaisesti saatavan tulkitsemista tällaisessa tilanteessa

⁴⁴ Ståhlberg – Holappa – Kankaanpää DL 2001 s. 751

⁴⁵ Norros 2007 II s. 704. Ks. myös KKO 2003:131 ja KKO 2005:14

⁴⁶ Perustelujen kappaleet 3-5

⁴⁷ Norros 2013 s. 315-316

⁴⁸ Norros 2015 s. 89

sopimusperusteiseksi saatavaksi.⁴⁹ Ratkaisua ei ole helppo tehdä sanotussa tilanteessa. Kuitenkin vanhentumislaki edellyttää tulkinnan painottumista jompaankumpaan vastuumuotoon. Sopimusvastuuseen nojautuva tulkinta vaikuttaakin kokonaisuudessaan järkevimmältä ratkaisulta. Kun vastuumuotoerottelun merkittävyys on tullut huomatuksi, on seuraavaksi luontevaa tarkastella erikseen sopimus- ja deliktivastuun vanhentumisen alkamisajankohtaa.

2.3.2 Lähtökohtana velkojan selonottovelvollisuus ja tietoisuustaso

Vanhentumisajan alkamisella on vahingonkorvausveloissa varsin suuri merkitys. Selvää on, ettei vahingonkorvausvelan vanhentumisen katkaisutoimea voida tehdä, mikäli vanhentumisaika ei ole alkanut kulua. Tästäkin syystä vanhentumisajan alkamishetkeä on syytä tarkastella lähemmin.

Vanhentumislain 7.1 § säätelee eri kohdissa sopimusperusteista ja sopimuksen ulkoista vastuuta. Säännöksen mukaan ”*vahingonkorvauksen tai muun hyvityksen vanhentumisaika alkaa kulua: 1) sopimusrikkomukseen perustuvassa hyvityksessä siitä, kun ostaja on havainnut virheen tai puutteen kaupan kohteessa tai kun muu velkojana oleva sopijapuoli on havainnut virheellisyyden sopimuksen täyttämässä taikka hänen olisi pitänyt se havaita. 3) muuhun kuin sopimussuhteeseen perustuvassa vahingonkorvauksessa siitä, kun vahingonkärsijä on saanut tietää tai hänen olisi pitänyt tietää vahingosta ja siitä vastuussa olevasta.*”

Norros on tulkinnut VanhL 7.1 §:n koskevaa ”olisi pitänyt havaita” sekä deliktivastuuta koskevaa ”olisi pitänyt tietää” sanamuotoja siten, että vahingonkärsijällä on selonottovelvollisuus vahingosta.⁵⁰ Vanhentumisaika voi siten alkaa jo siitä hetkestä, kun velkojan selonottovelvollisuudelle tarpeelliseksi katsottava aika on kulunut umpeen. Vanhentumisaika voi lähteä kulumaan myös sillä perusteella, että velkojan katsotaan tulleen tarpeeksi tietoiseksi korvausvelkansa perusteista. Olennaista on molemmissa tapauksissa kysymys siitä, milloin velkojan tietoisuuden taso on muodostunut niin korkeaksi, että vanhentumisaika lähtee kulumaan.⁵¹

⁴⁹ Bräysy 2015 s. 1034

⁵⁰ Norros 2015 s. 202

⁵¹ Norros 2015 s. 309

Vanhentumislain esitöissä on asetettu vanhentumisajan alkamishetken arvioinnin lähtökohdaksi kysymys siitä, mitä velkojan olisi objektiivisesti arvioiden pitänyt tietää. Tällöin tarkastelu kohdistuu siihen, miten normaalia huolellisuutta noudattanut velkoja olisi pitänyt havaita vahinko.⁵² Velkojan laiminlyödessä selvittämismuutoksen, vanhentumisaika alkaa kulua siitä hetkestä, jolloin tieto vahingosta olisi huolellisesti toimien saatu. Tällaisessa tilanteessa velkojan myöhemmällä tietoisuuden alkamisajankohdalla ei ole merkitystä vanhentumisajan alkamisessa.⁵³

Selonottovelvollisuuden syntyminen edellyttää Norroksen mukaan jonkinlaista havaittavissa olevaa indisiota korvaussaatavan olemassaolosta.⁵⁴ Norros on pohtinut esitöissä mainittua velkojan tietoisuuden edellytystä ja sen suhdetta vanhentumislain 10.2 § 2 kohdan säädökseen vahingonkorvausvelan yksilöintivaatimuksesta. Säännöksessä vaaditaan velan perusteen ja määrän ilmenemistä velkojan katkaisutoimessa. Kirjoittaja syystäkin epäilee lainsäätäjän tuskin tarkoittaneen yleisen vanhentumisajan juoksevan jo siinä vaiheessa, kun velkojalla ei vielä ole mahdollisuutta katkaista vanhentumista.

Velkojan ollessa syytön tällaisessa skenaariossa tapahtuvaan vanhentumisajan kulumiseen, Norros päättelee vanhentumislain 7.1 §:n tarkoittaman vanhentumisajan alkamishetken vaativan käynnistyäkseen vähintään sellaista velkojan tietoisuustasoa, jota vaaditaan korvausvelan vanhentumisen katkaisemiseksi. Kirjoittaja pitää kuitenkin mahdollisena sitä, että velkojan tietoisuustaso voisi olla vanhentumislain 10.2 § 2 virkkeen mukaista vaatimusta korkeampikin. Norros viittaa tulkinnan apuna myös vakuutuslain 73 §:ään ja sitä koskevaan vakuutuslautakunnan vastuuvakuutusta koskevaan käytäntöön, jossa vakuutuksenottaja ei yleensä ole katsottu tulleen tietoiseksi vastuustaan vahingonkäräjien tekemän perustelemattoman korvausvaatimuksen perusteella.⁵⁵

Linna ja Saarnilehto ovat Norroksen esittämällä kannalla ja katsovat pääsäännöksi vanhentumisajan alkamishetkeksi sen ajankohdan, kun velkojalla on riittävät tiedot VanhL 10.2 §:n 2 kohdan mukaiseen korvausvelan vanhentumisen katkaisemiseen.⁵⁶ Myös korkein oikeus on useassa ratkaisussaan kiinnittänyt huomiota sanottuun näkökohtaan.⁵⁷ Norroksen

⁵² HE 187/2002 vp. s. 19

⁵³ Hemmo 2005 s. 224

⁵⁴ Norros 2015 s. 202-207

⁵⁵ Norros 2015 s. 210-211

⁵⁶ Linna, Saarnilehto 2016 s. 56

⁵⁷ Ks. esim. KKO 2016:11 (Perustelujen kpl.30), KKO 2016:28 (Perustelujen kappaleet 15-17), KKO 2017:3 (Perustelujen kpl. 8), KKO 2017:84 (Perustelujen kpl. 39) sekä KKO 2018:11 (Perustelujen kappaleet 17-19)

huomiota voidaankin pitää siten perusteltuna ja katsoa vanhentumisajan alkavan vahvalla pääsäännöllä silloin, kun velkojalla on tarvittavat tiedot korvausvelan vanhentumisen katkaisutoimeen.

Vanhentumisaika voi kuitenkin Norroksen mukaan lykkääntyä tietyissä tilanteissa. Mahdollisuus vanhentumisajan lykkääntymiseen on ensinnäkin silloin, kun velkoja hankkii asiantuntija- arviota sillä edellytyksellä, että tämä hankkii arvion nimenomaisesti tarkoituksenaan hankkia tietoa vahingosta. Vanhentumisaika ei lykkäänny esimerkiksi silloin, jos velkojan tarkoituksena on asiantuntija-arvion kautta vahvistaa oikeusasemaansa mahdollista oikeudenkäyntiä varten.⁵⁸

Yleisenä edellytyksenä vanhentumisajan alkamiselle on velkojan ymmärrys siitä, että jokin tosiseikka aiheuttaa vahingon. Kuitenkin vanhentumisaika voi lykkääntyä siinä tilanteessa, ettei tosiseikastosta saada luotettavaa kuvaa muuten kuin viranomaistutkinnan kautta. Tällöin vanhentumisaika alkaa siitä, kun velkojan tietoisuustaso tai selvitysvelvollisuutta koskeva aikaraja on päättynyt ensimmäisen asteen viranomaispäätöksen antamisesta.⁵⁹

Vanhentumisaika ei vahvan pääsäännön mukaan lykkäänny sen perusteella, ettei velkoja tiennyt vastuun perusteena olleita oikeussääntöjä.⁶⁰ Norros on kuitenkin todennut vanhentumisajan lykkääntymisen joissain oikeuserehdyksen tilanteissa mahdolliseksi. VanhL 7.1 §:n mukainen vanhentumisaika voi lykkääntyä ensinnäkin silloin, jos se on perusteltua ottaen huomioon velkojan taloudelliset ja tiedolliset resurssit. Toiseksi vanhentumisaika voi lykkääntyä riippuen siitä, onko oikeuserehdyksessä kyse tietämättömydestä oikeussäännön sisältöä kohtaan vaiko sen tulkintaa koskevasta tietämättömydestä. Samoin tietämättömyyden tarkastelussa voidaan antaa merkitystä kyseessä olevan oikeussäännön laadulle. Lisäksi vanhentumisajan lykkäämistä puoltavana seikkana voi olla esimerkiksi tilanne, jossa oikeuserehdys syntyy herkemmin mm. asianajajan virheellisen neuvon perusteella.⁶¹

⁵⁸ Norros 2015 s. 217

⁵⁹ Norros 2018 s. 480

⁶⁰ HE 187/2002 vp. s. 50

⁶¹ Norros 2018 s. 481

2.3.3 Sopimusrikkomukseen perustuva vanhentumisajan alkaminen

Vanhentumislain 7.1 §:n 1 kohdan sopimusrikkomusta koskeva sanamuoto antaa melko selväpiirteisen kuvan siitä, että vanhentumisaika alkaa kulua sopimusrikkomuksen havaittavaksi tulosta. Vanhentumislain esityöt antavat kuitenkin jossain määrin käsitystä siihen suuntaan, että vanhentumisaika voisi alkaa vasta silloin, kun vahinko aiheutuu ja se tulee havaittavaksi. Hallituksen esityksen perusteluissa todetaan ikään kuin yleislauseena, että kolmen vuoden vanhentumisaika alkaa siitä, kun velkoja voi esittää maksuvaatimuksensa velalliselle. Edellytyksenä maksuvaatimuksen esitykseen on velkojan tietoisuus vahingon syntymisestä ja vastuuvollisuudesta.⁶² Tukea tulkinnalle vanhentumisajan alkamisesta vasta vahingon aiheutumisesta ja sen havaittavuudesta saadaan oikeuskirjallisuudesta. Esimerkiksi Saarnilehto on todennut vanhentumisajan alkavan kulua kaikissa VanhL 7.1 §:ssä mainituissa kohdissa siitä, kun velkoja on saanut tarpeelliset tiedot vaatimuksensa esittämiseen.⁶³

Vanhentumislain esityöt vievät tulkintaa kuitenkin myös päinvastaiseen suuntaan eli sille, että vanhentumisaika alkaa sopimusrikkomuksen tilanteessa sen havaittavuudesta. Esitöiden yksityiskohtaisissa perusteluissa puhutaan järjestelmällisesti VanhL 7.1 §:n 1 kohtaa käsiteltäessä, että vanhentumisaika alkaa sopimusrikkomuksen tilanteessa sen havaittavuudesta. Esitöissä vaaditaan kahden edellytyksen täyttymistä, jotta vanhentumisaika voi alkaa juosta. Ensinnäkin vaaditaan, että henkilö on havainnut puutteen tai että tämän olisi pitänyt havaita se. Toiseksi edellytetään sitä, että havaitsija ymmärtää kyseessä olevan sellaisen virheen, joka saa aikaan toisen osapuolen korvausvelvollisuuden. Esitöissä käytetään esimerkkinä vanhentumisajan alkamiselle tilannetta, jossa ostaja ymmärtää virheen johtuvan tavarasta eikä sen virheellisestä käytöstä.⁶⁴

Norros on asettunut tulkitsemaan sopimusrikkomuksen vanhentumisajan alkuehteksi sopimusrikkomuksen havaitsemisen, ainakin vahvalla pääsäännöllä. Kirjoittaja perustelee näkemystään paitsi vanhentumislain yksityiskohtaisilla perustelulausumilla, myös ennen kaikkea lain sanamuodolla, jossa ei mitenkään viitata siihen, että vahingon aiheutumisella tai havaittavuudella olisi merkitystä vanhentumisajan alkuehtenä määritettäessä.⁶⁵

⁶² HE 187/2002 vp. s. 45

⁶³ Saarnilehto 2012 II s. 213 ks. myös Saarnilehto 2011 s. 118

⁶⁴ HE 187/2002 vp. s. 45-47

⁶⁵ Norros 2015 s. 301-304

Vahingon aiheuttajan tunnistaminen voi kuitenkin erityistilanteissa aiheuttaa ongelmia. Tällaisen ongelman voi muodostaa esimerkiksi välittömän sopimussuhteen ylittävä tilanne. Samoin epäselvyyksiä voi tuottaa tilanne, jossa osapuolella on sopimusketjussa useampi toimija, joiden suoritusvelvoitteet ovat osin päällekkäisiä. Vaikka VanhL 7.1 § 1 kohta ei vaadikaan vahingonaiheuttajan tunnistamista, Norros puoltaa varovaisesti vaatimuksen sisällyttämistä tulkinnallisesti kyseisen lainkohdan sanamuotoon.⁶⁶

Oikeuskirjallisuudessa Linna ja Saarnilehto ovat tämän näkökohdan osalta asettuneet Norroksen kannalle. Kirjoittajat perustelevat kantaansa sillä, että vahingonkärsijän tietoisuuteen sopimusrikkomuksesta kuuluu myös siitä vastuullisen havaitseminen.⁶⁷ Norroksen näkemystä onkin pidettävä perusteltuna. Vanhentumisajan alkaminen ei edellytä kuitenkaan vahingon syntymistä sopimusperusteisessa vastuussa. Tietoisuutta vahingon määrästä ei myöskään edellytetä.⁶⁸

Ostajan tarkastusvelvollisuudesta on voitu säätää erityislaissa, joka voi itsessään asettaa ostajalle velvollisuuden tarkastaa tuote. Norros toteaa kuitenkin pääsäännöksi kaikkien sopimusten osalta, että tarkastusvelvollisuus edellyttää aina jonkinasteista indision syntymistä sopimusrikkomuksesta.⁶⁹ Arvioidessa sitä, milloin velkojan on katsottava havainneen sopimusrikkomus, huomiota voidaan kiinnittää ostajan asemaan ja asiantuntemukseen.⁷⁰ Sen sijaan velallisen asiantuntemuksella tai vastaavilla erityispiirteillä ei ole vaikutusta arviointiin. Tässä kohtaa Norros toteaaakin reklamaatiovelvollisuutta koskevan arvioinnin eroavan VanhL 7.1 §:n 1 kohdan mukaisesta tarkastelusta.⁷¹ Reklamaation palataan tässä tutkimuksessa tarkemmin kappaleessa 3.5.1.

Norros toteaa vahvan pääsäännön tasolla, ettei suorituksen oikaisu vaikuta vanhentumisajan alkamiseen sopimusperusteisessa vastuussa. Kirjoittaja perustelee kantaansa VanhL 7.1 §:n 1 kohdan sanamuotoa edistävällä tulkinnalla sekä vaatimismahdollisuuden periaatteen kautta ilmenevällä näkökohdalla siten, etteivät oikaisuyritykset estä velkojaa vaatimasta korvausta jo aiheutuneesta vahingosta. Myöskään sopimuksen purkamisella ei ole kirjoittajan mukaan vanhentumisajan lykkäävää vaikutusta. Norros näkee sääntelyn selkeyden ja VanhL 7.1 § 1 kohdan sanamuodon vaativan vanhentumisajan alkamishetkeksi

⁶⁶ Norros 2015 s. 303-305

⁶⁷ Linna, Saarnilehto 2016 s. 40

⁶⁸ Linna, Saarnilehto 2016 s. 40

⁶⁹ Norros 2015 s. 307 Ks. myös esim. KL 31 § ja MK 2 luvun 22.1 §

⁷⁰ Norros 2015 s. 307-308 ks. myös HE 187/2002 vp. s. 47

⁷¹ Norros 2015 s. 308

katsottavan sen hetken, jolloin velkoja havaitsee sopimusrikkomuksen. Kirjoittaja katsoo vanhentumisajan alkavan sopimusrikkomuksen havaittavuudesta siitä riippumatta, milloin mahdollisesti erilliset vahinkoseuraukset tulevat havaittaviksi.⁷²

Saarnilehto ja Linna tulkitsevat asiaa eri tavalla kuin Norros ja katsovat vanhentumisajan alkavan sopimusrikkomuksessa kunkin itsenäisen vahinkoseurauksen osalta erikseen. Tällöin vanhentumisaika alkaa juoksemaan kunkin vahinkoseurauksen osalta silloin, kun velkoja havaitsee sopimusrikkomuksen taustalla olevan itsenäisen vahingon. Kirjoittajat perustelevat kantaansa sillä, että suoritusvirheestä voi koitua useampi vahinko, joista jotkut ovat ns. piileviä virheitä.⁷³ Kanta saa osakseen tukea myös vanhentumislain esitöistä, jossa todetaan vanhentumisajan alkavan piilevän virheen ilmenemisestä tai siitä, kun se on tullut esimerkiksi tavarantoimittajan vähittäiskauppiiaan tietoon ostajan tekemän reklamaation takia.⁷⁴ Linnan ja Saarnilehdon tulkinta vaikuttaa sinänsä perustellulta. Kuitenkin sanamuodon mukainen tulkinta sekä sääntelyn selkeys painottavat tulkinnan viemistä enemmän Norroksen esittämälle kannalle.

Sen sijaan ennakoidun sopimusrikkomuksen tapauksessa Norros asettuu hieman VanhL 7.1 § 1 kohdan sanamuodosta poikkeavalle kannalle, jossa kirjoittaja katsoo useammasta tulkintavaihtoehdosta parhaimmaksi katsoa vanhentumisajan alkavaksi velkojan purkuilmoituksen saapumisesta velalliselle. Kirjoittaja perustelee kantaansa sen helpolla sovellettavuudella, koska purkuilmoituksen vastaanottamishetki on usein täsmällisesti yksilöitävissä. Norros puoltaa kantaansa myös tulkinnan yhdenmukaisuudella suhteessa VanhL 5.2 §:ään, jossa vanhentumisaika alkaa vasta tosiasiallisesta erääntymisestä.⁷⁵ Kyseinen lainkohta säättää sopimusrikkomuksessa vanhentumisajan alkamishetkeksi velan erääntymisen velkojan eräännyttämistoimen perusteella.

Kuitenkin ennakoidun sopimusrikkomuksen tilanteessa silloin, kun velkoja on passiivinen, Norros toteaa velkasuhteiden selkeyden vaativan sitä, että vanhentumisaika alkaa varsinaisen sopimusrikkomuksen havaittavuudesta. Mikäli ennakoitu sopimusrikkomus eriytyy kuitenkin itsenäiseksi saatavakseen, on vanhentumisaikaan sovellettava VanhL 7.1 §:n 1 kohtaa.⁷⁶

⁷² Norros 2015 s. 309-315 ks. myös Norros 2018 s. 468

⁷³ Linna, Saarnilehto 2016 s. 42

⁷⁴ HE 187/2002 vp. s. 46

⁷⁵ Norros 2015 s. 317

⁷⁶ Norros 2015 s. 318-319

2.3.4 Deliktivastuuseen perustuva korvausvelan vanhentumisajan alkaminen

Deliktivastuun osalta huomio kohdistuu kahteen tekijään. Näitä ovat vahingon havaittavuus ja vahingosta vastuussa olevan osapuolen havaittavuus.⁷⁷ Miten vahinko pitäisi katsoa tulleen havaituksi, jotta vanhentumisaika alkaisi kulua? Vahingon havaittavuuden osalta Norros nostaa useammasta eri vaihtoehdosta parhaimmaksi malliksi taloudellisen vahingon havaittavuuden abstraktilla tasolla.⁷⁸ Täsmällistä tietoisuutta vahingosta ja siihen liittyvistä tekijöistä ei siten edellytettäisi. Ståhlberg ja Karhu asettuvat myös sille kannalle, ettei yleinen vanhentumisaika edellytä vahingon tai sen määrän täsmentymistä. Riittävää onkin vahingonkärsijän perusteltu tietoisuus jonkinasteisen vahingon syntymisestä.⁷⁹

Tukea Norroksen esittämälle tulkinnalle löytyy runsaan mitoin. Esimerkiksi jo korkeimman oikeuden ratkaisukäytäntö osoittaa tukensa kirjoittajan kannalle. Tapauksessa KKO 2012:18 todettiin mm. se, ettei merkitystä voida antaa sille, milloin vaadittava korvausmäärä on täsmentynyt. Korkein oikeus linjasi hallituksen esitykseen viitaten, että velkojalla on selonottovelvollisuus vahingonkärsijänä. Arvioinnin ankaruuteen vaikuttaa mm. asiantuntijan roolissa oleminen.⁸⁰ Näin verohallinnon olisi asiantuntemuksensa perusteella tullut tietää, milloin vahingonkorvausvelka olisi tullut katkaista.⁸¹ Halila on todennut ratkaisun noudattaneen KKO:n aiempaa kantaa siitä, että asiantuntijataholta voidaan edellyttää korkeampaa havainto- ja harkintakykyä sopimus- ja vahingonkorvausoikeudellisissa kysymyksissä.⁸² Ratkaisua tarkastelleiden Linnan ja Saarnilehdon esityksessä tulee ilmi kirjoittajien kanta siitä, että asiantuntemustaso synnyttää velkojalle jopa velvollisuuden käyttää asiantuntemustasoansa hyväksi velkansa selvittämisessä.⁸³

Huomionarvoista vanhentumisen alkamishetkeä pohtiessa ratkaisun KKO 2012: 18 valossa on huomata se, ettei rahamäärän myöhempi havaitseminen aiempaa suuremmaksi vaikuta vanhentumisajan alkamisajan alkamiseen. Tapauksessa katsottiinkin vanhentumisajan alkaneen pesänhoitajan selvityksen antamisesta.⁸⁴

⁷⁷ Norros 2015 s. 269

⁷⁸ Norros 2015 s. 271-272

⁷⁹ Ståhlberg, Karhu 2013 s. 496

⁸⁰ KKO 2012:18 perustelujen 25 kappale, ks. myös HE 187/2002 vp. s. 49-52

⁸¹ Perustelujen 26-28 kappaleet

⁸² Halila KKO I 2012 s. 156. Ks. myös vastaavasti KKO:n aiempaa kantaa esim. KKO 2003:4 ja KKO 2007:52

⁸³ Linna, Saarnilehto 2016 s. 61

⁸⁴ Perustelujen kappaleet 13, 23 ja 27 ks. myös Norros 2015 s. 274-275

Miksi vanhentumisajan alkamishetki ole riippuvainen vahingon ja sen määrän täsmentymisestä? Norros esittää tähän kysymyksen järkeenkäyvän selityksen. Mikäli vanhentumisajan alkamisen edellytykseksi asetettaisiin konkreettinen taloudellinen menetys, vanhentumisaika ei voisi alkaa kulua vielä abstraktissa vaiheessa. Tällainen tulkintalinja olisi myös vaatimismahdollisuuden periaatteen vastainen, jolla tarkoitetaan sitä vanhentumisajan alkamishetkeä, jolloin velkojalla on ensimmäisen kerran mahdollisuus vaatia suoritusta.⁸⁵

Käytännön elämässä on varsin hyvin mahdollista, että tietty vahinko pahenee vuosien saatossa. Vahingonkärsijä ei ole välttämättä saanut tietää ollenkaan ensin ilmenneen vanhentumisajan kuluessa tästä vahingosta. Vanhentumislain esitöissä on varauduttu myös tällaiseen tilanteeseen. Kuvatun kaltaisissa tilanteissa vahinkojen vanhentumisaikaa arvioidaan itsenäisesti. Tällöin on mahdollista, että vanhentumisaika alkaa eri hetkestä kunkin vahingon osalta.⁸⁶ Tällaisessa vahingossa vahingonkärsijällä voikin olla oikeus saada korvausta vahingostaan, joka on tullut hänen tietoonsa vasta myöhemmin. Tämä johtuu siitä, että tällaista pahentunutta vahinkoa pidetään erillisenä vahinkona, josta juoksee todetulla tavalla myös eri vanhentumisaika. Käytännön ongelmana on kuitenkin sen selvittäminen, onko vahinko voinut olla velkojan tiedossa jo ensimmäisen vahingon yhteydessä.⁸⁷

Vanhentumislain esitöissä edellytetään esinevahinkojen osalta, että omistajan tulee saada ”melko pian” tietoonsa vahinko ulkoisen tutkiskelun avulla.⁸⁸ Esinevahingoissa velkojan voitaneen useimmissa tilanteissa olettaa saavan tiedon vahingosta helpommin kuin henkilövahingoissa. Esimerkiksi vahinko rikkinäisessä autossa lienee helpommin havaittavissa kuin henkilön sisäelimissä oleva vahinko, joka taas kuuluu henkilövahingon piiriin. Henkilövahingoissa on luonnollista, että vahingonkärsijä pystyy itse parhaiten arvioimaan vahingon asteen ja esimerkiksi sen, kuinka paljon tietty ruumiinvamma tuottaa kipua. Norros puoltaa kuitenkin arvioinnin pitämistä objektiivisena siten, ettei vahingonkärsijän yksilöllisille tuntemuksille vahingosta anneta arvioinnissa sijaa. Kirjoittaja toteaa henkilövahinkoihin liittyen esimerkkinä, ettei vahingonkärsijän subjektiiviselle kipukynnyksen asteelle tule antaa arvioinnissa huomiota.⁸⁹ Henkilövahinkojen osalta Virtanen on esittänyt mahdolliseksi vanhentumisajan alkamisajankohdaksi ratkaisevaksi sen

⁸⁵ Norros 2015 s. 7 s. 271-272

⁸⁶ HE 187/2002 vp. s. 49

⁸⁷ Hemmo 2005 s. 227

⁸⁸ HE 187/2002 vp. s. 49

⁸⁹ Norros 2015 s. 274

hetken, jolloin lääkäri on esittänyt kantansa vahingosta ja sen seurauksista.⁹⁰ Näkemys on myös vanhentumislain esitöitä muistuttava, jossa todetaan lääkärinlausunnon useimmiten varmistavan henkilövahingon laadun ja syy-yhteyden.⁹¹

Vahinkokohtainen vanhentumisajan alkaminen tulee esille kahdessa korkeimman oikeuden ratkaisussa. Tapauksessa KKO 2011: 90 liikennevakuutuslain 11 §:ssä tarkoitettu 3 vuoden määräaika liikennevahingosta ilmoittamisesta vakuutusyhtiölle luettiin vahingonkäräjien tietoon tulleesta ajankohdasta. Vanhentumista arvoitiin erikseen kunkin vahinkoseuraamuksen osalta. Myös aikaisemmassa ratkaisussa KKO 1981 II 149 liikennevakuutuslain 11 §:ssä tarkoitettu määräaika lähti liikkeelle vasta vahingonkäräjien tiedonsaannista siitä, että vahinko on tullut liikennevahingosta. Korkeimman oikeuden ratkaisuista on siten tuotu esiin periaate vahingonkorvauksen vahinkokohtaisesta vanhentumisesta. Jokaisen vahingon ollessa itsenäinen, vanhentumisaika ei ole katkennut esimerkiksi ansionmenetyksen osalta vahingonkäräjien saadessa korvausta esimerkiksi kivusta ja särystä.⁹²

Vanhentumisajan alkaminen edellyttää myös vahingosta vastuullisen havaittavuutta vahingonkäräjien toimesta. Tämä tulee ilmi jo vanhentumislain 7. 1 § 3 kohdan sanamuodosta ”*ja siitä vastuussa olevasta*”. Pelkkä vahingon havaittavuus ei siten riitä, jotta vanhentumisaika voitaisiin katsoa alkavan.

Ståhlberg ja Karhu tuovat tämän selvittämismääräyksen täyttämisen osalta esiin sen seikan, ettei vahingon aiheuttajaa ole kaikissa tilanteissa helppo havaita. Tällainen tilanne on käsillä varsinkin silloin, kun mahdollisia vahingonaiheuttajia voi olla useita. Kirjoittajat toteavatkin yleispätevän vastauksen puuttuessa arvioinnin kohdistuvan tässäkin tarkastelussa vahingonkäräjien individuaalisiin ominaisuuksiin.⁹³

Ståhlbergin ja Karhun kanta painottuu hivenen vahingonkäräjien puolelle heidän pohtiessa arvioinnin ankaruutta vanhentumisajan alkamisesta. Kirjoittajat tuovat esiin mm. henkilövahingoissa niiden vaikean havaittavuuden joissakin tilanteissa. Myös syy-yhteyden selvittämisen vaatimus puoltaa kirjoittajien mukaan epäselvissä tilanteissa vahingonkäräjien etua tietoisuustason arvioinnissa. Ståhlberg ja Karhu tuovat esiin esinevahinkojen osalta erityisesti ympäristövahingot, joiden osalta voi olla usein epäselvää vastuuvollisuuden

⁹⁰ Virtanen 2011 s. 528

⁹¹ HE 187/2002 vp. s. 49-50

⁹² Linna, Saarnilehto 2016 s. 53

⁹³ Ståhlberg, Karhu 2013 s. 497

henkilöllisyys. Keskeinen arviointikriteeri muodostuu kirjoittajien mukaan kuitenkin vahingonkäräjien yksilöllisistä ominaisuuksista.⁹⁴ Tukea Ståhlbergin ja Karhun kannalle saadaan vanhentumislain esitöistä. Hallituksen esityksessä korostetaan yksittäistapauksille annettua painoarvoa, jossa juuri vahingonkäräjien asema korostuu arvioinnissa.⁹⁵ Kirjoittajien kanta vaikuttaakin perustellulta.

Norros korostaa syy-yhteyden havaittavuuden merkitystä sen selvittämisessä, kuka on vastuussa vahingosta. Samoin kun Ståhlberg ja Karhu, myös Norros tuo esiin seikkoja, jotka voivat puoltaa vahingonkäräjien tietoisuustason arvioimista tämän eduksi. Tällaiseen tulkintaan voidaan Norroksen mukaan päätyä mm. tilanteessa, jossa syy-yhteyden vaatimus vahinkotapahtuman ja vahingon välillä on niin epäselvä, ettei vahingonkäräjälle synny ainakaan ensi alkuun selonottovelvollisuutta laukaisevaa indisiota. Tätä kautta Norros päätyy varovaisesti puoltamaan mahdollisuutta selonottovelvollisuuden syntymättä jäämiseen, mikäli indisiota vahingonaiheuttajan henkilöllisyydestä ei synny. Ståhlbergin ja Karhun tavoin myös Norros toteaa mm. henkilö- ja ympäristövahinkojen osalta olevan mahdollista, ettei vahingonaiheuttajaa saada helposti selville.⁹⁶

Myös Aurejärvi ja Hemmo näkevät vanhentumisajan lykkääntyvän tilanteessa, jossa vahingonkäräjällä ei ole tosiasiallista tietoa vahingonaiheuttajasta. Tilanteen ollessa tulkinnanvarainen, kirjoittajat kuitenkin suosittelevat vahingonkäräjien kohdistavan katkaisutoimen ikään kuin varmuuden vuoksi kaikkiin mahdollisiin vahingonaiheuttajiin vanhentumisen välttämiseksi.⁹⁷ Norros puoltaa varovaisesti selonottovelvollisuuden syntymättä jäämistä niissä tilanteissa, joissa epäiltyjä vahingonaiheuttajia on useampi kuin muutama henkilö. Tällöin vahingonkäräjällä ei ole perusteltua tietoisuutta vahingonaiheuttajasta, eikä vanhentumisaika alkaisi kulumaan.⁹⁸

Sanotusta huolimatta oikeuskirjallisuudessa esitetyt kannanotot eivät ole jyrkästi vahingonkäräjien etua puoltavia vanhentumisajan alkamishetkeä määritettäessä. Esimerkiksi Norros toteaa indision vahingonaiheuttajan henkilöllisyydestä useassa tapauksessa täyttyvän. Tällöin myös selonottovelvollisuus täyttyy ja vanhentumisaika lähtee juoksemaan. Vaikka Norros toteaa mahdolliseksi sen, ettei usean mahdollisen

⁹⁴ Ståhlberg, Karhu 2013 s. 498

⁹⁵ HE 187/2002 vp. s 48-49

⁹⁶ Norros 2015 s. 295-296

⁹⁷ Aurejärvi, Hemmo 2007 s. 131-132

⁹⁸ Norros 2015 s. 297

vastuuhenkilön tilanteessa vanhentumisaika lähde välttämättä juoksemaan, kirjoittaja pitää silti pääsääntönä sitä, ettei vanhentumisaika lykkäänny kuvatussa tilanteessa.⁹⁹

Lain tuntemisen suhteen Ståhlberg ja Karhu puoltavat jyrkkää selonottovelvollisuuden syntymistä. Vahingonkärsijä ei voi edukseen vedota siihen, ettei tuntenut lain säännöksiä siitä, kuka on vastuussa vahingosta.¹⁰⁰ Myös vanhentumislain esitöissä vahvistetaan tämä näkemys melko ehdottomalla tavalla.¹⁰¹ Myös Norros puoltaa lain tuntemisen vaatimusta, vaikka hänkään ei aivan sulje pois mahdollisuutta oikeuserehdyksen anteeksiannettavuudesta tietyissä tilanteissa myöskään deliktivastuussa.¹⁰²

Esitetyn perusteella voidaan huomata tiettyjä huomioita vanhentumisajan alkamisesta. Ensinnäkin objektiivinen arviointikriteeri ei estä ottamasta huomioon vanhentumisajan alkamisen arvioinnissa velkojan yksilöllisiä ominaisuuksia. Tämä on tullut esiin tarkastellessa sekä sopimukseen perustuvaa vastuuta että deliktiperusteiseen vastuuseen perustuvaa vanhentumisajan alkamista. Esimerkiksi velkojan asiantuntemustason ollessa korkealla vaikuttaa tämä vanhentumisajan alkamiseen nopeammin verrattuna siihen tilanteeseen, jos kyseessä olisi ”normaali” velkoja. Vanhentumislain esitöissä tuodaan muutenkin esiin tavoite säännellä sekä sopimukseen perustuvaa että deliktivastuuseen perustuvaa korvausvastuuta yhdenmukaisella tavalla.¹⁰³

Vanhentumisajan alkamisesta esitetyt kannanotot oikeuskirjallisuudessa, sekä vanhentumislain esityölausumat on hyvä pitää mielessä tarkastelun siirtyessä myöhemmin vahingonkorvausvelan korotettuun yksilöintivaatimukseen. Mielenkiinto kohdistuu mm. siihen, onko vanhentumisajan alkamishetken osalta esitettyjen näkökohtien kanssa yhteisiä piirteitä korotetun yksilöintivaatimuksen kanssa.

3. Vanhentumisen katkaisemisesta yleisesti

3.1 Vapaamuotoinen katkaisutoimi ja korotettu yksilöintivaatimus

Velan vanhentumisen katkaisua voidaan pohtia monelta eri kannalta. Esimerkiksi Norros on pohtinut, kuvaako katkaisu-termi ylipäänsä tarpeellisella tavalla oikeusilmiötä vai

⁹⁹ Norros 2015 s. 296-297

¹⁰⁰ Ståhlberg, Karhu 2013 s. 499

¹⁰¹ HE 187/2002 vp s. 50

¹⁰² Norros 2015 s.233-239

¹⁰³ HE 187/2002 vp. s. 51

soveltuisiko ilmiötä paremmin kuvaamaan esimerkiksi vanhentumisen uusiminen. Kirjoittaja kuitenkin toteaa termin olevan sen verran vakiintunut ja myös lainsäätäjän omaksuma, ettei vaihtoehtoiselle termille ole sijaa nykyisessä vanhentumisinstituutiassa.¹⁰⁴ Tähän perustuen tässäkin tutkielmassa käytetään katkaisu-termiä.

Vapaamuotoisia katkaisutoimia sääntelee vanhentumislain 10. 1 §, jonka mukaan ”*velan vanhentuminen katkeaa kun 1) osapuolet sopivat maksujen järjestelystä, vakuudesta tai muusta velan ehtojen muutoksesta taikka siitä, että vanhentuminen on katkaistu*2) *velallinen suorittaa velkaa tai muutoin tunnustaa velan velkojalle; tai 3) velkoja vaatii velalliselta suoritusta tai muutoin muistuttaa velallista velasta.* Vanhentumislain 10. 2 §:n mukaan ”*Velan vanhentumisen katkaiseminen edellyttää, että velka yksilöidään katkaisutoimessa*”.

Vertailun vuoksi voidaan todeta velan vanhentumisen katkaisutoimen olevan Ruotsissakin tuttu asia. Ruotsin PreskL 5 §:n mukaan katkaisutoimi voidaan tehdä velkojan tekemällä kirjallisella vaatimuksella velalliselle taikka esimerkiksi kanteen nostamisella. Velallinen voi katkaista vanhentumisen suorittamalla velkaa tai muulla tavoin tunnustamalla velkansa. Ruotsissa ei kuitenkaan jaotella katkaisutoimia vapaamuotoisiin ja oikeudellisiin katkaisutoimiin samalla tavalla kuin Suomessa.¹⁰⁵ Velka tulee vanhentumislain sanamuodon mukaan aina yksilöidä katkaisutoimessa. Myöskään Ruotsin oikeusjärjestykselle velan yksilöintivaatimus ei ole vieras käsite. Yksilöintivaatimuksen täyttymisen perusedellytyksenä on tällöin se, että velallinen ymmärtää esimerkiksi sen, mihin velkaan katkaisutoimenpide kohdistuu.¹⁰⁶ Linskog on todennut yksilöintivaatimuksen täyttyvän pääsääntöisesti silloin, kun velkoja on katkaisutoimessaan ilmoittanut saatavansa oikeusperusteen.¹⁰⁷ Korotettua yksilöintivaatimusta koskevaa säännöstä ei Ruotsin PreskL kuitenkaan tunne.

Korotettua yksilöintivaatimusta koskee VanhL 10.2 §:n 2 kohta, jonka mukaan ”*jos kysymys on 7 §:ssä tarkoitettusta vahingonkorvauksesta tai hyvityksestä, velkojan tekemästä muistutuksesta on käytävä ilmi velan peruste ja määrä kohtuudella vaadittavalla tavalla, jolleivät ne ole velallisen tiedossa.*”

¹⁰⁴ Norros 2018 s. 510 ks. alaviite 1636

¹⁰⁵ Linskog 2017 s. 235-237 ja 306-309

¹⁰⁶ Linskog 2017 s. 310-311

¹⁰⁷ Linskog 2017 s. 311

3.2 Katkaisutoimen oikeustoimiopillisesta luonteesta

Onko katkaisutoimenpide tulkittavissa oikeustoimeksi? Kysymystä täytyy lähteä tarkastelemaan selvittämällä ensin oikeustoimen käsite. Jo vanhemmassa oikeuskirjallisuudessa oikeustoimi on nähty olevan yksityinen tahdonilmaisu, jolla *perustetaan, muutetaan tai kumotaan* oikeuksia.¹⁰⁸ Kyseinen jäsennystapa on nähty myös nykyaikaisessa oikeuskirjallisuudessa perusteltuna, joskin oikeustoimen käsitteeseen on nähty kuuluvan myös oikeuden *siirtäminen*.¹⁰⁹

Myös Kaisto on luonnehtinut oikeustoimen tietynlaiseksi tahdonilmaisuksi, joka ilmentää oikeustoimen tekijän tahtoa.¹¹⁰ Kirjoittaja on pohtinut, tuleeko sellaista ilmoitusta toiselle osapuolelle pitää oikeustoimena tilanteessa, jossa ilmoituksen tarkoituksena on estää oikeudenmenetyksen vaara.¹¹¹ Tällainen ilmoitushan on nimenomaisesti kyseessä velkojan tehdessä katkaisutoimen. Muutenhan velka vanhentuu vanhentumislain 14 §:n säätelemällä tavalla.¹¹² Velkojan motiivina voidaankin katsoa olevan velkasuhteen voimassa pitäminen katkaisuilmoituksen myötä.

Kun katkaisutoimea pohtii oikeuskirjallisuudessa esitetyn käsitteistön näkökulmasta, ei katkaisulla ainakaan perusteta oikeuksia. Katkaisulla pikemminkin vain jatketaan voimassa olevia oikeuksia. Tätä kautta myöskään velkoja ei kumoa oikeuttaan katkaisutoimella. Oikeuden muuttaminenkaan ei tunnu istuvan katkaisutoimeen, sillä velkojan tarkoituksena voidaan olettaa jo edellä todettu tavoite pitää velkasuhde voimassa.

Rekola on tosin pohtinut katkaisun saavan aikaan muutoksen oikeussuhteen kestämisajassa, jolloin katkaisutoimenpide voitaisiin tulkita kuuluvan oikeustoimeksi. Tällöinhän katkaisutoimenpiteellä muutettaisiin oikeuksia, joka taas istuisi edellä esitettyyn oikeustoimen käsitteeseen.¹¹³ Tämän ajattelutavan tyypisesti Saarnilehto on katsonut katkaisutoimenpiteen muuttavan velvoitteen sisältöä, jonka takia katkaisua voidaan pitää oikeustoimena.¹¹⁴ Kuitenkin yleinen käsitys oikeustoimesta sekä se, ettei katkaisemiselta

¹⁰⁸ Kivimäki, Ylöstalo 1973 s. 238

¹⁰⁹ Kaisto, Lohi 2013 s. 69

¹¹⁰ Kaisto 2015 s. 28, s. 140

¹¹¹ Kaisto 2015 s. 28

¹¹² Ks. kpl 2.1 vanhentumisen käsitteestä ja vanhentumisen oikeusvaikutukset

¹¹³ Rekola s. 257

¹¹⁴ Saarnilehto 2015 s. 8

edellytetä katkaisemistarkoitusta sen katsomiseksi päteväksi, puoltaa Rekolan mukaan katkaisutoimenpiteen jättämistä oikeustoimen käsitteen ulkopuolelle.¹¹⁵

Kaisto onkin osuvammin todennut velkojan tekemän muistutuksen velasta olevan pikemminkin oikeuksia *säilyttävä* tahdonilmaisuus. Kirjoittaja pitää mahdollisena myös tämänkaltaisten tahdonilmausujen tulkitsemista oikeustoimena.¹¹⁶ Kysymystä katkaisutoimen pitämisestä oikeustoimena on pohdittu oikeuskirjallisuudessa myös katkaisutoimen lähi-ilmioiden kautta. Kaisto ja Tepora ovat esittäneet kannanoton katkaisemistoimenpidettä muistuttavan reklamaation kautta, että mikäli reklamaatio tulkitaan oikeustoimeksi, on myös velkojan tekemä muistutus tarkoituksenaan tehdä katkaisutoimi, katsottava oikeustoimeksi.¹¹⁷ Reklamaatiota tarkastellaankin tässä luvussa myöhemmin katkaisutoimen lähi-ilmionä myöhemmin.

Kaisto on lopulta päätyntä tulkitsemaan velkojan tekemän katkaisutoimen *oikeustoimentapaiseksi oikeusteoksi*. Tämä johtuu oikeuksia säilyttävän tahdonilmaisun erilaisista seurauksista verrattuna perinteisen tahdonilmaisun vaikutuksiin.¹¹⁸ Luokitteluongelmaan on jo vanhemmassa oikeuskirjallisuudessa ottanut kantaa Rekola. Hän toteaaakin tahdon ilmoittamisen olevan suuressa roolissa tiedon ilmoittamisen ohella katkaisutoimenpiteessä. Hän toteaaakin Kaiston tulkintaa muistuttaen katkaisutoimen olevan oikeustoimen sijasta *oikeustoimentapainen tahdon tiedotus*.¹¹⁹

Tähänastisen tarkastelun perusteella katkaisutoimea ei voitane tulkita oikeustoimeksi. Kuitenkin huomion kohdistuessa vanhentumislain esitöihin, selkeän tulkintalinjan antaminen vaikeutuu. Esitöissä todetaan vapaamuotoisista katkaisutoimenpiteistä, että *”toimenpiteen tulee olla varallisuus oikeudellisena oikeustoimena pätevä”*.¹²⁰ Vanhentumislain esityölausuma antaa melko suoraviivaisen käsityksen lainsäätäjän tarkoituksesta pitää katkaisutoimenpidettä oikeustoimena. Kaisto ja Tepora ovat varovaisesti tulkinneet esityölausumaa siten, että lainsäätaja on mieltänyt katkaisutoimenpiteen oikeustoimeksi.¹²¹ Tämänkaltainen hahmotelma olisi toki mm. Rekolan esittämän tulkintalinjan vastainen. Kuitenkin nykyaikaisesta oikeuskirjallisuudesta

¹¹⁵ Rekola s. 257

¹¹⁶ Kaisto 2015 s. 28

¹¹⁷ Kaisto, Tepora 2012 s. 77

¹¹⁸ Kaisto 2015 s. 28-29

¹¹⁹ Rekola s.239 s. 257-260

¹²⁰ HE 187/2002 vp. s 54

¹²¹ Kaisto, Tepora 2012 s. 77 ks. alaviite 96

voidaan nostaa esiin Linna ja Saarnilehto, jotka asettuvat hallituksen esityksen kannalle pitää katkaisutoimenpidettä oikeustoimena.¹²²

Norros on puolestaan puoltanut kantaa katkaisutoimen tulkitsemisesta oikeustoimen tapaiseksi oikeusteoksi.¹²³ Selkeän tulkintalinjan antamista vaikeuttaa kuitenkin ratkaisu KKO 2016:50, jossa korkein oikeus puhuu katkaisutoimesta oikeustoimena.¹²⁴ Norros kuitenkin epäilee kysymyksessä olevan vain epätarkka kielenkäyttö.¹²⁵ Kuitenkin ratkaisussa KKO 2018:11 korkein oikeus puhuu jälleen katkaisutoimesta oikeustoimena.¹²⁶ Näin ollen ratkaisussa KKO 2016:50 ilmennyttä näkökohtaa katkaisutoimen pitämisestä oikeustoimena ei voida pitää pelkkänä epätarkkana kielenkäyttönä vaan pikemminkin tulkita KKO:n asettuneen tulkitsemaan katkaisutoimi oikeustoimeksi.

Kaisto ja osittain myös Rekola ovat pääasiallisesta kannastaan huolimatta pitäneet edellä todetulla tavalla mahdollisena katkaisutoimen pitämistä oikeustoimena. Myös Norros on kannastaan huolimatta katsonut mahdolliseksi soveltaa katkaisutoimeen oikeustoimia sisältyviä säännöksiä mm. edustuksesta.¹²⁷ Myös näiden näkökohtien voidaan katsoa kallistavan vaakakupia hieman enemmän katkaisutoimen tulkitsemiseen oikeustoimeksi.

Oikeuskirjallisuudessa esitetyt kannanotot ovat edellä todetulla tavalla varsin ristiriitaisia koskien kysymystä katkaisutoimesta oikeustoimena. Vanhentumislain esityöt puoltavat kuitenkin tulkintaratkaisua nojautumaan katkaisutoimen pitämiseen oikeustoimena. Myös edellä mainitut korkeimman oikeuden ratkaisut antavat viitteitä katkaisutoimen tulkitsemiseen oikeustoimena. Tätä taustaa vasten voidaan kokonaisuudessaan puoltaa tulkintaa siitä, että katkaisutoimenpidettä on pidettävä oikeustoimena ainakin laajassa merkityksessä.

¹²² Linna, Saarnilehto 2016 s. 75

¹²³ Norros 2018 s. 518

¹²⁴ Ks. perustelujen 12. kappale

¹²⁵ Norros 2018 s. 518 ks. alaviite 1662

¹²⁶ Ks. perustelujen kpl. 29

¹²⁷ Norros 2018 s. 518

3.3 Katkaisutoimen yleiset edellytykset

3.3.1 Velkojan ja velallisen kontakti

Vapaamuotoisten katkaisutoimienkin tulee täyttää tiettyjä edellytyksiä. Vasta tämän jälkeen voidaan katkaisutoimenpiteen katsoa saavan aikaan vanhentumislain 13 §:n säätämät oikeusvaikutukset, jossa vanhentumisaika alkaa kulua uudelleen entisen pituisena. Seuraavaksi käydään läpi yleisiä katkaisemisedellytyksiä, jotka jokaisen katkaisemistoimenpiteen tulee täyttää. Tarkastelu on siitäkin syystä tärkeää, että velkojan perusmuotoinen katkaisutoimi voi saada aikaan korvausvelan vanhentumisen katkeamisen silloin, kun velallisella on tiedossa velan peruste ja määrä katkaisutoimen hetkellä. Tällöin velkojan katkaisutoimen tulee täyttää yleiset yksilöintivaatimukset.¹²⁸ Näin ollen on perusteltua selvittää ensin yleisen yksilöintivaatimuksen sisältö. Velkojan katkaisemistoimille onkin jo vanhastaan nähty edellytettävän yleisiä minimivaatimuksia.¹²⁹

Yleisenä edellytyksenä voidaan ensinnäkin mainita katkaisutoimen tapahtuminen asianosaisten välillä. Tämä edellyttää velkojan katkaisutoimelta sen kohdistumista suoraan velalliseen. Rekola on selittänyt vaatimuksen syyksi edellä todetun tahdonilmaisun luonteen katkaisutoimessa. Katkaisutoimenpide saakin oikeudellista merkitystä vain, mikäli se kohdistuu toiseen asianosaiseen.¹³⁰ Myös Norros on todennut kontaktivaatimuksen olevan absoluuttinen edellytys velkojan ja velallisen välillä vapaamuotoisessa katkaisutoimessa. Sen sijaan oikeudellisissa katkaisutoimissa on mahdollista tehdä katkaisutoimi pätevästi ilman, että velallinen saa siitä tiedon.¹³¹

Velallisen ja velkojan välisen kontaktivaatimuksen eräänlaisena liitännäisvaatimuksena voidaan lisäksi mainita henkilöllinen kohdentuminen. Tämä tarkoittaa sitä, ettei vanhentuminen katkea muihin mahdollisiin osapuoliin, joihin katkaisutoimea ei ole kohdistettu.¹³² Esimerkkinä voidaan mainita Rekolan toteama tilanne, jossa katkaisutoimi kohdistetaan takaajaan. Katkaisu ei saa aikaan oikeusvaikutuksia velalliseen nähden.¹³³ Näin ollen velkojan tuleekin kohdistaa katkaisutoimenpide tarkasti haluttuun asianosaiseen, ettei vaaraa oikeudenmenetyksestä tulisi. Kysymys riittävästä henkilöllisestä kohdentumisesta

¹²⁸ HE 187/2002 vp. s. 57-58

¹²⁹ Rekola s. 234

¹³⁰ Rekola s.234

¹³¹ Norros 2018 s. 514

¹³² Norros 2018 s. 513

¹³³ Rekola s. 235-236

voi olla ongelmallinen erityisesti oikeushenkilöiden osalta. Esimerkkinä voidaan mainita ratkaisu KKO 2018:11, jossa oli kyse muun ohella siitä, oliko tytäryhtiölle kohdistettu katkaisutoimenpide katkaissut vanhentumisen myös emoyhtiön osalta. Korkein oikeus totesi ratkaisussaan emo- ja tytäryhtiön olevan erillisiä oikeushenkilöitä, jotka eivät voi ilman valtuutusta tai muuta vastaavaa perustetta tehdä oikeustoimia tai ottaa niitä vastaan. Katkaisutoimen kohdistuessa tytäryhtiöön, katkaisuvaikutusta ei ollut tapahtunut emoyhtiön osalta ja saatava oli siten vanhentunut.¹³⁴ Valtuutuskysymyksiin palataan tarkemmin seuraavassa kappaleessa.

Vanhentumislain 19 § säättääkin, että ”*velan vanhentuminen katkeaa vain sen velallisen osalta, jonka nimissä katkaisutoimi tehdään tai johon katkaisutoimi kohdistetaan*”. Säännöksen merkitys tulikin huomionarvoisella tavalla esiin ratkaisussa KKO 2018:11, kun korkein oikeus päätyi tulkitsemaan katkaisutoimen kohdistuneen ainoastaan tytäryhtiöön.¹³⁵ Vanhentumislain esitöissä todetaan myös nimenomaisesti, ettei asianosaissuhteen ulkopuolella olevan henkilön muistutus saa aikaan vanhentumisen katkaisua.¹³⁶ Korkeimman oikeuden ratkaisun voidaankin siten todeta olevan linjassa vanhentumislain esitöiden kanssa.

Velkojan ja velallisen kontaktista toimii oivallisena esimerkkinä myös ratkaisu KKO 2016:50. Tapauksessa velkoja L Oy:n saatava A:lta oli ollut ulosotossa, joka päättyi ilman A:han kohdistuvaa tiedoksiantoa L Oy:n vaatimuksista. A ei ollut itse tiedustellut velkojansa, vaan käyttänyt apunaan asiamiestä. Tämä taas tiedusteli A:n velkoja ulosottovirastolta, joka ei ollut tapauksessa velkoja. Ulosottovirasto lähetti L Oy:n saatavaa koskevan tiedon A:n sijasta tämän asiamiehelle. Koska asiamies oli tiedustellut velkaa ulosottovirastolta, katkaisutoimenpide ei ollut kohdistunut velkojaan.

Näin ollen tiedustelua velasta ei voitu pitää vanhentumislain 10 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettuna velan tunnustamisena. Ulosottoviraston lähettämää kirjettä A:n velasta tämän asiamiehelle ei pidetty myöskään vanhentumislain 10 §:n 1 momentin 3 kohdan tarkoittamana velkojan tekemänä muistutuksena. Tämä johtui siitä, ettei muistutuksen tekijänä ollut L Oy itse. Velkaa ei ollut siten katkaistu vanhentumislain 10 §:n edellyttämällä

¹³⁴ Ks. perustelujen kappaleet 25-30.

¹³⁵ Ks. perustelujen kpl. 29

¹³⁶ HE 187/2002 vp. s. 54-55, s. 58

tavalla.¹³⁷ Tätä kautta onkin syytä tarkastella, missä tilanteissa osapuolet voivat käyttää edustajaa katkaisutoimen osalta siten, että katkaisutoimi katsottaisiin päteväksi.

3.3.2 Edustuskysymykset katkaisutoimessa

Tärkeä kysymys käytännön elämän kannalta on katkaisutoimeen liittyen, voidaanko pätevä katkaisutoimi tehdä esimerkiksi edustajan tai asiamiehen välityksellä. Lähtökohtahan on edellä todetulla tavalla, että katkaisutoimi tulee tapahtua velkojan ja velallisen välillä. Vanhentumislain esitöissä todetaankin, etteivät ulkopuolisten tahojen tekemät muistutukset katkaise vanhentumista.¹³⁸ Vanhentumislakia tarkastellessa edustuskysymyksiin ei löydy kuitenkaan säädöstasolla vastausta. Saarnilehto onkin todennut vastauksen löytyvän yleisistä velvoiteoikeudellista periaatteista.¹³⁹

Edellä on jaksossa 3.2 tullut jo esiin eriävät mielipiteet oikeuskirjallisuudessa katkaisutoimen tulkitsemisesta oikeustoimeksi. Edustuskysymystä tarkastellessa oikeuskirjallisuudessa voidaan katsoa olevan yksimielisempi kanta. Esimerkiksi Rekola katsoo mahdolliseksi soveltaa katkaisutoimeen oikeustoimia koskevia säännöksiä edustuksesta.¹⁴⁰ Myös Norros on Rekolan esityksen kannalla.¹⁴¹ Samoin Saarnilehto on todennut asiamiehen käytön mahdolliseksi katkaisutoimessa.¹⁴² Vanhentumislain esitöissä todetaan vastaavasti, että edustajan tai asiamiehen kautta tehty katkaisutoimi on pätevä vanhentumisen katkaisemiseksi.¹⁴³

Näin ollen velkoja voi tehdä tehokkaan katkaisutoimen käyttäen siinä edustajaa. Rekola on kuitenkin katsonut, että tällaisella edustajalla tulisi olla katkaisutoimen tekemiseen toimeksianto ja ainakin jonkinlainen valtuutus, jotta katkaisutoimi olisi pätevä.¹⁴⁴ Valtuutukseen voidaankin katsoa sisältyvän tiettyjä edellytyksiä, jotta katkaisutoimenpide olisi sen perusteella pätevä. Saarnilehto on todennut, että valtuutuksen tulee koskea esimerkiksi katkaisuilmoituksen vastaanottamista. Valtuutus voidaan katsoa päteväksi

¹³⁷ Ks. perustelujen kappaleet 12-16. Vaikka tapauksessa tarkastellaankin velallisen tunnustusta katkaisemistoinena, tulee ratkaisun perustelujen kohdassa 16 esiin myös velkojan muistutus kontaktivaatimuksen täyttymisen osalta.

¹³⁸ HE 187/2002 vp s. 55

¹³⁹ Saarnilehto 2015 s. 9

¹⁴⁰ Rekola s. 262

¹⁴¹ Norros 2018 s. 518

¹⁴² Saarnilehto 2015 s. 9

¹⁴³ HE 187/2002 vp. s. 55

¹⁴⁴ Rekola s. 244 ks. alaviite 39

myös, mikäli katkaisutoimenpide on osa kokonaisuutta, joka kuuluu asiamiehen toimivaltaan. Epäselvissä tilanteissa valtuutukseen luottaneen osapuolen tulee näyttää valtuutus toteen.¹⁴⁵

Norros on puolestaan katsonut mahdolliseksi soveltaa sallimisperusteisen valtuutuksen määritelmää vapaamuotoisessa katkaisutoimessa. Siinä valtuutettu toimisi päämiehen hiljaisen suostumuksen kautta, ilman nimenomaista valtuutusta päämieheltä.¹⁴⁶ Norroksen pohdinta eroaa kuitenkin hieman Rekolan esittämästä, joka edellä todetulla tavalla vaatii valtuutuksen perustaksi selvempää toimeksiantoa.

Saarnilehdon toteama näyttötaakka saattaa muodostua ongelmalliseksi sallimisperusteisen valtuutuksen tilanteissa. Ongelmaksi saattaa muodostua myös velallisen tietoisuuden taso oikeasta velkojasta. Tällainen tilanne saattaa olla käsillä, mikäli valtuutettu ei tee velalliselle tarpeeksi selväksi, kenen lukuun valtuutettu toimii. Katkaisutoimen katsominen päteväksi voi muodostua ongelmalliseksi sallimisperusteisessa valtuutuksessa myös silloin, kun katkaisu kohdistetaan velalliseen, joka on ensimmäistä kertaa tekemisissä velkojan kanssa. Esimerkiksi Hemmo on todennut sallimisperusteisen valtuutuksen olevan pätevä vain sellaisissa tilanteissa, joissa valtuutettu on tehnyt useampia toimia päämiehensä puolesta.¹⁴⁷

Näin ollen osapuolten ollessa ensimmäistä kertaa tekemisissä, sallimisperusteisen valtuutuksen ei voida katsoa toimivan tehokkaana tapana katkaista velan vanhentuminen. Tällainen tilanne voikin olla käsillä erityisesti deliktivastuuseen perustuvassa suhteessa. Tästä syystä sallimisperusteiseen valtuutukseen tuleekin suhtautua varauksella pätevää katkaisutoimea pohtiessa.

Valtuutustilanteiden problemaattisuudesta voidaan mainita ensinnäkin Vaasan hovioikeuden lainvoimainen ratkaisu, jossa hovioikeus katsoi, ettei vanhentumisen katkaisua tapahtunut, kun valtuutettu asiamies ei ollut kertonut katkaisutoimesta

¹⁴⁵ Saarnilehto 2015 s. 9

¹⁴⁶ Norros 2018 s. 518

¹⁴⁷ Hemmo 2006 s. 272

päämiehelleen.¹⁴⁸ Saarnilehto on kritisoinut ratkaisua, koska sen perusteella velallinen voi estää katkaisun kieltämällä asiamiestä kertomasta tälle katkaisutoimen tietoja.¹⁴⁹

Valtuutuksen olemassaolon tarpeellisuus tulikin havaittavaksi edellä tarkastellussa ratkaisussa KKO 2018:11, jossa katkaisutoimenpide olisi voitu katsoa päteväksi emoyhtiöön nähden, mikäli tytär- ja emoyhtiön välillä olisi ollut valtuutus.¹⁵⁰ Valtuutuskysymys oli osittain esillä myös aiemmin tarkastellussa tapauksessa KKO 2016:50. Ratkaisussa velan vanhentumisen ei katsottu katkenneen ulosottoviraston antamalla vastauksella velallisen valtuutetulle. Ratkaisun perusteluiden kautta ei kuitenkaan selviä valtuutetun B:n osalta tämän saaman valtuutuksen rajoja. Korkein oikeus ei muutenkaan ottanut ratkaisussaan tarkemmin kantaa valtuutuskysymykseen. Kuitenkin valtuutetun B:n tekemä tiedustelu A:n velasta olisi voitu katsoa muuten päteväksi velan tunnustamisen osalta, mikäli tiedustelu olisi kohdistunut ulosottoviraston sijasta velkojaan. Valtuutuskysymyksiin ei kuitenkaan saada KKO:n nykyisen ratkaisukäytännön kautta selkeää vastausta siihen, millainen valtuutus olisi pätevä katkaisutoimen katsomiseksi päteväksi.

Ratkaisussa KKO 1991:18 katsottiin vanhentuminen katkaistuksi, kun velallisen vastuuvakuutusyhtiö suoritti korvauksia riippumatta velallisen tosiasiallisesta tietoisuudesta vakuutusyhtiön suorittamista korvauksista. Norros on todennut, ettei ratkaisun voida varmasti katsoa soveltuvan nykyiseen oikeustilaan.¹⁵¹ Kirjoittaja puoltaakin enemmän velallisen ja velkojan kontaktivaatimusta edellytyksenä sille, että katkaisutoimi voitaisiin katsoa tehokkaaksi.¹⁵² Linna ja Saarnilehto puolestaan katsovat ratkaisun soveltuvan myös nykyisen vanhentumislain aikaiseen oikeustilaan.¹⁵³ Myös vanhentumislain esitöissä

¹⁴⁸ Vaasan hovioikeus 2.1.2012, S 11/4

¹⁴⁹ Saarnilehto 2015 s. 8

¹⁵⁰ Ks. perustelujen kpl. 29. Ratkaisusta KKO 2018:11 voidaan mainita myös kysymys edustajan kelpoisuudesta ottaa vastaan tiedoksiantoja oikeushenkilön puolesta. Ratkaisussa kaupungin katsottiin tulleen VanhL 7 §:n 3 momentin 3 kohdan tarkoittamalla tavalla tietoiseksi vahingosta ja siitä vastuussa olevasta. Tietoisuus täyttyi sitä kautta, kun kaupungingeodeetti L oli osallistunut tarkastukseen kaupungin edustajana (perustelujen kappaleet 23-24). Korkein oikeus päätyi tähän tulokseen siitä riippumatta, oliko kaupungingeodeetilla muodollista kelpoisuutta ottaa vastaan tiedoksiantoja kaupungin hyväksi. Tuomisto on huomauttanut ratkaisulla voivan olla yleisluonteista merkitystä pohdittaessa oikeushenkilön tietoisuuden syntymistä VanhL 7 §:n 3 momentin 3 kohdan edellyttämällä tavalla. Ks. Tuomisto KKO I 2018 s. 94

¹⁵¹ Norros 2018 s. 518

¹⁵² Norros 2015 s. 337

¹⁵³ Linna, Saarnilehto 2016 s. 77

mainitaan yleisellä tasolla vapaamuotoisia katkaisutoimia koskevien säännösten vastaavan vanhentumisasetuksen aikaista oikeutta.¹⁵⁴

Vaikka ratkaisussa KKO 1991:18 oli kyse velallisen tunnustuksesta, voitaisiin sen kautta päätyä tulkitsemaan myös velkojan tekemä muistutus valtuutuksen kautta päteväksi katkaisutoimeksi. Kuitenkaan tähän ei todetulla tavalla saada nykyisen KKO:n ratkaisukäytännön kautta selvää vastausta. Edellä esitetyn perusteella on kuitenkin selvää, että katkaisutoimi voidaan tehdä pätevästi myös edustajaa tai asiamiestä käyttäen.

Aurejärvi ja Hemmo tuovat kuitenkin esiin näkökohtia, jotka osaltaan vähentävät edustusvaltaa koskevan kysymyksen merkitystä velkojan puolelta tulevan katkaisutoimenpiteen osalta. Ulkopuolisen henkilön tekemä katkaisutoimi velkojan puolesta velalliselle voi kirjoittajien mukaan muuttua päteväksi, vaikka edustavalta puuttuisikin. Edellytyksenä on tällöin se, että velkoja myöhemmin hyväksyy nimissään tehdyn katkaisutoimen itseään sitovaksi.¹⁵⁵ Velkoja voi jälkikäteisesti hyväksyä oikeustoimen myös hiljaisella suostumuksellaan.¹⁵⁶ Velallinen ei voi tällaisessa tilanteessa kiistää katkaisutoimen pätevyyttä. Kolmannen henkilön tekemä tehty katkaisutoimi velallisen puolesta on Aurejärven ja Hemmon mukaan edustusvaltaa koskevan vaatimuksen osalta merkittävämpi kysymys. Toimenpide vaatii siten toimiakseen valtuutuksen olemassaoloa, jotta katkaisutoimenpide katsottaisiin päteväksi.¹⁵⁷

Kaiken kaikkiaan varmintä olisi tehdä valtuutus pelkästään näyttökysymysten ja riittäisyyksien ehkäisemiseksi riittävän selvästi ja kirjallisesti. Sopiva valtuutusmuoto voisi olla kirjallinen valtakirjavaltautus, jossa tulee ilmi valtuutetun kelpoisuus esimerkiksi edustusvallan suhteen. Valtuuttaja voi myös halutessaan lisätä tarkkarajaisempia ehtoja valtakirjaan esimerkiksi siitä henkilöpiiristä, jonka kanssa valtuutettu voi tehdä tarkoitetun oikeustoimen.¹⁵⁸

3.3.3 Näytön riittävyys

Käytännön tilanteissa voi olla ajoittain vaikeaa näyttää toteen tehokkaan katkaisutoimen olemassaolo. Vanhentumislain esitöissä lähdetään kuitenkin siitä, että riitatilanteissa

¹⁵⁴ HE 187/2002 vp. s. 54

¹⁵⁵ Aurejärvi, Hemmo 2007 s. 136 ks. myös yleisesti velkojan jälkikäteisestä hyväksymisestä KKO 1996:66

¹⁵⁶ Saarnilehto 2000 s. 12 ks. myös konkludenttisesta hyväksymisestä KKO 1945 I 2

¹⁵⁷ Aurejärvi, Hemmo 2007 s. 136

¹⁵⁸ Hemmo 2006 s. 267

velkojan on näytettävä toteen katkaisutoimen tapahtuneen. Esimerkiksi muistutuskirjeen lähettäjään kohdistuu riski kirjeen perillemenosta.¹⁵⁹ Oikeuskirjallisuudessa mm. Kasso on huomauttanut katkaisutoimen olevan erityisen tärkeä toimi velkojan kannalta, jonka takia sen riittävästä todistettavuudesta on syytä pitää huolta.¹⁶⁰ Saarnilehto on puolestaan todennut, ettei velkojan ole hyödyllistä lähteä riitelemään oikeuteen siitä, onko velka katkaistu, mikäli kunnollista näyttöä katkaisemisesta ei ole esittää.¹⁶¹ Mikäli velkoja ei onnistu esittämään riittävää näyttöä velan vanhentumisen katkaisemisesta, muuten asianmukaisesti tehty katkaisutoimi saattaa osoittautua turhaksi. Tästäkin syystä näyttökysymyksiin on syytä tutustua tarkemmin.

Vanhentumisasetuksen aikaisesta oikeustilasta voidaan nostaa esille kaksi eri ratkaisua. Ensimmäisenä voidaan mainita ratkaisu KKO 1995:187. Siinä urakoitsijan katsottiin menetelleen sopimuksen edellyttämällä tavalla toimittaessaan kirjeen sopimuksessa olevaan osoitteeseen. Kirje oli palautettu, koska sitä ei noudettu postista. Linna ja Saarnilehto ovat tulkinneet ratkaisua siten, että lähettäjän vastuu lakkaa kirjeen saavuttua saapumisosoitteeseen. Vaikka ratkaisussa olikin kyse reklamaatiosta, kirjoittajat toteavat korkeimman oikeuden tulkintaratkaisun soveltuvan myös vanhentumislakiin.¹⁶² Reklamaatioon palataan myöhemmin tässä tutkimuksessa. Toisessa ratkaisussa KKO 1996:34 oli katsottu vakuutusyhtiön käyttämän alihankkijan avulla lähettämien kirjeiden tulleen perustellusti vastaanottajalle. Kun tavallisia kirjeitä ei läheskään aina lähetetä postitusyrityksen kautta, oikeustila ei ollut kovinkaan selvä.

Riittävän näytön ongelmaan on saatu oikeuskäytännössä selvyyttä kahden eri korkeimman ratkaisun kautta. Molemmissa tapauksissa oli kyse muiden seikkojen ohella siitä, katsottiinko perintäkirjeen tosiasiallisesti saapuneen velalliselle. Ratkaisussa KKO 2015:28 perintäkirjeitä oli lähetetty yksi. Tämän ei katsottu olevan riittävää näyttöä siitä, että kirje on tullut todistettavasti velalliselle.¹⁶³ Ratkaisussa KKO 2015:29 velkoja lähetti kaksi kirjettä, jonka katsottiin olevan riittävää sen katsomiseksi, että ainakin yksi kirje on todennäköisesti saapunut velalliselle.

¹⁵⁹ HE 187/2002 vp. s. 54

¹⁶⁰ Kasso 2014 s. 288

¹⁶¹ Saarnilehto 2016 s. 10

¹⁶² Linna, Saarnilehto 2016 s. 87-88

¹⁶³ Ks. perustelujen kappaleet 29-30

Viimeisimmässä ratkaisussaan KKO totesi, ettei vanhentumisen katkaisu edellytä velallisen ottavan selkoa lähetetystä kirjeestä. Riittävää onkin, että velkoja osoittaa kirjeen tulleen velallisen tietoon. Korkein oikeus ei pitänyt perusteltuna velallisen mahdollisuutta estää vanhentumisen katkaisemista siten, ettei tämä avaa kirjettä. Korkeimman oikeuden perusteluissa tuli ilmi myös todistustaakan siirtyminen velalliselle silloin, kun kaksi tai useampi kirje on lähetetty.¹⁶⁴

Korkeimman oikeuden ratkaisu vastaa myös vanhentumislain esitöissä tuotua edellytystä katkaisutoimen tulemisesta vastapuolen tietoon.¹⁶⁵ Tulkintalinja on myös oikeuskirjallisuudessa esitettyjen kannanottojen mukainen. Esimerkiksi Kaisto on todennut tahdonilmaisuja koskevaksi pääsäännöksi, että vanhentuminen katkeaa silloin, kun kirje saapuu velalliselle.¹⁶⁶ Ruotsin oikeuskirjallisuudessa Lindskog on asettunut vastaavalle kannalle.¹⁶⁷ Norros on todennut ratkaisusta ilmenevän, ettei tosiasiallista tiedoksisaantia edellytetä.¹⁶⁸ Saarnilehto on todennut korkeimman oikeuden ratkaisujen olevan yhteensopivia myös edellä mainitun ratkaisun KKO 1996:34 kanssa. Samalla oikeustila on selkeytynyt.¹⁶⁹ Myös Rekola on vanhentumisasetuksen aikaisessa oikeustilassa katsonut katkaisutoimen edellytykseksi kirjeen saapumisen velalliselle. Rekola ei kuitenkaan puolla ajatusta todistustaakan siirtymisestä velalliselle, toisin kuin korkein oikeus ratkaisussaan KKO 2015:29.¹⁷⁰ Rekola ei ole kuitenkaan ottanut tarkastelussaan huomioon tilannetyyppejä, joita ratkaisut KKO 2015:28 ja KKO 2015:29 ilmentävät. Kokoavasti voidaan todeta, että vähintään kahden kirjeen lähettäminen täyttää vanhentumislain 10 §:n 3 kohdan edellytykset velkojan muistutuksesta.

Kysymys velan vanhentumisen katkaisemisesta kirjeitse on ollut esillä myös varsin tuoreessa Turun hovioikeuden ratkaisussa, joka näyttää samalla malliesimerkin huolellisesta velkojasta. Hovioikeus katsoi vanhentumisen katkenneen, kun velalliselle oli lähetetty yhteensä 15 laskua, perintäkirjettä ja maksuvaatimusta. Kaikista laskuista oli ilmennyt velan peruste ja loppusumma. Samoin laskuista oli ilmennyt alkuperäinen velkoja sekä tieto saatavan siirtymisestä uudelle velkojalle. Lisäksi kirjeet oli lähetetty velallisen nykyiseen

¹⁶⁴ Ks. perustelujen kappaleet 14-15

¹⁶⁵ HE 187/2002 vp. s. 22

¹⁶⁶ Kaisto 2015 s.159-164

¹⁶⁷ Lindskog 2017 s. 313

¹⁶⁸ Norros 2018 s. 522

¹⁶⁹ Saarnilehto 2015 s. 6-7

¹⁷⁰ Rekola s. 260-261 ks. myös todistustaakan siirrosta KKO 2015:29 perustelujen kappale 15.

kotiosoitteeseen. Hovioikeus katsoi kirjeiden lähetysajankohdan, lukumäärän ja sisällön perusteella velan vanhentumisen katkaistuksi vanhentumislain edellyttämällä tavalla.¹⁷¹ Velkojan voidaankin tapauksen tosiseikaston perusteella toimineensa varsin huolellisesti vanhentumisen katkaisutoimissaan. Hovioikeudella ei siten voida katsoa olleen muuta vaihtoehtoa kuin katsoa velan vanhentuminen katkaistuksi.

Vanhentumislain esitöissä todetaan katkaisutoimen vapaamuotoisuuden mahdollistavan katkaistoimen tekemisen myös sähköisesti.¹⁷² Velkoja voi siten tehdä katkaisutoimen esimerkiksi sähköpostitse. Bräysy on todennut velkojalle olevan hyödyllistä käyttää sähköpostin lukukuittausta, jotta katkaisutoimi katsottaisiin varmasti tehokkaaksi.¹⁷³ Tikkala on pitänyt sähköpostia hivenen parempana viestintäkeinona verrattuna kirjeen lähettämiseen varsinkin silloin, kun sähköpostin lähettäjä pystyy esittämään selvää näyttöä viestin vastaanottamisesta. Kirjoittaja muistuttaakin, että sähköpostin lähettamisestä todisteellisesti on syytä pitää huolta. Erityisesti vastaanottajan oikea sähköpostiosoite on varmistettava huolellisesti.¹⁷⁴ Sähköisesti tapahtuva katkaisutoimenpide voikin olla velkojalle parempi vaihtoehto kuin perinteinen kirjeen lähettäminen. Tällöin velkojan voidaan olettaa melko helposti pystyvän esimerkiksi edellä mainitun lukukuittauksen avulla todistamaan jälkikäteen se, että viesti on lähetetty tietynä ajankohtana tietylle henkilötaholle. Tavallisen kirjeen lähettäminen näyttääkin epävarmimmalta keinolta riittävää näyttöä silmällä pitäen. Myös korkein oikeus on huomionnut sanotun näkökohdan ratkaisussaan KKO 2015:28.¹⁷⁵

3.3.4 Asiallinen kohdentuminen

Pääsääntönä voidaan pitää kunkin velan vanhentumisen ja katkaisutoimen kohdalla arvioinnin itsenäisyyttä. Poikkeuksena on kuitenkin tilanne, jossa samojen velkasuhteen osapuolten välillä on useita toisiinsa liitännäissuhteissa olevia velvoitteita. Vanhentumislain 12.2 §:n mukaan ”*katkaisutoimi katkaisee velan pääoman ohella myös velkaan liittyvien korkojen ja muiden liitännäissuoritusten vanhentumisen niiden erääntymisajasta riippumatta*”. Kyseinen säännös on vanhentumislain esitöiden mukainen.¹⁷⁶

¹⁷¹ Turun hovioikeuden tuomio 10.3.2020 S 19/163

¹⁷² HE 187/2002 vp. s. 54

¹⁷³ Bräysy 2013 s. 75

¹⁷⁴ Tikkala 2016 s. 14

¹⁷⁵ Perustelujen kpl. 23. Ks. vastaavasti Turun hovioikeuden tuomio 10.3.2020 S 19/163, jossa KKO:n esiintuoma riittävän näytön problemaattisuus tavallisen kirjeen osalta tuli huomioitiin.

¹⁷⁶ HE 187/2002 vp. s. 63

Vanhentumislain esitöiden perusteella katkaisutoimen kohdistuessa pääomaan, myös erääntyneiden korkojen vanhentumisaika katkeaa. Samoin korkoihin kohdistuva katkaisemistoimenpide katkaisee pääoman vanhentumisen. Hallituksen esityksessä on nähty tämän molemminpuolisen vaikutuksen perustuvan pääoman ja korkojen liitännäisyyteen. Esitöissä tulee ilmi myös käytännöllisten ja järkiperaisten syiden tarve, jossa katkaisutoimelta ei ole edellytetty erillistä yksilöintiä liitännäissaatavien osalta. Esitöiden melko lyhyen lausuman perusteella liitännäissaatavana on pidettävä esimerkiksi erilaisia provisioita koron ja viivästyskoron ohella.¹⁷⁷

Norros on pohtinut esityölausumien perusteella tilannetta, jossa useampi liitännäissaatava liittyy yhteen pääsaatavaan. Kirjoittajan mukaan esitöistä on pääteltävissä se, että silloin kun katkaisutoimenpide kohdistuu yhteen liitännäissaatavaan, vanhentuminen katkeaa tällöin myös suhteessa muihin liitännäissaataviin pääsaatavan ohella.¹⁷⁸

Liitännäissaatavat olivat huomionarvoisella tavalla esillä ratkaisussa KKO 2012:75. Vanhentumislain esitöiden kantaa mukailien ratkaisussa todettiin päävelan katkaisun kattavan myös liitännäissaatavat. Näin ollen liitännäissaatavia ei tarvitse erikseen katkaisutoimessa ilmoittaa.¹⁷⁹ Norros on pitänyt KKO:n tulkintaa liitännäissaatavien suhteen melko laajana, vaikka vanhentumislain sanamuoto ja esityölausuma viittaavat pikemminkin suppeaan tulkintaan liitännäissaatavien suhteen.¹⁸⁰ Linna ja Saarnilehto ovat tulkinneet ratkaisun perusteella, että liitännäiskulujen tarkoittama kenttä on vanhentumislaisissa varsin laaja.¹⁸¹

Norros on kuitenkin päätenyt toteamaan ratkaisun KKO 2012:75 liitännäissaatavien osalta oikeaksi. Norros esittää tukea korkeimman oikeuden ratkaisulle vahingonkorvausoikeudellisesta ajattelumallista. Siinä nähdään kaikki vahingosta aiheutuneet kustannukset yhdeksi kokonaisuudeksi sen sijasta, että jokainen vahinkoerä perustaisi oman velvoitteensa. Vahingonkorvausvastuun laajuus saadaan siten selville eri vahinkoerien yhteenlasketusta summasta.¹⁸² Ajattelumalli on kirjoittajan mukaan kuitenkin problemaattinen VanhL 10.2 § 2 kohdan korotetun yksilöintivaatimuksen takia, jossa

¹⁷⁷ HE 187/2002 vp. s. 63

¹⁷⁸ Norros 2018 s. 512

¹⁷⁹ Ks. perustelujen kappale 19

¹⁸⁰ Norros KKO II 2012 s. 70

¹⁸¹ Linna, Saarnilehto 2016 s. 86

¹⁸² Norros 2013 s. 321-322. Ks. samansuuntaisesti vahinkoerien muodostumisesta Hemmo 2005 s. 299

edellytetään ainakin jonkinasteista vahingon aiheutumisen kuvaamista.¹⁸³ Tästä syystä oli siten perusteltua, ettei KKO sisällyttänyt selvityskulusaatavia osaksi vahingonkorvaussaatavan kokonaisuutta. Norros tuo esille kuitenkin myös velallisen suojaan ilmentäviä näkökohtia, jotka periaatteessa voisivat puoltaa KKO:n ratkaisun kritisoimista. Vanhentumislain esitöissä korvausvelkojen osalta asetetaan katkaisemistoimen tavoitteeksi, että velallinen saa tarvittavat tiedot ennakoitavasta velkomuksesta.¹⁸⁴

Tätä taustaa vasten Norros osuvasti huomauttaakin, että velalliset tuskin tulivat ensimmäisen reklamaatiokirjeen aikana tietoisiksi siitä, että velkoja tulisi myöhemmin vaatimaan noin 8600 euron selvittelykuluja, jossa itse hinnanalennusvaatimus oli noin 20 000 euroa.¹⁸⁵ Ratkaisu asettaa samalla problemaattiseksi kysymyksen vahingon ennakoitavuudesta. Sopimusperusteisessa vahingonkorvausvastuussa on pidetty pääsääntönä sitä, ettei vahinkojen ennakoitavuutta ratkaista niiden tietojen perusteella, jotka ovat syntyneet sopimuksen solmimisen jälkeen. Siten ratkaisevaa on tietoisuuden taso sopimuksen solmimishetkellä. Norros on todennut päinvastaisen linjan vaarantavan alkuperäisen sopimuksen tasapainoa osapuolten välisissä vastuusuhteissa.¹⁸⁶ Sanottu lähtökohta sopimusrikkomuksen ennakoitavuudesta saa tukea varsin laajasti oikeuskirjallisuudessa.¹⁸⁷ Mielenkiintoista onkin, ettei korkein oikeus näytä pohtineen tätä kysymystä ollenkaan ratkaisussaan. Korkeimman oikeuden perusteluosio jää siten melko tyngäksi ja kritiikille alttiiksi tämän kysymyksen osalta.

Ratkaisun kritisoimista puoltaisi lisäksi Norroksen edellä todettu päätelmä vanhentumislain esitöistä, jossa liitännäisvaatimuksen käsite on kirjoittajan mukaan saatettu ymmärtää suppeammaksi.¹⁸⁸ Vanhentumisasetuksen aikaisesta oikeustilasta Rekola on puoltanut liitännäissaatavan suppeaa tulkintaa velallisen eduksi.¹⁸⁹ Nämä seikat puoltaisivat KKO:n ratkaisun kritisoimista ja velallisten edun huomioimista.

Kuitenkin kokonaisuudessaan voidaan liitännäisvaatimuksen laajaa tulkintaa pitää ratkaisussa KKO 2012:75 oikeana. Tähän kantaan vaikuttaa erityisesti Norroksen esittämä

¹⁸³ Vahingon aiheutumisen kuvaamista tarkastellaan tarkemmin myöhemmin tässä tutkimuksessa jaksossa 5.2.1

¹⁸⁴ Norros 2013 s. 321-322 ks. myös HE 187/2002 vp. s. 57

¹⁸⁵ Norros 2013 s. 322

¹⁸⁶ Norros 2007 I s. 178

¹⁸⁷ Ks. esim. Kurkela 2010 s. 169-170, Hemmo 1994 s. 194 sekä Mononen 2004 I s. 275

¹⁸⁸ Norros 2013 s. 321

¹⁸⁹ Rekola s. 252

vaihtoehtoisen ratkaisun järkeenkäymätön lopputulos. Mikäli KKO olisi katsonut liitännäiskustannukset itsenäiseksi velvoitteekseen, olisivat ne olleet suurelta osaltaan vanhentuneita jo syntyhetkellään. Tämä perustuu siihen, että suurin osa selvittelykuluista syntyi yli 10 vuotta sopimusrikkomuksen jälkeen.¹⁹⁰ Norros on kuitenkin painottanut ratkaisun perustelujen jättävän epäselväksi, kuinka voimakkaasti tapauksen erityispiirteet saivat ratkaisussa painoarvoa. Tästä syystä kirjoittaja suosittelee, ettei ratkaisusta kannata tehdä kovin yleistä tulkintaa ainakaan laajassa mielessä.¹⁹¹

3.4 Katkaisutoimen tulkinnasta yleisessä yksilöintivaatimuksessa

Vanhentumislain esitöiden mukaan yksilöintivaatimuksen täyttyminen arvioidaan tapauskohtaisesti. Huomiota voidaan kiinnittää velkojan asiantuntemuksen tasoon ja velan selvyyteen muutoinkin.¹⁹² Katkaisutoimenpiteen tulkinnassa voidaan esittää näkökohtia, jotka ovat riippuvaisia siitä, onko kyseessä velkojan vai velallisen tekemä katkaisutoimi.

Velallisen tekemässä katkaisutoimessa arviointi perustuu luottamusteoriaan. Tällöin arvioinnin kohteena on velkojan käsitys siitä, onko velkoja voinut perustellulla tavalla ymmärtää katkaisutoimen velan tunnustamiseksi vallinneissa olosuhteissa.¹⁹³ Velkojan katkaisutoimenpiteessä arviointi on sitä vastoin ankarampaa. Tämä johtuu Lindskogin mukaan siitä, että katkaisutoimenpide heikentää velallisen oikeusasemaa. Tällöin on perusteltua pitää lähtökohtana kommunikaation suppeaa tulkintaa. Velkojan katkaisutoimenpiteelle on siten perusteltua asettaa ankarampi selkeysvaatimus verrattuna velallisen tekemään katkaisuun.¹⁹⁴

Edellä on jo todettu, ettei velkojan katkaisutoimelta edellytetä katkaisemistarkoitusta.¹⁹⁵ Kaisto on todennut velkojan tekemän katkaisutoimen päteväksi jopa silloin, kun katkaisutoimi on tehty pakon alaisena. Kirjoittaja onkin todennut vanhentumissääntelyn tarkoituksen vaativan tällaisenkin muistutuksen katkaisevan vanhentumisen.¹⁹⁶ Olennaista näyttäisikin olevan katkaisutoimen osalta se, että osapuolet jollakin tavalla sivuavat

¹⁹⁰ Norros 2013 s. 321

¹⁹¹ Norros 2013 s. 322

¹⁹² HE 187/2002 vp. s. 57

¹⁹³ Lindskog 2017 s. 243-244 ks. myös Norros 2018 s. 516

¹⁹⁴ Lindskog 2017 s. 309- 310

¹⁹⁵ Ks. jakso 3.2

¹⁹⁶ Kaisto 2015 s. 487

velkasuhteen olemassaoloa.¹⁹⁷ Rekola on todennut katkaisutoimelta olevan olennaista se, että katkaisutoimen vastaanottaja velan yksilöinnin kautta ymmärtää, mistä velasta katkaisutoimessa on kyse.¹⁹⁸ Halila ja Ylöstalo ovat Rekolan näkemystä muistuttavalla kannalla ja toteavat katkaisutoimenpiteeltä vaadittavan sellaista tarkkuutta, että sen perusteella voidaan päätellä, mistä velasta katkaisutoimessa on kyse.¹⁹⁹

Vanhentumislain esitöissä tuodaan nimenomaisesti esille, ettei velkasuhteen sisällön tarkkaa selvittämistä edellytetä.²⁰⁰ Rekola on todennut, ettei katkaisutoimenpiteessä edellytetä tarkkaa viittausta saamisen perusteeseen. Riittävää onkin, että velallinen pääsee velkojan suorittaman yksilöinnin kautta selville velan perusteesta. Rekolan mukaan on mahdollista, että saamisen perustetta ei tarvitse ilmoittaa lainkaan, mikäli saaminen on tarpeeksi hyvin erotettavissa muista saatavista. Kuitenkin tilanteessa, jossa samalla saamisella on useampi peruste, katkaisutoimenpide vaikuttaa tehokkaasti vain yksilöinnissä ilmenevään perusteeseen. Velan määrää ei ole kuitenkaan tarpeellista ilmoittaa yleisessä yksilöintivaatimuksessa.²⁰¹

Myös vanhentumislain esitöissä tuodaan esille kysymyksessä olevan velan selvyys arvioitaessa yksilöintivaatimuksen tasoa. Katkaisutoimen jättäessä velan perusteen täysin epäselväksi, sen ei ole katsottu saavan aikaan vanhentumisen katkaisua edes yksityishenkilön tekemänä.²⁰² Kaisto ja Lohi ovat todenneet, ettei velkojan pelkkä ylimalkainen käsky velan maksamisesta riitä katkaisemaan vanhentumista. Vaatimuksesta tulee siten käydä ilmi se, mistä velasta on kyse.²⁰³ Uitto on edellyttänyt katkaisutoimelta tarkempaa yksilöintiä erityisesti tilanteessa, jossa velkojalla on useampi saatava samalta velalliselta siten, ettei erehtymisen mahdollisuutta pääse syntymään.²⁰⁴

Norros on kuitenkin katsonut puutteellisenkin yksilöinnin toimivan tehokkaana katkaisutoimenpiteenä, mikäli tapauskohtaisesti on katsottavissa, ettei erehtymisen mahdollisuutta ole. Sanottu tulkinta on mahdollista, mikäli velkojalla on vain yksi saatava

¹⁹⁷ HE 187/2002 vp. s. 56

¹⁹⁸ Rekola s. 248

¹⁹⁹ Halila, Ylöstalo 1979 s. 94

²⁰⁰ HE 187/2002 vp. s. 21-22

²⁰¹ Rekola s. 247-248

²⁰² HE 187/2002 vp. s. 56-57

²⁰³ Kaisto, Lohi 2013 s. 244

²⁰⁴ Uitto 2009 s. 81

velalliselta.²⁰⁵ Saarnilehto katsoo Norroksen tavoin, ettei tällaisessa tilanteessa yksilöinniltä voida vaatia kovin korkeaa vaatimuksen tasoa.²⁰⁶ Aurejärvi ja Hemmo pitävät puolestaan yksilöinnin puutteellisuutta täysin ongelmattomana silloin, kun kyseessä on vain yksi rahavelka. Tämä näkemys perustuu kirjoittajien mukaan siihen, että velalliselle on tällöin itsestään selvää katkaisutoimen kohde.²⁰⁷ Koulu on todennut Aurejärven ja Hemmon näkemystä muistuttavasti, että silloin kun velkojalla on vain yksi saatava velalliselta, yksilöinti tapahtuu ikään kuin itsestään.²⁰⁸ Oikeuskirjallisuudessa esitettyjen kannanottojen perusteella voidaan kokoavasti todeta eri kirjoittajien kesken vallitsevan yksimielisyys siitä, että puutteellinenkin katkaisutoimi voi katkaista velan vanhentumisen silloin, kun velkojalla on vain yksi saatava velalliselta.

Sanottu tulkinta puutteellisen katkaisutoimen pätevydestä velan vanhentumisen katkaisutoimena ei ole kuitenkaan mahdollinen vahingonkorvausvelkojen yhteydessä. Tämä johtuu Norroksen mukaan tavoitteesta antaa velalliselle tarpeelliset tiedot vastuunsa arvioimiseen. Näin ollen velkasuhteiden lukumäärällä osapuolten välillä ei ole merkitystä.²⁰⁹ Yleinen yksilöintivaatimus riittää kuitenkin silloin, kun velallisen katsotaan olevan tietoinen korvauksen perusteesta ja määrästä.²¹⁰ Tällöin onkin erityisen tärkeää, että yleisen yksilöintivaatimuksen edellyttämät vaatimukset täyttyvät.

Havainnollisena esimerkkinä voidaan todeta, ettei vanhentumislain 11 §:ssä edellytetä yksilöintivaatimusta oikeudellisissa katkaisutoimissa. Kuitenkin prosessioikeudellisista säännöksistä voi käytännössä johtua, että yksilöintivaatimus on jopa korkeampi kuin vanhentumislain 10.2 §:n 2 kohdan korotettu yksilöintivaatimus.²¹¹ Aurejärvi ja Hemmo huomauttavat, että mikäli velkojan katkaisutoimi ei täytä vanhentumislain 11 §:n tunnusmerkistöä, katkaisutoimenpide voidaan silti katsoa vapaamuotoiseksi katkaisutoimeksi.²¹² Näin huomataan samalla vapaamuotoisten katkaisutoimien olemassaolon toimivan ikään kuin velkojan oikeudenmenetyksiä suojaavana varaventiilinä.

²⁰⁵ Norros 2018 s. 520

²⁰⁶ Saarnilehto 2005 s. 154-155

²⁰⁷ Aurejärvi, Hemmo 2007 s. 136

²⁰⁸ Koulu 2006 s. 268 ks. alaviite 524

²⁰⁹ Norros 2015 s. 345

²¹⁰ HE 187/2002 vp. s. 57-58

²¹¹ Norros 2018 s. 525 ks. myös OK:n 5:2.1 §

²¹² Aurejärvi, Hemmo 2007 s. 137 ks. alaviite 279

Kaiken kaikkiaan voidaan huomata edellä esitetyn perusteella, että myös yleiselle yksilöintivaatimukselle on asetettu useampia edellytyksiä sen vapaamuotoisuudesta huolimatta. Yleinen yksilöintivaatimuksen taso sekä katkaisutoimen tulkinta on hyvä pitää mielessä tutkimuksen siirtyessä myöhemmin tarkastelemaan korvausvelkojen korotettua yksilöintivaatimusta.

3.5 Katkaisutoimen lähi-ilmiöt

3.5.1 Reklamaatio

Reklamaatio tarkoittaa velkojan tekemää ilmoitusta velalliselle siitä, ettei velallinen ole tehnyt sitä, mistä on sopimuksessa sovittu. Kyse voi olla esimerkiksi tavaraa koskevasta virheestä tai sopimusrikkomukseen liittyvistä vaatimuksista.²¹³ Useista tärkeimpinä pidetyistä sopimusoikeudellista laeista löytyykin säännöksiä reklamaatiovelvollisuudesta.²¹⁴ Vanhentumislain esitöissä viitataan myös reklamaatioon yleisenä sopimusoikeudellisena sääntönä.²¹⁵

Seuraavassa tarkastelussa on tarkoitus havainnollistaa reklamaation eroja ja yhtäläisyyksiä vanhentumisen katkaisemistoimen lähi-ilmiönä. Tässä tutkimuksessa on aikaisemmin todettu vanhentumisen katkaisutoimenpiteen kuuluvan oikeustoimen käsitteeseen.²¹⁶ Myös reklamaatio voidaan tätä taustaa vasten lukea oikeustoimen käsitteeseen. Kun tarkastellaan reklamaatiovelvollisuutta ja siihen liittyviä oikeusvaikutuksia, voidaan siinä nähdä samaan aikaan sekä yhtymäkohtia kuin myös eroavaisuuksia vanhentumiseen nähden. Reklamaation ja vanhentumisen katkaisutoimenpiteen erot ilmenevät olennaisella tavalla niiden soveltamisalassa. Reklamaatio tulee kyseeseen vain sopimussuhteissa ja siinäkin vain suorituksen virheen tapauksissa, kun taas vanhentumislain alaan kuuluvaan sääntelyyn sisältyy sekä virhe- että viivästystilanteet. Sopimusvastuun lisäksi vanhentumislain alaan kuuluu myös sopimuksenulkoisen vastuu, jota reklamaatiovelvollisuus ei koske.²¹⁷

Yhteistä reklamaation ja vanhentumisen katkaisutoimen laiminlyönnissä on tietyn oikeuden menettäminen.²¹⁸ Norros on tuonut esiin reklamaation jyrkemman oikeusvaikutuksen

²¹³ Ämmälä 2004 s. 261

²¹⁴ Esim. KL 32 §, MK 2:25 §, KSL 5:16 §

²¹⁵ HE 187/2002 vp. s. 46

²¹⁶ Ks. edellä jakso 3.2 katkaisutoimen oikeustoimiopillisesta luonteesta

²¹⁷ Norros 2015 s. 20-21

²¹⁸ Saarnilehto 2010 I s. 2

vanhentumiseen nähden siten, että reklamaation laiminlyönnin takia velkoja menettää pääsääntöisesti täysin oikeutensa vedota sopimusrikkomukseen. Tätä kautta myös oikeus vaatia vahingonkorvausta lakkaa.²¹⁹ Toinen yhteinen piirre reklamaation ja vanhentumisen välisessä suhteessa on reklamaatiovelvollisuuden ja vanhentumisajan alkamishetki. Kummankin osalta aika lähtee juoksemaan sopimusrikkomuksen havaittavuudesta. Myös vanhentumislain esitöissä kiinnitetään huomiota mainittuun yhtenäisyyteen.²²⁰ Saarnilehto on huomauttanut, että mikäli tavoitteena on saada reklamaatioaika käynnistymään, vastapuolen on syytä informoida kaikista sopimukseen kuuluvista asianhaaroista sopimusikumppanille.²²¹

Vanhentumislain 2 § antaa mahdollisuuden poiketa vanhentumislain säännöksistä, mikäli muussa laissa on vanhentumista poikkeavia erityyssäännöksiä, jotka koskevat vanhentumiseen liittyviä seikkoja. Tätä kautta tulee pohdittavaksi, voisiko reklamaatiovelvollisuudella olla vanhentumislain syrjäyttävä vaikutus. Saarnilehto on todennut kysymykseen liittyen, ettei reklamaatiovelvollisuudella voi olla vanhentumislain syrjäyttävää vaikutusta.²²² Saarnilehdon kantaa onkin pidettävä oikeana.

Reklamaation ja vanhentumisen suhde on ollut esillä ratkaisussa KKO 2016:69. Ratkaisussa ostajat olivat reklamoineet virheestä kohtuullisessa ajassa. Kuitenkin kun virheiden yksilöintiä ei tehty riittäväksi katsotussa ajassa, ostajien katsottiin menettäneen oikeutensa vedota virheisiin. Hemmo on todennut ratkaisun perusteella, että ainakin kiinteistönkaupassa oikea-aikaisen reklamaation jälkeen osapuolen tulee oikeutensa säilyttääkseen yksilöidä vaatimus kohtuullisessa ajassa, vaikka vaatimus ei olisikaan vielä vanhentunut.²²³

Reklamaatiovelvollisuudesta saadaan siten suuntaviivoja pohdittaessa vahingonkorvausvelan yksilöintivaatimusta, jota tässä tutkimuksessa käsitellään. Kuten todettua, katkaisutoimen pätevyys vahingonkorvausvelan yhteydessä edellyttää vanhentumislain 10.2 §:n toisen virkkeen mukaan sitä, että velan peruste ja määrä ilmenee kohtuudella vaadittavalla tavalla. Reklamaatiosta voidaankin esittää kaksi kysymystä: Minkälaiset muotovaatimukset reklamaatiolla täytyy olla ja katkaiseeko perusmuotoinen reklamaatio vanhentumisen? Ensimmäiseen kysymykseen vastaus on melko selkeä.

²¹⁹ Norros 2015 s. 24

²²⁰ HE 187/2002 vp. s. 45-46 ks. myös Norros 2015 s. 20-24

²²¹ Saarnilehto 2010 II s. 149

²²² Saarnilehto 2014 s. 7-8

²²³ Hemmo 2006 luku 9, reklamaation ja vanhentumisen suhde (päivittyvä julkaisu)

Reklamaatiolta ei yleisesti ottaen ole edellytetty nimenomaista muotovaatimusta.²²⁴ Siten esimerkiksi suullinen reklamaatio voisi olla hyväksyttävä. Norros on silti suositellut kirjallisen reklamaation tekemistä turhien tulkintaongelmien välttämiseksi.²²⁵

Vastaus toiseen kysymykseen näyttäytyy hankalampana. Esimerkiksi Norros on todennut, ettei perusmuotoinen reklamaatio saa aikaan korvaussaatavan vanhentumisen katkaisua. Tämä johtuu siitä, ettei perusmuotoisessa reklamaatiossa edellytetä tarkkoja vaatimuksia esimerkiksi vahingonkorvauksesta.²²⁶ Luukkonen on todennut samansuuntaisesti, että neutraali reklamaatio on useimmissa tilanteissa niin suppea, ettei velan vanhentumisen katkaisua voi tapahtua.²²⁷ Oikeuskirjallisuudesta löytyy kannanottoja myös toiseen suuntaan. Esimerkiksi Hemmo on pitänyt itsestään selvänä reklamaation katkaisevan vahingonkorvausvelan vanhentumisen hinnanalennussaatavan ohella.²²⁸ Kirjoittaja ei kuitenkaan perustele kantaansa tarkemmin. Hemmon näkemykselle ei voida tästä syystä antaa kovinkaan suurta painoarvoa.

Kuitenkin vanhentumislain esityölausumat antavat perustan myös varovaiselle tulkintakannanotolle siitä, että reklamaatio katkaisee korvausvelan vanhentumisen. Esitöissä lausutaan nimenomaisesti, että ”ostajan reklamaatio katkaisee puolestaan yleensä vanhentumisen. Vanhentumisaika ei kuitenkaan katkea, jos ostaja vain ilmoittaa tavaralla olevan virheellinen ilman, että hän samalla ilmoittaisi vaatimuksiaan”.²²⁹ Norros on tosin kritisoinut esityölausumaa sen antaessa perusteettoman kuvan reklamaatiosta.²³⁰

Saarnilehto on puolestaan todennut, ettei korvausvelan vanhentuminen katkea neutraalin reklamaation myötä. Saarnilehdon esityksessä tulee kuitenkin ilmi varovainen pohdinta reklamaation mahdollisuudesta katkaista korvausvelan vanhentuminen. Perusteita reklamaation mahdollisuudelle katkaista korvausvelan vanhentuminen antaa ensinnäkin se, että reklamaatio usein pitää sisällään korvauksen perustetta koskevan ilmoituksen. Velan määrää ei Saarnilehdon mukaan tarvitse välttämättä ilmoittaa tapauskohtaisista olosuhteista

²²⁴ Bärnlund 2002 s. 44. Ks. vastaavasti Hemmo 2003 II s. 170

²²⁵ Norros 2008 I s. 208

²²⁶ Norros 2015 s. 23

²²⁷ Luukkonen 2017 s. 119 ks. alaviite 99

²²⁸ Hemmo 2003 s. 166 ks. alaviite 35. Kirjoittaja näyttää kuitenkin myöhemmin muuttaneen kantaansa enemmän siihen suuntaan, ettei reklamaatio ainakaan kaikissa tapauksissa katkaise korvausvelan vanhentumista. Ks. Hemmo 2005 s. 325, alaviite 17

²²⁹ HE 187/2002 vp. 45-46

²³⁰ Norros 2015 s. 23 ks. alaviite 69

riippuen.²³¹ Oikeuskirjallisuudessa esitettyjen kannanottojen kautta voidaan kokonaisuudessaan todeta perusmuotoisen reklamaation olevan riittämätön vanhentumisen katkaisuksi korvausvelkojen osalta.

3.5.2 Vahinkoilmoituksen tekeminen

Katkaisutoimen lähi-ilmionä voidaan mainita myös vahinkoilmoituksen tekeminen vakuutuksenantajalle. Vakuutus sopimuslaissa on omat säännöksensä vakuutus korvauksen vanhentumisesta, joten niitä koskeviin kysymyksiin sovelletaan ensisijaisesti vakuutus sopimuslain säännöksiä vanhentumisesta. Tästä syystä vanhentumislakia sovelletaan toissijaisesti ja täydentävästi.²³² Oivallisena esimerkkinä toimii vakuutus lautakunnan ratkaisusuositus FINE-022569 (2019). Ratkaisussa oli kyse siitä, oliko asiakkaan puhelimitse tekemä tiedustelu ollut vakuutus sopimuslain 73 §:n mukainen ilmoitus vakuutus tapahtumasta ja siten katkaissut korvaussaataavan vanhentumisen.

Vakuutus sopimuslaissa on säännös korvaus vaatimuksen esittämisen aikarajaksi, joka on vuosi siitä, kun korvauksen hakija on saanut tietää vakuutuksen voimassaolosta, vakuutus tapahtumasta ja vakuutus tapahtumasta aiheutuneesta vahinkoseuraamuksesta. Korvaus vaatimukseen rinnastetaan vahinkoilmoituksen tekeminen (vakuutus sopimuslain 73 § 1 momentti). Jos korvaus vaatimusta ei esitetä 1 momentissa säädettyssä ajassa, korvauksen hakija menettää oikeutensa korvaukseen (vakuutus sopimuslain 73 § 2 momentti).

Tapauksessa asiakas oli hakenut korvausta riitaan oikeusturvavakuutuksestaan kirjallisella oikeusturvailmoituksella 22.11.2018. Vakuutus yhtiö katsoi asiassa, että korvaussaatava oli vanhentunut, koska puhelimitse tehtyä tiedustelua vakuutus yhtiölle ei voitu pitää vakuutus sopimuslain 73 §:n mukaisena vahinkoilmoituksena. Asiakas katsoi korvaussaataavan vanhentumisen estyneen vakuutus yhtiölle tehdyllä alustavalla tiedustelulla asianajokulujen korvattavuudesta.

Vakuutus lautakunta ratkaisi asian ostajien hyväksi. Se katsoi vakuutus sopimuslain rinnastussäännön vahinkoilmoituksesta soveltuvan tapaukseen. Lautakunta kiinnitti huomiota siihen, ettei vahinkoilmoituksen esittämiseksi ole asetettu vakuutus sopimuslaissa tai sen esitöissäkään kirjallisia vaatimuksia. Mitään muodollisia tai sisällöllisiä vaatimuksia

²³¹ Saarnilehto 2010 | s. 8

²³² Norio-Timonen 2011 s. 628

ei myöskään edellytetä vahinkoilmoituksen tekemiselle. Näin ollen, kun asiakas oli alustavasti tiedustellut korvauksesta puhelimitse vakuutusyhtiön edustajalle, vakuutuslautakunta katsoi vahinkoilmoituksen tulleen määräajassa vakuutuksenantajalle. Korvaussaatava ei siten ollut vanhentunut ja vakuutuslautakunta suositteli oikeusturvaedun myöntämistä asiakkaalle.²³³

Ratkaisusta nähdäänkin vanhentumislain säätelyä muistuttavia piirteitä. Ensinnäkin vakuutuslautakunnan esiintuoma vahinkoilmoituksen muotovapaus ja suullisen ilmoituksen riittävyys muistuttavat vanhentumislain 10 §:n vapaamuotoisen katkaisutoimen ominaispiirteitä. Lisäksi tarkoitus saada osapuoli tietoiseksi velasta näyttäytyy ratkaisussa ratkaisevana tekijänä. Myös vanhentumislaisissa katkaisutoimen tarkoituksena on saada osapuoli tietoiseksi velasta ja sen sisällöstä.²³⁴

4. Vahingonkorvausvelan vanhentumisen katkaisemisesta

4.1 Katkaisutoimen sääntelytaustasta ja tavoitteista

Vanhentumislain esitöissä katkaisemistoimenpide on nähty varsin merkityksellisenä piirteenä osana vanhentumisinstituutiota, johtuen mm. sen oikeusvaikutuksista.²³⁵ Vanhentumislain 13 §:n mukaan ”*velan vanhentumisen katkaisemisesta alkaa kulua uusi, entisen pituinen vanhentumisaika*”. Vanhentumislain normeja tutkittaessa voidaan kysyä, mikä katkaisutoimenpiteen taustaideana on? Tämän kysymyksen selvittämisen ohella on tarkoituksenmukaista tutkia, mihin katkaisutoimenpiteellä pyritään ja ketä sillä pyritään suojaamaan.

Hallituksen esityksessä on pohdittu katkaisutoimenpiteen vaihtoehtoisia primaaritavoitteita sekä velkojan että velallisen kannalta. Esitöissä pohdittiin katkaisutoimen tavoitetta ensinnäkin velkojan passiivisuuden estämisellä. Samalla on pohdittu mitä katkaisemiselta vaaditaan silloin, jos tavoitteena on estää velallisen käsitystä siitä, ettei velkaa tarvitse enää suorittaa. Samoin sen estäminen, ettei velalliselle synny ajatusta velkasuhteen olleen ikinä edes olemassa, katsottiin toimivan vaihtoehtoisena primaaritavoitteena. Mikäli vain näiden

²³³ Ks. diaarinumero: FINE-022569

²³⁴ HE 187/2002 vp. 56 ks. myös Norros 2018 s. 515

²³⁵ HE 187/2002 vp. s. 21

tavoitteiden katsottaisiin olevan katkaisemistoimen taustalla tavoiteltuja seikkoja, riittäisi pelkkä vapaamuotoinen katkaisu velkasuhteessa.²³⁶

Hallituksen esityksessä pohdittiin vaihtoehtoisena primaaritavoitteena selvittää velkasuhteen sisältöä jo katkaisemistoimenpiteen yhteydessä. Tällöin pelkkä velkasuhteen yksilöinti ei olisi riittävää. Tässä skenaariossa katkaisemistoimenpiteelle tulisi luoda huomattavasti korkeammat vaatimukset.²³⁷ Velan perusteen ja määrän ilmoittamisella pohdittiin olevan myös sekä velallisen että velkojan etua puoltavia funktioita. Velallisen katsottiin saavan tällaisen vaatimuksen velvoittamisella jo varhaisessa vaiheessa tietoonsa velkojan ennakoitavissa olevan suoritusvaatimuksen sisällön. Velkojan puolelta pohdittiin tarkemman vaatimuksen palvelevan todistusaineiston parempaa säilymistä, joka puolestaan auttaisi riidan selvittämisessä.²³⁸

Hallituksen esityksen perusteella päädyttiinkin vanhentumislain 10 §:n mukaiseen sääntelyyn vapaamuotoisten katkaisutoimien suhteen. Norros on tulkinnut vanhentumislain 10 §:n lauserakenteita siten, että säännöstä on tulkittava väljästi.²³⁹ Tulkinta saakin tukea vanhentumislain esitöistä, jossa todetaan edellä mainittujen toimenpiteiden tyypillisesti aiheuttavan vanhentumisajan alkamisen.²⁴⁰ Näin ollen voidaankin puoltaa tulkintaa, että katkaisutapoja on hyvinkin monenlaisia. Vapaamuotoisten katkaisutoimenpiteiden listaa ei siten voida pitää tyhjentävänä. Vapaamuotoisten ja oikeudellisten katkaistoimien ero huomataankin tässä kohtaa. Oikeudelliset katkaisutoimet yksilöidään sen verran tarkasti, että esimerkiksi Norros on katsonut vanhentumislain 11. 1 §:ssä lueteltujen oikeudellisten katkaisukeinojen listan tyhjentäväksi.²⁴¹

Tarkastellessa vanhentumislain esitöiden pohdintaa katkaisutoimen tavoitteista tulee huomatuksi ikään kuin kaikkia osapuolia tyydyttävä ratkaisu. Tämä tuleekin ilmi vanhentumislain esitöistä, jossa perusmuotoisen yksilöintivaatimuksen nähtiin palvelevan molempien osapuolten etua. Liian ankarien vaatimusten nähtiin vaarantavan velkasuhteiden omatoimista selvittämistä sekä johtavan aiheettomiin oikeudenmenetyksiin, mikäli katkaisutoimelle asetettaisiin aina esimerkiksi kannevaatimus. Tiukkojen

²³⁶ HE 187/2002 vp. s. 21

²³⁷ HE 187/2002 vp. s. 21

²³⁸ HE 187/2002 vp. s. 21

²³⁹ Norros 2018 s. 515

²⁴⁰ HE 187/2002 vp. s. 54

²⁴¹ Norros 2018 s. 523

katkaisuvaatimuksen riskinä nähtiin lisäksi velkasuhteiden muuttuminen perintätapauksiksi, jotka olisivat muuten ratkaistavissa sovinnolla. Hallituksen esitöissä todettiin nimenomaisesti yleisen katkaisemistoimen tarkoituksen olevan ”*vain velkavastuun olemassaolon tunnustaminen tai tästä muistuttaminen*”. Vanhentumislain esitöissä tuotiinkin esille katkaisusääntelyn perustuvan samalla ideologialle kuin aikaisempi vanhentumisasetus. Näin valittiin ensimmäinen edellä esiin tuotu vaihtoehto sääntelyn perustaksi.²⁴²

Tähän liittyen esimerkiksi Norros on todennut velkasuhteiden selkeyden vaatimuksen olevan ainakin periaatteen tasolla tärkeä tulkinnallinen työkalu korotettua katkaisutoimea arvioitaessa. Kirjoittaja näkee kuitenkin selkeystavoitetta tärkeämmäksi tavoitteen saada velallinen tietoiseksi velan perusteesta ja määrästä.²⁴³

Huomionarvoista on huomata myös vanhentumisajan lyhentymisen vaikuttaneen katkaisutoimen pitämiseen joustavana. Vanhentumislain esitöissä todettiin lyhyemmän vanhentumisajan johtavan käytännössä siihen, että osapuolet selvittävät velkasuhteen nopeammin ja vaatimuksen sisältö tällöin tarkentuu.²⁴⁴ Näin huomataan jo edellä tarkastelun kohteena olleen yleisen vanhentumisajan merkityksellisyys. Samalla tulee huomatuksi se, miten vanhentumislain eri säännökset linkittyvät ja vaikuttavat toisiinsa. Vanhentumislain esitöissä onkin todettu vanhentumisajan pituuden, sen alkamisajankohdan sekä katkaisukeinojen muodostavan kokonaisuuden.²⁴⁵ Vaikka vanhentumisajan ei voida sanoa vaikuttaneen yksinomaan yleisen yksilöintivaatimuksen pitämiseen joustavana, olennaista on huomata sanottu yhteys.

Vahingonkorvausvelkojen osalta katkaisutoimen pätevyydelle tehtiin kuitenkin muutoksia verrattuna aikaisempaan oikeustilaan, jossa vanhentuminen katkesi herkästi mm. sopimuksen täyttämistoimilla.²⁴⁶ Korvausvelkojen kohdalla haluttiin edellyttää yksilöintivaatimukselta ankarampaa sääntelyä. Nykyinen vanhentumislaki toi siten mukanaan aikaisempaan vanhentumisasetukseen verrattuna uutuutena korotetun yksilöintivaatimuksen vahingonkorvausveloissa.²⁴⁷ Vahingonkorvausvelan korotettu

²⁴² HE 187/2002 vp. s. 21- 22

²⁴³ Norros 2015 s. 78-79

²⁴⁴ HE 187/2002 vp. s. 22

²⁴⁵ HE 187/2002 vp. s. 17

²⁴⁶ Hemmo II 2003 s. 451–452

²⁴⁷ Linna, Saarnilehto 2016 s. 80

yksilöintivaatimus tulee ilmi vanhentumislain 10.2 §:n 2 kohdasta, jossa velkojalle asetetaan velvollisuus yksilöidä velan peruste ja määrä kohtuudella vaadittavalla tavalla.

Korotetun yksilöintivaatimuksen tarkoitusta perustellaan velallista suojaavilla näkökohdilla, jossa perusmuotoista yksilöintivaatimusta velkojan puolelta ei nähty riittävänä. Lisäperusteena on esitetty myös, että perusmuotoinen yksilöinti voisi jättää velalliselle epäselvyyksiä velasta, joka aiheuttaisi samalla tulkinnallisia ongelmia velan olemassaolosta. Tätä taustaa vasten korotetulla yksilöintivaatimuksella haluttiin saada aikaan se, että velallinen pystyy omatoimisesti selvittämään velkaa sekä varautumaan maksuvelvollisuutensa suorittamiseen. Samalla velallinen voisi korotetun yksilöinnin kautta arvioida velkojan tekemän vaatimuksen oikeellisuutta.²⁴⁸

Vanhentumislain esitöissä todetaan, ettei korotetun yksilöintivaatimuksen tarkoituksena ole velkasuhteen sisällöstä johtuvien erimielisyyksien selvittäminen. Hallituksen esityksessä todetaan samalla, ettei korotetun yksilöintivaatimuksen tarkoituksena ole estää tai vaikeuttaa katkaisutoimea epäselvissä tilanteissa. Katkaisutoimen ensisijaisena tarkoituksena on siten saada velallisen tietoon velkojan käsitys velan perusteesta ja määrästä.²⁴⁹ Hallituksen esityksessä on siten nähtävissä tavoite suojata samaan aikaan molempien velkasuhteen osapuolten oikeuksia. Ensinnäkin esitöissä korostuu tarve suojata velkojaa siten, ettei korotettu yksilöintivaatimus muodostu tarpeettoman korkeaksi velkojan kannalta. Toisena samanaikaisena tavoitteena on nähtävissä tarve suojata myös velallisen oikeuksia siten, että tämän tietoisuus velkansa perusteesta ja määrästä täyttyy. Myöhemmin tuleekin havaittavaksi, miten korkein oikeus on tarkastellut katkaisutoimen tavoitteita suhteessa korotetun yksilöintivaatimuksen tulkintaan.

4.2 Miten korotettua yksilöintivaatimusta arvioidaan?

Vahingonkorvausvelan yksilöintivaatimuksen osalta voidaan pohtia, millä tavalla vanhentumislain 10.2 §:n 2 kohdan tarkoittamaa velan perusteen ja määrän ilmoittamista kohtuudella vaadittavalla tavalla tulisi arvioida. Norros on todennut säännöksen sanamuodon ”kohtuudella vaadittavalla tavalla” mahdollistavan varsin monen näkökohdan

²⁴⁸ HE 187/2002 vp. 57-58

²⁴⁹ HE 187/2002 vp. s. 58

huomioimisen arvioinnissa.²⁵⁰ Hoffrén on vastaavasti tulkinnut kyseisen sanamuodon antavan tilaa laajalle kokonaistarkastelulle kohtuuskriteerin suhteen.²⁵¹

Tilannetta vaikeuttaa kuitenkin se, ettei pohjoismaisista oikeusjärjestyksistä saada tulkinnallista apua kysymyksen ratkaisemiseen. Korotettua yksilöintivaatimusta ei ole Norjan, Ruotsin eikä Tanskan oikeudessa.²⁵² Vanhentumislain esityöt antavat työkaluja arvioinnin helpottamiseen. Hallituksen esityksessä tuodaan esiin korkolain 7 §, jonka sisältämiä periaatteita voidaan hyödyntää velan perusteen ja määrän kohtuullisuuden arvioinnissa.²⁵³

Korkolain 7 §:n säännös koskee vahingonkorvausvelalle ja sitä vastaavalle velalle maksettavaa viivästyskorkoa. Korkolain 7.1 §:n mukaan *”viivästyskorkoa on maksettava siitä lähtien, kun 30 päivää on kulunut päivästä, jona velkoja esitti vaatimuksensa sekä sellaisen korvauksen perustetta ja määrää koskevan selvityksen, jota häneltä kohtuudella voidaan vaatia ottaen huomioon myös velallisen mahdollisuudet hankkia selvitys”*.

Norros on todennut vanhentumislain viittaussäännön korkolain 7:ään jääneen sen painoarvosta huolimatta varsin vähälle huomiolle sekä oikeuskäytännössä- että kirjallisuudessa. Kirjoittaja korostaakin korkolain 7 §:n merkitystä VanhL 10.2 §:n 2 kohdan tulkinnassa senkin takia, ettei muissa pohjoismaissa ole vastaavaa korotettua yksilöintivaatimusta. Vanhentumisasetuksen aikaisesta oikeustilastakaan ei saada tulkinnallisia apuvälineitä, joka osaltaan lisää viittaussäännöksen painoarvoa.²⁵⁴ Norroksen ohella oikeuskirjallisuudessa Saarnilehto ja Linna ovat kiinnittäneet viittaussäännön hyödynnettävyyteen huomiota.²⁵⁵ Myös Hoffrén on tuonut esiin korkolain viittaussäännöksen hyödynnettävyyden korotetun yksilöintivaatimuksen arvioinnissa.²⁵⁶

Korkolain esityölausumissa todetaan korkolain 7 §:n tulkinnasta, että siinä voidaan kiinnittää huomiota ”osapuolten asiantuntemukseen ja organisatorisiin mahdollisuuksiin selvittää asia”.²⁵⁷ Korkolain esityölausumat muistuttavat tavoitteiltaan pitkälti

²⁵⁰ Norros 2015 s. 341

²⁵¹ Hoffrén 2013 I s. 62

²⁵² Norros 2015 s. 340

²⁵³ HE 187/2002 vp. s. 57

²⁵⁴ Norros 2015 s. 341

²⁵⁵ Linna, Saarnilehto 2016 s. 82

²⁵⁶ Hoffrén 2013 I s. 62

²⁵⁷ HE 109/1981 vp. s. 21

vanhentumislain tavoitteita, joissa kummassakin on pyrkimys oikeustilan selkeyteen ja tulkinnanvaraisuuksien poistamiseen.²⁵⁸ Vanhentumislain esitöiden mukaan yksilöintivaatimuksen arvioimiseksi riittäväksi vaikuttaa mm. velkojan asiantuntemus, selvitysten saatavuus sekä asianhaarat, jotka velallisella on tiedossa. Edellä on jo todettu yleisen yksilöintivaatimuksen riittävän silloin, kun velallisen voidaan katsoa olevan katkaisutoimen hetkellä tietoinen velan perusteesta ja määrästä.²⁵⁹

Korkolain esitöissä on samansuuntaisesti mainittu arviointikriteerinä mm. osapuolten asiantuntemuksen taso. Esitöiden perusteella on siten mahdollista, että velalliselle syntyy selonottovelvollisuus paremman asiantuntija-aseman myötä. Tällaisessa tapauksessa velallinen ei voisi vedota selvityksen puutteellisuuteen.²⁶⁰ Saarnilehto on todennut esimerkkinä tällaisesta velallisesta suuryrityksen, jolla on paremmat selvitysmahdollisuudet kuin vahingon kärsineellä yksityishenkilöllä.²⁶¹

Norros kuitenkin katsoo korkolain selonottovelvollisuutta koskevan tulkinnan menevän liian pitkälle ja vaarantavan oikeustilan selkeyttä korotetun yksilöintivaatimuksen tulkinnassa. Norros perustelee näkemystään myös vanhentumislain esitöihin perustuen. Kun hallituksen esityksessä tuodaan ilmi vain velallisen tietoisuus ilman tarkastelua siitä, mitä tämän olisi pitänyt tietää, johtaa tämä kirjoittajan mukaan siihen, ettei velalliselle voi syntyä selonottovelvollisuutta esimerkiksi velan perusteesta ja määrästä.²⁶² Kuitenkin Linnan ja Saarnilehdon tarkastellessa ratkaisua KKO 2012:75, kirjoittajat näyttävät asettaneen velalliselle selonottovelvollisuuden sen jälkeen, kun velkoja on ilmoittanut saatavan määrän laskemisen perusteiden muodostumisen.²⁶³ Ratkaisuun KKO 2012:75 palataan vielä eri asiayhteyksissä jäljempänä.

Norros on muutenkin nähnyt vanhentumislain 10.2 §:n ja korkolain 7 §:n välillä enemmän eroavaisuuksia kuin yhtäläisyyksiä. Eroavaisuutena kirjoittaja näkee mm. vanhentumislain jyrkemmät oikeusvaikutukset korkolakiin nähden. Vanhentumisen katkaisutoimi on myös seuraukseltaan ankarampi osapuolten välisessä suhteessa verrattuna korkolain 7.1 §:n tarkoittamassa tilanteessa. Tämä johtuu siitä, että korkolain 7.1 § 2 virkkeessä säädetään

²⁵⁸ HE 109/1981 vp s. 3, ks. myös edellä jakso 2.2

²⁵⁹ ks. edellä kappale 3.4 katkaisutoimen tulkinnasta ja yleisestä yksilöintivaatimuksesta

²⁶⁰ HE 109/1981 vp. s. 21

²⁶¹ Saarnilehto 2012 I s. 264

²⁶² Norros 2015 s. 343-344

²⁶³ Linna, Saarnilehto 2016 s. 86

viivästyskoron alkavan juosta joka tapauksessa siitä kohdasta velkaa, jota kohtuudella voidaan pitää selvitettyinä. Norros huomauttaakin vanhentumislain vaativan katkaisutoimen tehokkuutta tarkastellessa selkeää erottelua suuntaan tai toiseen.²⁶⁴

Norroksen esittämiin huomioihin on helppo yhtyä. Mikäli tulkinta painottuisi liikaa korkolain esitöiden mukaisiin arviointeihin, vaarana voisi olla herkästi velallisen suojan tason aleneminen. Tätä ei voitaisi pitää perusteltuna siitäkään edellä mainitusta syystä, että velallisen luottamuksen suojaaminen on korotetussa asemassa vahingonkorvausvelkojen yhteydessä.²⁶⁵ Velallinen voi olla täysin tietämätön velastaan, puhumattakaan sen määrästä tai perusteesta. Mikäli velalliselle asetettaisiin selonottovelvollisuus vahingosta, olisi lopputulos vastoin vanhentumislain tavoitteita.

Vaikka velallisella olisi tapauskohtaisesti tietoa vahingosta, oikeustilan selvyys puoltaa kuitenkin sitä, ettei velalliselle voida asettaa selonottovelvollisuutta. Velkojaa suojaavia tekijöitä löytyy jo vanhentumislain 10. 2§:n 2 kohdan sanamuodosta, jonka perusteella yleinen yksilöintivaatimus riittää silloin, kun velallisella on tiedossa velan peruste ja määrä. Velallisen suojaamiseen perustuvat näkökohdat puoltavatkin, ettei tulkinnan kautta laajenneta liikaa velkojan suojaa velallisen haitaksi.

Miten korkolain hyödynnettävyys näyttäytyy KKO:n ratkaisukäytännössä? Korkolain 7 §:n periaatteita on hyödynnetty esimerkiksi ratkaisussa KKO 2012:75. Ratkaisussaan KKO viittasi säännöksen esitöihin, jossa tuotiin esiin jo edellä todettu seikka huomion kiinnittämisestä osapuolten asiantuntemukseen sekä mahdollisuuksiin selvittää asia.²⁶⁶ Deliktivastuuta koskevassa ratkaisussa KKO 2013:63 ei kiinnitetty huomiota korkolain hyödynnettävyyteen. Myöskään ratkaisussa KKO 2019:88 ei nimenomaisesti huomioitu korkolain 7 §:n käytettävyyttä tulkinnan apuna. Korkein oikeus kuitenkin huomioi ratkaisun perusteluissaan, että korkolain 7 §:ään oli kiinnitetty huomiota aiemmassa ratkaisussa KKO 2012:75.²⁶⁷ Näin korkolain 7 §:n hyödynnettävyyteen oli kiinnitetty ainakin välillisesti huomiota myös ratkaisussa KKO 2019:88. Sen sijaan hovioikeus oli samassa asiassa viitannut nimenomaisesti korkolain 7 §:n säännökseen. Hovioikeus kiinnitikin arvioinnissaan huomiota velallisen mahdollisuuksiin hankkia selvitystä.²⁶⁸ Kaiken kaikkiaan

²⁶⁴ Norros 2015 s. 342

²⁶⁵ Ks. edellä jakso 2.2

²⁶⁶ Perustelujen kpl. 11

²⁶⁷ KKO 2019 perustelujen kpl. 14

²⁶⁸ Turun hovioikeuden tuomio 23.5.2018, S 17/530 s. 5, s. 7

voidaan todeta korkolain 7 §:n saaneen nykyisessä oikeuskäytännössä enenevässä määrin huomiota korotetun yksilöintivaatimuksen arvioinnissa.

Miten vahingonkorvausvelan yksilöintivaatimusta tulisi siis arvioida? Esitöissä annetaan työkalut kysymyksen ratkaisemiseen, jossa todetaan nimenomaisesti, että velan yksilöinnin riittävyys arvioidaan tapauskohtaisesti erikseen.²⁶⁹ Tämä seikka ei luonnollisesti helpota tässä tutkimuksessa tavoitetta, jossa pyritään antamaan vastaus yksilöintivaatimuksen vähimmäissisällölle. Vanhentumislain 10.2 §:n 2 kohdan sanamuotoa tarkastellessa on olennaista huomata säännöksestä seuraavan kaksi erillistä vaatimusta. Näitä ovat vaatimus velan perusteen ilmoittamisesta, sekä vaatimus velan määrän ilmoittamisesta.²⁷⁰ Seuraavaksi näitä vaatimuksia tarkastellaan kutakin erikseen. Tarkastelu kohdistuu ensin sopimusperusteiseen vastuun tarkasteluun, jonka jälkeen huomio siirtyy deliktivastuuseen.

5. Vaatimuksen perusteen ja määrän ilmoittamisesta pätevän katkaisutoimen edellytyksenä

5.1 Sopimusperusteinen vastuu: Esikysymyksenä korvauksen vaatimisvelvollisuus sopimusperusteisessa suhteessa

Korvausvelan vanhentumisen katkaisutoimeen liittyen voidaan pohtia, vaatiiko vanhentumislain sanamuoto nimenomaista vaatimusta velkojalta vai riittääkö korvaussaatavan tuominen velallisen tietoon. Vanhentumislain 10.2 §:n 2 kohdassa esiintyvistä sanamuodosta ”velkojan tekemästä muistutuksesta” voitaisiin tulkita lauseen tarkoittavan sitä, ettei velkojan tarvitse esittää nimenomaista vaatimusta velalliselle. Vanhentumislain esityöt antavat kuitenkin hieman erilaisen käsityksen kysymyksestä. Hallituksen esityksessä tuodaan sopimusperusteisen vastuun osalta esille, ”*että pelkästään sellainen virheilmoitus, jossa todetaan tuotteen virheellisyys ilmoittamatta minkäänlaista vaatimusta, ei riitä velan vanhentumisen katkaisuksi. Ilmoituksesta on käytävä ilmi vaatimuksen arvioimiseksi tarpeelliset tosiseikat*”.²⁷¹

Esityölausuma antaa viitteitä nimenomaisen vaatimuksen esittämisestä katkaisutoimen katsomiseksi päteväksi. Hallituksen esityksessähän nimenomaisesti puhutaan vaatimuksesta, jonka tulee täyttää tarpeelliset tosiseikat. Samoin kantaa voidaan perustella

²⁶⁹ HE 187/2002 vp. s 56

²⁷⁰ Norros 2013 s. 313

²⁷¹ HE 187/2002 vp. s. 57

Pirkanmaan käräjäoikeuden ratkaisulla, jossa KO hylkäsi korvausvaatimuksen vanhentuneena todeten, ettei pesänselvittäjälle lähetetyissä kirjeissä ja selvittelypyynnöissä esitetty VanhL 10.2 §:n 2 kohdan edellyttämää vanhentumisen katkaisevaa korvausvaatimusta.²⁷² Hovioikeus tulkitsi asian samalla tavoin kuin käräjäoikeus.²⁷³

Norros on esitetystä huolimatta katsonut, ettei velkojalta edellytetä nimenomaisen vaatimuksen esittämistä. Riittävää onkin, että katkaisutoimesta tulee ilmi velkojan käsitys oikeudestaan saada korvaus velalliselta. Norros perustelee näkemystään mm. vanhentumislain sanamuodolla.²⁷⁴ Kirjoittajan kannalle saadaan tukea oikeuskirjallisuudesta, jossa Koulu viittaa esityksessään siihen, ettei katkaisutoimelta edellytetä nimenomaista vaatimusta.²⁷⁵ Norros toteaa kuitenkin riittämättömäksi sellaisen ilmoituksen, jossa velkoja tuo esiin vain yleisellä tasolla tyytymättömyytensä velallisen toimintaan.²⁷⁶ Saarnilehto on vastaavasti todennut, ettei pelkkä velkojan tiedustelu riitä katkaisemaan korvausvelan vanhentumista.²⁷⁷ Isohanni on myös ollut vastaavalla linjalla siitä, että mikäli velkojan muistutus velalliselle sisältää esimerkiksi vain yleistä moittimista, katkaisuvaikutusta ei tapahdu.²⁷⁸

Vanhentumislain 10.1 § 3 kohdan mukaan velan vanhentuminen katkeaa, kun, ”*velkoja vaatii velalliselta suoritusta tai muutoin muistuttaa velallista velasta*”. VanhL 10.2 § 2 virkkeen mukaan ”*velkojan tekemästä muistutuksesta on käytävä ilmi velan peruste ja määrä*”. Lain sanamuotoa tarkasti tulkiten velkojalta ei voitane edellyttää suoranaista vaatimusta katkaisutoimessaan. Sanottu tulkinta voi johtaa kuitenkin helposti vanhentumislain tavoitteiden vastaiseen lopputulokseen. Tätä näkemystä perustellaankin seuraavaksi.

Ensinnäkin vanhentumislain esitöissä on tuotu esiin korotetun yksilöintivaatimuksen taustaideaksi se, että velallinen voi varautua mm. maksuvelvollisuutensa täyttämiseen sekä arvioida *vaatimuksen* oikeellisuutta.²⁷⁹ Voidaan kysyä, voiko velallinen varautua maksuvelvollisuutensa täyttämiseen velkojan muistutuksen kautta? Muistutuksessa kun ei

²⁷² Pirkanmaan käräjäoikeuden tuomio 17.1.2012, L 10/15911, s. 18.

²⁷³ Turun hovioikeuden tuomio 9.11.2012, S 12/438, s. 3.

²⁷⁴ Norros 2015 s. 347

²⁷⁵ Koulu 2006 s. 269

²⁷⁶ Norros 2015 s. 347

²⁷⁷ Saarnilehto 2014 s. 8

²⁷⁸ Isohanni 2016 s. 399

²⁷⁹ HE 187/2002 vp. s. 57

vaadita mitään. Tästä syystä voisi olla selkeämpää, että vanhentumislain sanamuodossa puhuttaisiin vaatimuksesta. Nykyisen sääntelyn vaarana voidaankin sanoa olevan riitaisuuksien lisääntyminen ja se, ettei asioita sovita ilman mahdollisia oikeudenkäyntejä. Tämän voidaan sanoa olevan vanhentumislain tavoitteiden vastaista, jossa pyritään velkasuhteiden sopimiseen ja turhien oikeudenkäyntien välttämiseen.²⁸⁰

Hallituksen esityksen yksityiskohtaisissa perusteluissa tulee ilmi seuraava mielenkiintoinen lause: ”Vahingonkorvausvelan – – vanhentuminen katkeaa velkojan vapaamuotoisen *muistutuksen* johdosta vain, jos hän ilmoittaa *vaatimuksensa* perusteen ja määrän kohtuudella vaadittavalla tavalla”.²⁸¹ Esitöissä puhutaankin hieman harhaanjohtavasti ensin muistutuksesta ja sen sisältävästä vaatimuksesta. Vanhentumislain sanamuodossa puhutaan ainoastaan ”muistutuksesta”. Voidaankin kysyä, onko muistutus sama asia kuin vaatimus? Norros on asettunut edellä esitetyn perusteella katsomaan muistutuksen eri asiaksi kuin vaatimuksen.

Näin asia onkin, jonka perusteella voidaan pohtia, onko vanhentumislain 10.2 §:n 2 kohdan sanamuotoon tullut erehdyksessä väärä sanamuoto, jossa tulisi puhua pikemminkin vaatimuksesta muistutuksen sijaan. Vaatimuksen ilmoittaminen katkaisutoimessa voisi palvella myös velkasuhteiden selkeyden tavoitetta ja ehkäisevän riitatilanteita. Kuitenkin sanamuodon mukainen tulkinta johtaa siihen, ettei velkojalta voida katsoa edellytettävän nimenomaisen vaatimuksen esittämistä. Tulkintaa tukee myös Turun hovioikeuden ratkaisu, jossa nimenomaisesti todettiin, ettei VanhL 10. 2 §:n 2 kohta varsinaisesti edellytä velkojalta suorituksen vaatimista. Sen sijaan edellytyksenä on velkojan muistutus velasta velalliselle.²⁸²

Pääasia onkin, että velkoja tuo esiin käsityksensä oikeudestaan korvaukseen ja sen, että velallinen on vastuussa vahingosta. Vaikka nimenomaista vaatimusta ei velkojalta katkaisutoimessa edellytetäkään, pelkkä ylimalkainen toteamus sopimusrikkomuksesta ei riitä. Vanhentumislain 10.2 § 2 kohta velkojan ”muistutuksesta” on syytä tulkita ikään kuin voimakkaammaksi sanamuodoksi verrattuna sanan yleiskieliseen merkitykseen, joka voitaisiin helposti tulkita melko ylimalkaiseksi käsitteeksi.

²⁸⁰ HE 187/2002 vp. s 21-22

²⁸¹ HE 187/2002 vp. s. 57

²⁸² Turun hovioikeuden tuomio 23.5.2018, S 17/530 s. 6

5.2 Velan perusteen ilmoittamisesta sopimusperusteisessa vastuussa

5.2.1 Vastuuperusteen ja vahingon aiheutumisen ilmoittamisesta

Vastuuperuste on vahingonkorvausoikeuden peruskäsite, joka edellyttää vahingonkärsijältä erityistä oikeusperustetta, jotta toisen henkilön voitaisiin katsoa olevan vastuussa vahingosta.²⁸³ Vahingonkorvausvastuun syntyminen edellyttää sitä, että tietyt oikeusnormit antavat perustan korvausvelan syntymiselle tietyn toiminnan perusteella. Taustana mainitulle edellytykselle on vahingonkorvausoikeudellinen lähtökohta korvauksettomuudesta, eli siitä, että vahingonkärsijä kärsii itse vahingosta aiheutuneet seuraukset. Lähtökohta korvauksettomuudesta poistuu, mikäli vahingon korvaamiselle on löydettävissä oikeusperusta.²⁸⁴ Tällaisessa tilanteessa vastuu vahingosta ja sen seurauksista on luettavissa muun henkilön kuin vahingonkärsijän varaan.²⁸⁵

Vastuuperusteen pääsääntöisinä muotoina on pidetty tuottamusvastuuta ja tuottamuksesta riippumatonta vastuuta.²⁸⁶ Vastuumuodoissa on kuitenkin nähtävissä lähemmässä tarkastelussa eroavaisuuksia niiden sisältöjen suhteen.²⁸⁷ Hemmo on kuitenkin todennut vastuuperusteiden erojen näyttäytyvän käytännössä melko hämäränä.²⁸⁸ Oikeuskirjallisuudessa on silti käyty eriäviä keskusteluja nykyajan johtavasta vastuuperusteesta.²⁸⁹ Kokoavasti voidaan joka tapauksessa todeta, ettei vahingonaiheuttaja ole korvausvelvollinen esimerkiksi sen perusteella, että vahingonkärsijä kokee ainoastaan henkilökohtaisella tasolla olevansa oikeutettu korvaukseen ilman vastuuperusteen olemassaoloa.

²⁸³ Mononen 2004 II s. 1379

²⁸⁴ Hemmo 1998 s. 5-6

²⁸⁵ Norros 2008 II s. 815-816. Ks. myös alaviite 2

²⁸⁶ Norros 2015 s. 347 ks. vastaavasti Mononen 2004 II s. 1384-1385. Mononen huomauttaa vastuuperusteiden olevan moniulotteisempi kysymys sopimusvastuussa, joka johtuu sopimusvastuuseen kuuluvista tunnusomaisista piirteistä. Ks. Mononen 2004 II s. 1380

²⁸⁷ Ks. Kontrollivastuun käsitteestä sopimussuhteessa Ståhlberg, Karhu 2013 s. 45. Ks. eskulpaatiovastuun käsitteestä sopimusvastuussa Sandvik 2014 s. s.653. Ks. poikkeuksettoman vastuun käsitteestä sopimusvastuussa Hemmo 2003 II s. 221-222

²⁸⁸ Hemmo 2003 II s. 220-221

²⁸⁹ Esimerkiksi Sandvik puoltaa eskulpaatiovastuuta johtavana vastuuperusteena huolellisuusvelvoitteiden yhteydessä ja tulosvelvoitteiden yhteydessä kontrollivastuuta. (Ks. Sandvik 2014 s. 674). Norros puoltaa sen sijaan perinteistä kontrollivastuun lähtökohtaa. (Ks. Norros 2010 s. 190). Mononen mieltää kontrollivastuun pääsäännöksi yritysten välisissä suhteissa ja poikkeuksettoman vastuun lähtökohdaksi elinkeinonharjoittajien ja kuluttajien välisessä suhteessa. (Ks. Mononen s. 1396-1397).

Sopimusperusteisessa vastuussa velan perusteen ilmoittamisvelvollisuus käy ilmi jo vanhentumislain sanamuodosta, jossa ”velan peruste” tulee käydä ilmi kohtuudella vaadittavalla tavalla. Vanhentumislain esitöissä tuodaan esille, että ”perusteesta on ilmoitettava teko, laiminlyönti, tapahtuma tai muu olosuhde, joka velkojan käsityksen mukaan aiheuttaa korvaus- tai hyvitysvastuun, sekä näin aiheutettu vahinko”.²⁹⁰

Norros on katsonut sopimusperusteisessa vastuussa riittävänä vastuuperusteen yksilöintinä sopimusrikkomuksen kuvailemisen. Kirjoittaja toteaa sopimusrikkomuksen kuvailun olevan riittävää jopa silloin, kun vahingonkärsijällä on velvollisuus näyttää vahingonaiheuttajan tuottamus toteen. Kirjoittaja perustelee kantaansa sopimusvastuuseen liittyvillä ominaispiirteillä, jossa sopimusrikkomuksen olemassaolo luo indision vastuuperusteen käsillä olosta. Norros toteaaakin, että vaikka oikeuskirjallisuudessa on todetulla tavalla ollut eriäviä kannanottoja siitä, mitä pidetään pääsääntöisenä vastuuperusteena sopimusoikeudessa, sopimusrikkomus saa aina aikaan indision velallisen vastuusta. Norros perustelee tulkintaansa myös ratkaisulla KKO 2012:75, jossa katkaisutoimea pidettiin tehokkaana siitä huolimatta, että ostaja oli kiinteistönkaupassa sivunnut vastuuperustetta ainoastaan yksilöimällä sopimusrikkomuksen.²⁹¹

Norroksen esittelemää tulkintalinjaa voidaankin pitää oikeana. Tulkinta saa lisätukea ratkaisusta KKO 2019:88. Ratkaisussa korkein oikeus vahvisti perusteluissaan tulkinnan siitä, että vastuuperusteen osalta on riittävää yksilöidä sopimusrikkomus.²⁹² Näin ollen minimisisältönä vastuun perustan suhteen voidaan pitää sopimusrikkomuksen yksilöintiä. Muutenkin kun sopimuksessa tehdään sopimus koskien osapuolten oikeuksista ja velvollisuuksia, niiden rikkominen tulee tätä kautta helposti velallisen tietoon. Velallisella voidaan siten olettaa olevan useimmissa tapauksissa tieto sopimusrikkomuksesta.

Saarnilehto on puolestaan pohtinut mahdollisuutta katkaista vahingonkorvausvelan vanhentuminen tilanteessa, jossa *velkojalla* ei ole tietoa vahingonkorvauksen perusteesta. Tällainen tilanne voi olla käsillä esimerkiksi silloin, kun toimeksiantajalla ei ole tietoa siitä, miten asiamies on rikkonut toimeksiantosopimusta. Saarnilehto toteaa korotetun yksilöintivaatimuksen tarkoituksen vaativan, ettei velkoja voi katkaista korvausvelan vanhentumista ikään kuin varmuuden vuoksi silloin, kun tällä ei ole tietoa

²⁹⁰ HE 187/2002 vp. s. 57

²⁹¹ Norros 2015 s. 347-348

²⁹² Perustelujen kpl 17.

sopimusrikkomuksesta tai edes vahingon syntymisestä. Tämä johtuu siitä yksinkertaisesta syystä, ettei korvausvelkaa voida tällaisessa tilanteessa yksilöidä korotetun yksilöintivaatimuksen edellyttämällä tavalla.²⁹³ Vahingonkorvausvelan vanhentumisen katkaisu edellyttää siten velkojan puolelta aina tietoa sopimusrikkomuksesta.

Kysymys siitä, edellyttääkö katkaisutoimi vahingon aiheutumisen kuvaamista, ei ole sopimusperusteisessa vastuussa aivan selvä. Vanhentumislain esitöissä todetaan sopimusvastuun osalta ainoastaan, että katkaisutoimi on riittämätön, mikäli virheilmoituksessa todetaan ainoastaan tuotteen virheellisyys ilmoittamatta minkäänlaista vaatimusta.²⁹⁴

Norros onkin todennut esityölausumien kohdistuneen tämän kysymyksen osalta lähinnä deliktivastuun huomioimiseen.²⁹⁵ Kirjoittaja on tulkinnut ratkaisua KKO 2012:75 siten, että korkein oikeus edellyttäisi ainakin jonkinasteista vahingon aiheutumisen kuvaamista. Tästä huolimatta Norros on katsonut pääsäännöksi, ettei velkojalta voida edellyttää järin kaukaiseksi menevää vahinkoseurausten ennakoimista. Kirjoittaja pitääkin riittävänä, että velkoja kuvailee katkaisutoimessaan keskeiset vahinkoseuraukset.²⁹⁶ Tukea Norroksen tulkinnalle saadaan vanhentumislain esitöistä, jossa todetulla tavalla edellytetään, että velkoja ilmoittaa vallitsevan käsityksensä saatavan perusteesta ja määrästä.²⁹⁷

Koulu on työriitoihin liittyen todennut, ettei katkaisuvaikutusta tapahdu automaattisesti silloin, kun yksilöinti kohdistuu pelkästään riitaan, eikä varsinaiseen velkasuhteeseen. Tällainen tilanne voi olla käsillä esimerkiksi työriitojen sovittelussa, jossa yksilöinti kohdistuu riidan aiheena olleeseen asiaan, kuten irtisanomiseen työsuhteessa. Kun yksilöinti ei kohdistu itse velkasuhteeseen eli esimerkiksi korvaukseen perättömästä irtisanomisesta, katkaisutoimi on vaarassa jäädä tehottomaksi.²⁹⁸ Kirjoittajan esittämien huomioiden kautta tuleekin huomionarvoisella tavalla esiin se, että velkojan on tärkeää keskittyä katkaisutoimessaan nimenomaisesti velkasuhteeseen. Edellä on tullut esiin se, että velkojan katkaisutoimessa tulee käydä ilmi tämän käsitys oikeudestaan saada korvausta velalliselta.

²⁹³ Saarnilehto 2008 s. 25

²⁹⁴ HE 187/2002 vp. s. 57

²⁹⁵ Norros 2015 s. 350-351. Myös Koulu on kiinnittänyt samaan näkökohtaan huomiota. Koulu 2006 s. 268 ks. alaviite 524

²⁹⁶ Norros 2015 s. 350-351 ks. myös KKO 2012:75 perustelujen kappaleet 12. ja 15.

²⁹⁷ HE 187/2002 vp. s. 58

²⁹⁸ Koulu 2006 s. 268 ks. alaviite 524

Siten esimerkiksi velkojan yleisluonteinen tyytymättömyyden ilmaisu ei saa aikaan tehokasta katkaisuvaikutusta.²⁹⁹

Koulun käsittelemässä sovittelun tilanteessa voikin helposti käydä niin, ettei velkasuhdetta yksilöidä VanhL 10.2 § 2 kohdan edellyttämällä tavalla. Mikäli velkojan katkaisutoimi kohdistuu ainoastaan perättömään irtisanomiseen, velan peruste ja määrä ei voine tulla velallisen tietoon kohtuudella vaadittavalla tavalla. Velkojan käsitys oikeudestaan saada korvausta velalliselta ei myöskään tule tällaisessa tilanteessa ilmi. Tästä syystä katkaisutoimi ei saa aikaan korvausvelan vanhentumisen katkaisua. Velkojan tehdessä yksipuolisen sovittelupyynnön Koulu korostaakin, että tehokas katkaisutoimi edellyttää tällöin varsinaisen velkasuhteen yksilöimistä.³⁰⁰ Mikäli kysymys on vahingonkorvauksesta, velkojan tulee sovittelupyynnössään täyttää korotetun yksilöintivaatimuksen edellytykset, mikäli hän haluaa saada aikaan tehokkaan katkaisutoimen.

5.2.2 Katkaisutoimen ulottuvuus ja velan perusteen ilmoittaminen sopimusperusteisessa vastuussa

Seuraava kysymys on sopimusrikkomuksen yksilöinnin jälkeen, mitä kaikkea velkoja voi sopimusrikkomuksen perusteella vaatia katkaisutoimessaan? Täytyykö velkojan aina vaatia heti esimerkiksi vahingonkorvausta vai voisiko velkoja katkaisutoimessaan vaatia ensisijaisesti jotain muuta?

Kysymyksiin saadaan vastaus ratkaisusta KKO 2019:88. Tapauksessa velkoja oli sopimusrikkomuksen perusteella vaatinut virheiden korjaamista velalliselta. Tilaaja korjautti virheet itse urakoitsijan kieltäytyessä korjaamasta virheitä. Tämän jälkeen tilaaja vaati urakoitsijaa korvaamaan kustannukset, jotka johtuivat virheen selvittely- ja korjauskustannuksista. Kirjeessään tilaaja oli kanteensa perusteena ilmoittanut virheistä, jotka koskivat vaurioita pysäköintitalon betonisissa kansirakenteissa, jotka johtuivat suoritusvirheistä ja puutteista. Urakoitsija katsoi, ettei vahingonkorvausvaatimuksen vanhentumista katkaistu 20.7.2009 lähetetyllä kirjeellä, koska kirjeessä ei yksilöity vanhentumislain 10.2 §:n 2 kohdan edellyttämällä tavalla velkojan vaatimusta eikä aiheutunutta vahinkoa.

²⁹⁹ Ks. edellä jakso 5.1

³⁰⁰ Koulu 2006 s. 269

Tilaaaja taas katsoi vanhentumisen katkaisun tapahtuneen kirjeellä, jossa oli yksilöity siinä vaaditut virheet ja puutteet, johon kuului myös betonilaatan pinnan irtoaminen. Tilaaaja katsoi vahingonkorvausvaatimuksen vanhentumisen olevan katkaistu virheiden korjaamista koskevan vaatimuksen ohella sen takia, että kyseessä oli yksi ja sama velka perustuen urakoitsijan velvollisuuteen korvata sekä virhe sekä sen korjauskustannukset.³⁰¹ Korkein oikeus katsoi tilaaajan sen hetkisen tiedon perusteella tehdyn sopimusrikkomuksen oikaisua koskevan vaatimuksen katkaissaan vahingonkorvausvaatimuksen, joka käsitti oikaisun laiminlyönnistä seuraavat selvittely- ja korjauskustannukset.³⁰²

Ratkaisussa KKO 2019:88 oli kyse siinä mielessä eri tilanteesta verrattuna myöhemmin tarkasteltavaan ratkaisuun KKO 2012:75, että velkoja vaati sopimusrikkomuksen yksilöimisen jälkeen suorituksen oikaisua, joka oli luontoissuoritusvelvoite. Vahingonkorvausvaatimusta itsessään ei esitetty. Korkein oikeus totesikin ratkaisussaan, että velkojan on tällaisessa tilanteessa katkaisutoimessaan yksilöitävä sopimusrikkomuksen lisäksi sopimusrikkomuksen oikaisua koskeva vaatimus riittävän täsmällisesti.³⁰³ Ratkaisulle KKO 2019:88 oli tilausta, sillä korkein oikeus totesi, ettei vanhentumislaissa ole säännelty katkaistoimen yksilöinnille asetettavia vaatimuksia niissä tilanteissa, joissa saman suoritusvirheen perusteella on mahdollisuus vaatia erilaisia seuraamuksia.³⁰⁴ Tämänkin takia ratkaisua on syytä analysoida tarkemmin.

Huomionarvoista KKO:n pohdinnassa oli kahden vaihtoehdoisen tulkintamallin pohtiminen siitä, miten vanhentumislain 10 §:n 2 momentin toista virkettä tulisi tulkita. Ensimmäisessä vaihtoehdossa olisi riittävää velkojan yksilöidä ne virheen sanktiot, joita hän ensisijaisesti vaatii. Tällöin velkojan yksilöidessä suoritusvirheen ja sen oikaisua koskevan vaatimuksen, virheen oikaisemattomuus velallisen puolelta saisi aikaan vanhentumisen katkaisemisen vahingonkorvausvaatimuksen osalta sen tullessa tällöin ajankohtaiseksi. Toinen tulkintavaihtoehto olisi se, että velkojan vaatiessa ensisijaisesti suorituksen oikaisua, tulisi hänen esittää kaikki ne vaatimukset suorituksen oikaisun ohella, joihin hän tulisi nojautumaan, mikäli velallinen ei oikaisisi virhettä.³⁰⁵

³⁰¹ Perustelujen kappaleet 1-3

³⁰² Perustelujen kpl. 31

³⁰³ Perustelujen kpl. 24

³⁰⁴ Perustelujen kpl. 19

³⁰⁵ Perustelujen kpl. 19

Ratkaisun perusteluissa korkein oikeus totesikin seuraavaa: ”Korkein oikeus katsoo, että tilaaja on olosuhteisiin nähden kohtuudella vaadittavalla tavalla yksilöinyt väittämänsä sopimusrikkomuksen ja sen virheen korjaamista koskevan vaatimuksen, johon sopimusrikkomus tilaajan senhetkisen tiedon mukaan on antanut aiheutta. Edellä kohdassa 24 esitetyn mukaisesti kirjeen 20.7.2009 toimittaminen tilaajalle on katkaissut vanhentumisen paitsi kirjeessä mainitun korjausvaatimuksen osalta myös sen virheen selvittely- ja korjauskustannuksiin perustuvan vahingonkorvausvaatimuksen osalta, jonka esittäminen on tullut ajankohtaiseksi sen jälkeen, kun on käynyt selväksi, että urakoitsija ei ryhdy sen edellyttämiin korjaustöihin”.³⁰⁶

Korkein oikeus valitsi siten ensimmäisen esitetyn vaihtoehdon. Hemmo on pitänyt pääsääntönä katkaisutoimen pätevyydelle vaaditun oikeusseuraamuksen yksilöintiä. Kirjoittaja on kuitenkin todennut ratkaisun KKO 2019:88 perusteella joissain tilanteissa mahdolliseksi sen, että tietyn oikeusseuraamuksen yksilöinti saa aikaan toissijaisen oikeusseuraamuksen vanhentumisen katkaisun.³⁰⁷

5.2.3 Välianalyysi korotetusta yksilöintivaatimuksesta sopimusperusteisessa vastuussa

Mitä velan perusteen ilmoittamisvaatimuksesta sopimusrikkomuksen tilanteessa voidaan havaita edellä esitetyn perusteella? Sopimusrikkomuksen yksilöinti on jo todettu olevan riittävää velkojan katkaisutoimessa velan perusteen osalta. Toinen tärkeä havainto on se, että kun velkoja vaatii sopimusrikkomuksen ilmoittamisen ohella suorituksen oikaisua, tämän ei tarvitse vielä tässä vaiheessa esittää vahingonkorvausvaatimusta. Edellytyksenä vanhentumisen katsomisen katkaistuksi on kuitenkin tällöin se, että sopimusrikkomus ja oikaisuvaatimus on yksilöity riittävän täsmällisesti. Sanottu tilanne on mahdollista silloin, kun oikaisua ei tehdä velkojan vaatimuksesta huolimatta. Ratkaisun KKO 2019:88 perusteella velkojan ensisijainen vaatimus oikaisusta katkaisisi myöhemmän vahingonkorvausvaatimuksen vanhentumisen siinä vaiheessa, kun velallinen ei tee oikaisuutoimea ja vahingonkorvausvaatimus tulee siten aiheelliseksi.

Näin ollen tulee huomatuksi, että riittävää on sellainen velkojan puolelta tuleva katkaisemistoimi, jossa on riittävän tarkasti yksilöity *senhetkisen tiedon perusteella*

³⁰⁶ Perustelujen kpl. 31

³⁰⁷ Hemmo 2006 (päivityvä julkaisu) luku 9. vanhentumisen katkaiseminen: velasta muistuttaminen

sopimusrikkomus ja sitä koskeva oikaisuvaatimus. Tällainen johtopäätös on tehtävissä mm. ratkaisun KKO 2019:88 perustelujen 19 kappaleesta, jossa korkein oikeus päätyi tulkitsemaan vanhentumislain 10 §:n 2 momentin toista virkettä siten, että katkaisutoimessa on yksilöitävä vain ne virheen seuraamukset, joita velkoja ensisijaisesti vaatii. Tällöin velkojan yksilöidessä suoritusvirheen ja sen oikaisua koskevan vaatimuksen, katkaisee se vanhentumisen myös sellaisen vahingonkorvausvaatimuksen osalta, *jonka esittäminen tulee aiheelliseksi, jos virhettä ei oikaista riittävällä tavalla.*³⁰⁸ Ratkaisun KKO 2019:88 analyysiin palataan vielä jäljempänä.

5.3 Velan määrän ilmoittamisesta sopimusperusteisessa vastuussa

5.3.1 Kuinka tarkkaa yksilöintiä velan määrän osalta edellytetään?

Vanhentumislain 10.2 §:n 2 kohdan tarkoittamassa velkojan katkaisutoimessa edellytetään velan perusteen ilmoittamisen lisäksi sen määrän ilmoittamista kohtuudella vaadittavalla tavalla. Kuinka tarkasti velkojan tulee velan määrä ilmoittaa, jotta katkaisutoimi voitaisiin katsoa sen perusteella päteväksi? Vastaus saadaan jo aiemmin eri asiayhteyksissä esiin tulleesta ratkaisusta KKO 2012:75. Siinä oli kysymys kiinteistönkaupasta, jossa ostaja oli 26.9.1996 ostanut kiinteistön tarkoituksenaan käyttää sitä vakituksena asuntonaan. Rakennuslupa oli kuitenkin myönnetty lomarakennusta varten. Ostaja oli lähettänyt reklamaatiokirjeen 15.4.2005 myyjälle ja kiinteistönvälittäjälle, jossa tämä ilmoitti vaativansa hinnanalennusta ja vahingonkorvausta.

Hinnanalennuksen osalta ostaja vaati myyjältä kauppahinnan alentamista virhettä vastaavalla määrällä niin, että hinta vastasi kiinteistön vapaa-ajan asumisen arvoa kaupan solmimishetkellä. Ostaja ilmoitti yksilöivänsä hinnanalennuksen määrän saatuaan tarpeelliset tiedot ja muut selvitykset. Ostaja vaati kiinteistönvälittäjältä vahingonkorvausta siitä, ettei kiinteistö vastannut sitä, mistä oli kaupantekohetkellä sovittu. Tässäkin kohtaa ostaja ilmoitti yksilöivänsä vahingon määrän myöhemmin saatuaan asiaan tarvittavat selvitykset ja muut arviot.

Kiinteistönvälittäjän ja myyjän mukaan ostajan ilmoitukset eivät täyttäneet vanhentumislain 10.2 §:n asettamia vaatimuksia. Korkein oikeus katsoi kuitenkin ostajan yksilöineen vaatimuksensa vanhentumislain edellyttämällä tavalla, jossa tämä oli kuvailut

³⁰⁸ Perustelujen kpl. 19

pääpiirteittäisen aiheutumistavan ja perusteen hinnanalennukselle ja vahingonkorvaukselle. Tapauksessa KKO viittasi hallituksen esityksen perusteluihin, jossa se toi ilmi katkaisemisen ensisijaisen tavoitteen saada velallinen tietoiseksi omasta suoritusvelvollisuudestaan. Samalla KKO toi esille myös tässä tutkielmassa aiemmin käsitellyn korkolain 7 §:n ja sitä koskevaan hallituksen esityksen, jonka mukaan arvioinnissa on kiinnitettävä huomiota mm. osapuolten asiantuntijuuteen ja mahdollisuuksiin hankkia itse selvitystä.³⁰⁹

Ratkaisussa katsottiin, että tarkemman rahamäärän arvioiminen olisi edellyttänyt kiinteistöalan asiantuntemusta, jota ostajalla ei katsottu olleen. Sen sijaan kiinteistönvälittäjän katsottiin alan asiantuntijana pystyneen arvioimaan vaatimuksen määrää. Huomiota kiinnitettiin myös siihen, että määrän tarkempi arviointi ei ollut perusteltua, kun ostaja oli muilla tavoin pyrkinyt vähentämään haitan vaikutuksia. Myyjän osalta katsottiin, että tällä on ollut yhtäläiset mahdollisuudet arvioida hinnanalennuksen määrää. Näin ollen ostajan katsottiin yksilöineen hinnanalennuksen ja vahingonkorvauksen määrän vanhentumislain edellyttämällä kohtuudella vaadittavalla tavalla.³¹⁰ Vanhentuminen oli siten ostajan toimesta katkaistu eikä velka ollut vanhentunut.

5.3.2 Luontoissuoritus- ja vahingonkorvausvelvollisuuden suhde

Ratkaisussa KKO 2019:88 tulee rahamäärän suorittamisvelvollisuuden kautta esiin luontoissuoritus- ja vahingonkorvausvelvoitteen välinen suhde. Käräjäoikeus oli ratkaisussaan pitänyt luontoissuoritus- ja vahingonkorvausvelvoitteita erillisinä velkoina sopimusrikkomukseen kohdistuvassa tarkastelussa. Käräjäoikeus perusteli kantaansa oikeuskirjallisuudessa esitettyjen kannanottojen kautta, jossa tulkintaa on perusteltu vanhentumislaisissa omaksutun systematiikan kautta.³¹¹ Esimerkiksi Saarnilehto on erotellut sopimusvelvoitteet ja sopimusrikkomuksesta aiheutuneet velvoitteet erillisiksi velvoitteiksi.³¹² Norros on ollut Saarnilehdon esittelemällä kannalla ja pitänyt järkevänä erotella kyseiset velvoitteet erillisiksi toisistaan.³¹³

Hovioikeus oli ottanut ratkaisussaan käräjäoikeuden tavoin huomioon sen, että oikeuskirjallisuudessa on sopimusrikkomukseen perustuvaa vahingonkorvausvelkaa ja sen pohjana olevaa luontoissuoritusvelvollisuutta katsottu vanhentumisen yksilöintiä silmällä

³⁰⁹ Perustelujen kpl. 11 ks. myös HE 109/1981 vp s. 21

³¹⁰ Perustelujen kpl. 16

³¹¹ Varsinais- Suomen käräjäoikeuden välituomio 31.1.2017 L 15/37666 s. 17

³¹² Saarnilehto 2010 I s. 6

³¹³ Norros 2015 s. 360

pitäen eri velvoitteina.³¹⁴ Norros on kuitenkin todennut, että luontoissuoritusvelvoite muuttuu käytännössä helposti rahavelvoitteeksi.³¹⁵ Hovioikeus olikin ottanut Norroksen esittämän seikan ratkaisussaan huomioon, ja katsoi velalliselle olleen selvää, että luontoissuorituksen laiminlyönti johtaa helposti vahingonkorvausvaatimuksen esittämiseen. Tällä perusteella tilaajan katsottiin yksilöineen riittävällä tavalla velkasaatavansa ja reklamaatiokirje oli katkaissut saatavan vanhentumisen.³¹⁶

Myös korkein oikeus viittasi ratkaisun perusteluissaan tähän näkemykseen, jossa se otti huomioon myös velallisen suojan. Korkein oikeus päätyi katsomaan velallisen suojan kannalta ongelmattomana sitä tulkintavaihtoehtoa, että velkoja esittää katkaisutoimessaan ensisijaisesti vain oikaisuvaatimuksen. Se katsoikin velalliselle olevan useimmissa tapauksissa selvää, että oikaisuvaatimuksen laiminlyönnin takia velkoja esittää korvausvaatimuksen.³¹⁷

Velan määrän ilmoittaminen oli siten esillä myös ratkaisussa KKO 2019:88 sekä ratkaisua edeltävässä hovioikeuden ratkaisussa. Samalla tulee huomatuksi ratkaisun KKO 2019:88 kautta myös se, että korkein oikeus näyttää asettaneen sopimusrikkomuksiin perustuvat saatavat erityiseen asemaan tarkastelussaan. KKO:n mukaan sopimusvelvoitteisiin kuuluu pääsääntönä niiden suorittaminen sovitulla tavalla. Tähän nähden KKO totesikin virheen oikaisuvaatimuksen olevan ensisijainen keino ennen muita sopimusrikkomusten seuraamusten esittämistä. VanhL 10.2 § 2 virkkeen vaatimus velan määrän ilmoittamisesta soveltuu KKO:n mukaan huonosti suorituksen oikaisuun, joka ei ole rahamääräinen. Tähän perustuen KKO katsoi, että yksilöintivaatimus voidaan täyttää myös muulla tavalla kuin rahamäärän esittämisellä, kuten tässä tapauksessa suorituksen oikaisuvaatimuksella.³¹⁸

5.3.3 Arviointia velan määrän ilmoittamisvelvollisuudesta velkojan katkaisutoimessa

Ratkaisua KKO 2012:75 arvioitaessa voidaan esittää monia havaintoja tämän tutkimuksen kannalta keskeisistä seikoista. Ratkaisua on tulkittu oikeuskirjallisuudessa siten, ettei

³¹⁴ Turun hovioikeuden tuomio 23.5.2018, S 17/530 s. 6

³¹⁵ Norros 2018 s. 157 ks. vastaavasti Määttä 2005 s. 257

³¹⁶ Turun hovioikeuden tuomio 23.5.2018, S 17/530 s. 6-7

³¹⁷ Perustelujen kpl. 22

³¹⁸ Perustelujen kappaleet 15-18.

katkaisutoimen minimisisältöön kuulu tarkan euromäärän ilmoittaminen.³¹⁹ Kuitenkin lain sanamuotoa tarkastellessa asiasta saa melko päinvastaisen kuvan. Vanhentumislain 10.2 §:n toisen virkkeen mukaanhan velkojan tekemästä muistutuksesta on käytävä ilmi velan määrä. Toisena ratkaisusta johtuvana päätelmänä on oikeuskirjallisuudessa nähty hinnanalennuksen rinnastuvan hyvityksenä vahingonkorvaukseen, jolloin vanhentumislain 7.1 § sekä 10.2 §:n 2 kohta soveltuu myös hinnanalennukseen.³²⁰

Lain sanamuotoa ja vanhentumislain esitöitä tarkastelemalla voisi katsoa KKO:n päätyneen väärään lopputulokseen ratkaisussaan. Vanhentumislain esitöissä mm. todetaan, että velkojan on myös epäselvissä tapauksissa ilmoitettava katkaisuhetkellä vallitseva käsityksensä velan perusteen lisäksi sen määrästä. Hallituksen esityksessä todetaan myöhemmin vielä, että ”jos velkoja laiminlyö saatavan perusteen ja määrän ilmoittamisen, muistutus ei saa aikaan vanhentumisen katkeamista, jollei velkoja voi osoittaa velallisen muutoin tienneen niistä”.³²¹ Esityölausuma antaa tältä osin melko suoran kuvan siitä, että velkojan tulee ilmoittaa velan määrä katkaisutoimessaan. Tällöin pelkkä velan perusteen ilmoittaminen ei riittäisi.

Mainittua taustaa vasten korkeimman oikeuden ratkaisu herättääkin aihetta kritiikille. Kuitenkin tukea ratkaisun oikeellisuudelle saadaan myös esitettyä. Vanhentumislain 10.2 § 2 virkkeen osalta on jo ennen ratkaisua KKO 2012:75 Saarnilehto pitänyt ongelmattomana tilannetta, jossa velkojalta ei voida edellyttää velan määrän ilmoittamista.³²² Korkein oikeus totesi viittauksessaan vanhentumislain esitöihin, ”ettei korvaus- tai hyvitysvelan katkaisemista koskevalla säännöksellä ole tarkoitus estää tai vaikeuttaa katkaisua silloin, kun saatavan määrä on vaikeasti selvitettävissä”.³²³

Tapausta on tarkastellut myös Norros, joka puoltaa rahamäärän ilmoittamisvelvollisuuden jättämistä pois joissain tilanteissa yksilöintivaatimuksen vähimmäisisältönä. Norros tuo esiin vanhentumislain esityöt, jossa todetaan seuraavaa: ”Kumpikaan osapuoli ei tule sidotuksi tässä vaiheessa esittämiinsä käsityksiin, vaan korvauksesta tai hyvityksestä voidaan esittää myöhemmin uutta selvitystä, joka ei vastaa aiemmin ilmoitettua.”³²⁴ Norros

³¹⁹ Norros 2015 s. 354 ks. vastaavasti mm. Savela 2015 s. 293, Paanetoja, Kärkkäinen ja Lohi 2019 s. 319 sekä Kaisto, Lohi 2013 s. 245

³²⁰ Linna, Saarnilehto 2016 s. 86

³²¹ HE 187/2002 vp. s. 58

³²² Saarnilehto 2012 III s. 14

³²³ KKO 2019:88 perustelujen kpl. 10 ks. myös HE 187/2002 vp. s. 58

³²⁴ HE 187/2002 vp. s. 58

toteaakin velan määrän ollessa katkaisutoimen suhteen joka tapauksessa osapuolia sitomaton, velkojan ei ole tarpeellista ilmoittaa velan määrää tilanteessa, jossa sen arviointi perustuu näennäiseen ja sattumanvaraiseen ilmoitukseen. Edellytyksenä kuitenkin on, että velkoja on esittänyt vaatimuksensa perusteet muuten tarpeelliseksi katsottavalla tavalla.³²⁵

Norros huomauttaa ratkaisun oikeellisuutta puoltaessaan lisäksi vahingonkorvausvelkoja koskevan korotetun yksilöintivaatimuksen osalta esityölausuman, jossa todetaan, ettei velan perustetta ja määrää koskevalla vaatimuksella pyritä selvittämään velkasuhteesta johtuvia erimielisyyksiä.³²⁶ Norros toteaa KKO:n ratkaisun olevan sopusoinnussa nykyiseen velvoiteoikeudelliseen oppiin suhteutettuna, jossa kirjoittaja sinänsä kritisoi KKO:n perustelujen jäävän vain toteamuksen tasolle kiinteistönvälittäjän vastuuta lukuun ottamatta.³²⁷ Oikeuskirjallisuudessa myös esimerkiksi Linna ja Saarnilehto ovat tulkinneet ratkaisusta seuraavan, että riittävää on tarkan euromäärän ilmoittamisen sijasta sen laskemisen perusteiden ilmoittaminen.³²⁸

Norros tuo myös ratkaisun oikeellisuutta puoltaessaan esille vanhentumislain esitöiden osalta tavoitteita, joita on tämän tutkimuksen jaksoissa 2.2 ja 4.1 tuotu esiin. Näitä ovat katkaisutoimen osalta vanhentumislain hahmottelutavalle ominainen näkemys siitä, että katkaisemisen tarkoituksena ja ensisijaisena tavoitteena on saada velallinen tietoiseksi velan olemassaolosta samoin kuin velkojan passiivisuuden estäminen.³²⁹

Edellä esitetyn perusteella KKO:n ratkaisua voidaankin pitää oikeana. Tällaista tulkintakannanottoa ei ole kuitenkaan tässä tapauksessa helppo tehdä. Ensinnäkin lain selvä sanamuoto sekä lain esitöiden lausumat antavat asiaa ensi kädessä tarkastelevalle helposti päinvastaisen kuvan. Tällä perusteella tulisikin puoltaa rahamäärän ilmoittamista korvausvelan yksilöimisvaatimuksena. Kuitenkin samaisessa hallituksen esityksessä on todetulla tavalla annettu viitteitä myös päinvastaiseen tulkintaan, jossa rahamäärän yksilöinnillä ei olisi merkitystä. Tällaiseen tulkintaan antavat edellä todetulla tavalla myös oikeuskirjallisuudessa esitetyt kannanotot siunauksensa.

Huomionarvoisena päätelmänä voidaan lisäksi esittää, että silloin kun rahamäärän yksilöintiä ei tarvitse esittää, velallispuolella tulee olla normaalia asiantuntevampaa

³²⁵ Norros 2015 s. 354

³²⁶ Norros 2013 s. 318 ks. myös HE 187/2002 vp. s.58

³²⁷ Norros 2013 s. 323

³²⁸ Linna, Saarnilehto 2016 s. 86

³²⁹ Norros 2013 s. 317 ks. myös HE 187/2002 vp. s. 22

henkilöä, joka pystyy itse arvioimaan vaatimuksen määrää ja oikeellisuutta. Näinhän oli nimenomaisesti tapauksessa KKO 2012:75, jossa velallisenä oli kiinteistönvälittäjä. Asiantuntemuksen taso näyttääkin olleen varsin merkittävä ratkaisun lopputulokseen vaikuttanut piirre. Myös ratkaisua tarkastelleen Hoffrénin esityksessä korostuu näkemys siitä, että osapuolten asiantuntemustaso oli huomattavassa roolissa korkeimman oikeuden kokonaisharkinnassa.³³⁰

Norros huomauttaa kuitenkin myyjän osalta tämän ollessa maallikko, että tapauksessa olisi voinut olla ymmärrettävissä, mikäli häneen kohdistunut katkaisutoimi olisi katsottu tehottomaksi.³³¹ Korkein oikeus ei tuonut perusteluosiossaan esiin myyjän asiantuntemuksen arvioinnin kannalta hovioikeudessa tuotuja asianhaaroja ilmi. Hovioikeus oli katsonut myyjän olevan kykenevä arvioimaan vaatimuksen määrää itse sen perusteella, että myyjä oli tuntenut kiinteistön asuttuaan siinä ennen ostajaa. Hovioikeus katsoi samalla myyjälle olleen selvää, mistä oikeustoimesta oli ollut kysymys.³³² Näin ollen voidaan katsoa myös myyjään kohdistunut tulkinta katkaisutoimen pätevyydestä perustelluksi.

Kaiken kaikkiaan tapauksesta tulee hyvin ilmi vanhentumislain esitöissä jo se esille tuotu seikka, että velan yksilöinnin riittävyys arvioidaan joka tapauksessa erikseen. Edellä mainittu katkaisutoimen tapauskohtainen arviointi korostuukin tapauksessa. Kuitenkin korotetun yksilöinnin vaatimus olisi päinvastaisella ratkaisulla uhannut muodostua liian korkeaksi, jonka mahdollisuuden Norros nostikin esiin.³³³ Täten voidaankin todeta, että ratkaisu on kokonaisuutena arvioiden parempi kuin päinvastaisen ratkaisun seuraukset olisivat olleet. Vanhentumislain esityölausumat ovat nähtävissä hieman epäselviksi rahamäärän yksilöinnin osalta. Tämänkin takia ratkaisulle KKO 2012:75 voidaan sanoa olleen tilausta.

Ratkaisun KKO 2012:75 kautta oikeuskirjallisuudessa on pohdittu esimerkiksi työsuhteesta johtuvan vahingon määrän yksilöintiä. Tapauskohtaisuus muodostaakin yksilöinnille eriasteisia vaatimuksia sen suhteen, mistä vahingosta on kysymys. Esimerkiksi palkkasyrjinnän ollessa kyseessä, riittävänä katkaisutoimena on pidetty velkojan ilmoitusta verrokkipalkan määrästä sekä ajanjaksosta, jolloin syrjintä on tapahtunut. Tällöin työnantajan on katsottu pystyvän laskemaan itse korvauksen määrän ja riittävää on siten

³³⁰ Hoffrén 2013 II s. 869, s. 873, s. 884

³³¹ Norros 2013 s. 320

³³² Helsingin hovioikeuden tuomio 29.6.2011 S 09/2738 s. 4

³³³ Norros 2013 s. 323

vaatimus, jossa työntekijä vaatii korvausta sen takia, että tämä on saanut liian alhaista palkkaa verrattuna verrokkiin. Kuitenkin silloin, kun työnantajan tiedossa ei voida katsoa olevan velan peruste ja määrä esimerkiksi kivun ja säryn tilanteessa, yksilöinniltä tulee edellyttää tiukempia vaatimuksia.³³⁴

5.4 Huomioita KKO:n ratkaisukäytännöstä korotetun yksilöintivaatimuksen arvioinnista sopimusperusteisessa vastuussa

5.4.1 Ratkaisukäytännön yhteensopivuudesta erityisesti vanhentumislain tavoitteisiin nähden

Korkeimman oikeuden korotettua yksilöintivaatimusta koskeneissa ratkaisuisa ilmenee katkaisutoimelle asetettuja tavoitteita, jotka on tuotu esiin vanhentumislain esitöissä. Vanhentumislain yleisperusteluissa tuodaan esiin näkökohtia, jossa tarpeettoman tiukka yksilöintivaatimus nähdään johtavan epätoivottuihin lopputuloksiin. Näitä ovat esimerkiksi oikeudenkäynnit, joissa kysymykset katkaisutoimesta olisivat pääasiallisena riidan kohteena. Samalla osapuolten omatoiminen huolehtiminen katkaisutoimesta vähentyisivät ja sovinnolla ratkaistavat olevat velkasuhteet muuttuisivat perintätapauksiksi. Myös vanhentumislain esitöiden yksityiskohtaisissa perusteluissa tuodaan nämä tavoitteet ilmi, jossa huomioidaan katkaisutoimen ensisijaiseksi tavoitteeksi saada velallinen tietoiseksi omasta suoritusvelvollisuudestaan. Katkaisutoimen tavoitteena ei siten ole velan määrän tai velkasuhteen muun sisällön tarkka selvittäminen katkaisutoimen hetkellä. Ratkaisussaan KKO 2012:75 korkein oikeus viittasikin vanhentumislain esityölausumissa tuotuihin näkökohtiin ratkaisua perustellessaan.³³⁵

Vastaavanlainen tulkintakannanotto saadaan myös ratkaisusta KKO 2019:88. Kohtuudella vaadittavaa tapaa tarkastellessaan KKO viittasi perusteluissaan vanhentumislain esitöihin, todeten seuraavaa: ”Arvioitaessa sitä, millaista yksilöintiä velkojalta voidaan kohtuudella edellyttää, on perusteltua ottaa edellä kuvatuissa säännöksen perusteluissa esitetyin tavoin huomioon velkojan kulloinkin käytettävissä olevat tiedot sekä velallisen tiedon tarve siten,

³³⁴ Paanetnoja, Kärkkäinen, Lohi 2019 s. 319

³³⁵ Perustelujen kpl. 11 ks. myös HE 187/2002 vp. s.21-22, s. 56

että vanhentumisen katkaisemiselle asetetut vaatimukset eivät tarpeettomasti vaikeuta katkaisemista”.³³⁶

Korkein oikeus toi siten ratkaisun perusteluissa esiin varsin käytännönläheisen tulkinnan korotetun yksilöintivaatimuksen tarkastelussa, josta voidaankin nostaa esiin kaksi huomiota. Ensinnäkin perustelulausumasta tulee huomionarvoisella tavalla esiin pyrkimys olla asettamatta korotetulle yksilöintivaatimukselle tarpeettoman tiukkaa vaatimusta siten, että vanhentumisen katkaisu vaikeutuu. Toiseksi perustelulausumassa esiintyvät tarkastelut velkojan tietotasosta ja velallisen tiedon tarpeen huomioimisesta osoittavat jälleen KKO:n linjan huomioida osapuolten yksilölliset ominaisuudet.

Ratkaisussaan KKO 2019:88 korkein oikeus katsoi siten varsin käytännönläheisesti, että velallisella on usein tarvittavat työkalut käytössään arvioida jo ylipäänsä sitä, että velkoja tekee vahingonkorvausvaatimuksen oikaisutoimen laiminlyönnin takia. Korkein oikeus totesikin vaihtoehtoisen tulkintamallin olevan epätarkoituksenmukainen tilanteessa, jossa velallisen tulisi esittää vahingonkorvausvaatimus jo ennen tietoa velallisen aikeista tehdä suorituksen oikaisu. Korkein oikeus totesi lisäksi ehdollisen korvausvaatimuksen esittämisen johtavan asioiden kärjistymiseen ja haittaavan asian sovinnollista selvittämistä.³³⁷

Myös vanhentumislain esitöissä on nähty liian jyrkkien sisältövaatimusten katkaisutoimessa vaarantavan velkasuhteiden vapaaehtoista selvittämistä ja maksuista sopimista.³³⁸ Korkeimman oikeuden perustelut näyttävätkin olevan linjassa esityölausumien kanssa. Tätä taustaa vasten korkeimman oikeuden ratkaisua voidaankin pitää oikeana ja vanhentumislain tavoitteita suojaavana.

Ratkaisuissa KKO 2019:88 ja KKO 2012:75 on molemmissa nähtävissä melko velkojamyönteinen tulkinta. Kummassakin ratkaisussa päädyttiin katsomaan katkaisutoimi päteväksi. Yleinen perustelu siihen, miksi korkein oikeus päätyi katsomaan katkaisutoimi päteväksi ratkaisussa KKO 2012:75, saadaan jo velkasuhteiden selkeyden tavoitteesta, jonka myös Norros toi ratkaisun KKO 2012:75 tarkastelussa esiin.³³⁹ Vanhentuminen estää siten sellaisen tilanteen syntymistä, jossa velkaa koskevaa todistusaineistoa jouduttaisiin

³³⁶ Perustelujen kpl. 20 ks. myös HE 187/2002 vp. s. 56-58

³³⁷ Perustelujen kpl. 23

³³⁸ HE 187/2002 vp. s 21-22

³³⁹ Norros 2013 s. 318 ks. myös HE 187/2002 vp. s. 16

selvittämään pitkältä aikaväliltä.³⁴⁰ Tällaisen tilanteen ei voitaisi katsoa palvelevan myöskään velkasuhteiden selkeyden tavoitetta, mikäli ajauduttaisiin riitelemään nimenomaisesti esimerkiksi siitä, kuinka tarkka velkojan useita vuosia sitten tekemä katkaisutoimi oli.

Velkasuhteiden selkeyden tavoitteella voitaisiin perustella myös ratkaisun KKO 2019:88 oikeellisuutta. Erityisesti KKO:n maininta siitä, että oikaisuvaatimus on velkojalle yksinkertainen sen katkaistessa vahingonkorvausvelan vanhentumisen, voi osaltaan katsoa edistävän velkasuhteiden selkeyttä.³⁴¹ Perusteluja päinvastaiselle tulkinnalle saadaan kuitenkin esitettyä vielä enemmän erityisesti velkasuhteiden selkeystavoitetta silmällä pitäen. Tähän huomioon palataan tässä kappaleessa myöhemmin.

Ratkaisulle KKO 2019:88 on sen ansioista huolimatta esitettävissä huomattavissa määrin kritiikkiä. Ensinnäkin huomion kohdistuessa jaksossa 2.2 todettuun velallisen korostuneen suojaamisen tavoitteeseen erityisesti vahingonkorvausvelkojen yhteydessä, ratkaisuun KKO 2019:88 näyttää kritiikille alttiille. Ratkaisun kautta ei voida katsoa velallisen suojan tason ainakaan kohonneen. Pikemminkin päinvastainen tulkinta tulee ratkaisun lopputuloksen kautta ilmi.

Korkeimman oikeuden ratkaisua voitaisiin kritisoida myös sen ristiriitaisuudella oikeuskirjallisuudessa esitettyjen kannanottojen kanssa. Esimerkiksi Norros on todennut, ettei velkojan oikaisuvaatimusta voida ainakaan yleisellä tasolla lukea vahingonkorvausvelan katkaisutoimeksi.³⁴² Saarnilehto on puolestaan todennut, että velkojan tulee vahingonkorvausvelan vanhentumisen katkaisutoimessaan kyetä ilmoittamaan, että kyseessä on vahingonkorvaus. Ilmoituksen perusteella tulee samalla käydä ilmi, että katkaisutoimen vastaanottaja on vastuussa vahingosta.³⁴³ Tapauksessa olikin taustalla tilanne, jossa velkoja ei esittänyt varsinaista vahingonkorvausvaatimusta velalliselle.

Kritiikkiä korkeimman oikeuden ratkaisulle voidaan antaa myös KKO:n osin vajanaisten perusteluluiden takia, joita ei ole loppuun asti mietitty. Korkein oikeus perusteli ratkaisuaan mm. sillä, että velkojalle vahingonkorvausvaatimuksen esittämisestä muodostuneet

³⁴⁰ Rekola s. 39-42

³⁴¹ Perustelujen kappaleet 19. ja 21.

³⁴² Norros 2015 s. 310-311

³⁴³ Saarnilehto 2017 s. 289

kustannukset ja muut toimenpiteet osoittautuvat tarpeettomiksi, mikäli velallinen oikaisee suorituksen.³⁴⁴ KKO ei ottanut huomioon oikeuskirjallisuudessa esitettyä huomiota siitä, että velkojalle voi syntyä vahingonkorvaussaatava kaikista vahingoista, jotka velkojalle muodostuu virheen takia, vaikka velallinen tekisikin oikaisu suorituksen.³⁴⁵

Korkein oikeus perusteli ratkaisuaan myös sillä, että velallinen voi useimmiten oikaisuvaatimuksen perusteella varautua velkojan korvausvaatimukseen oikaisun laiminlyönnin takia. Velallinen pystyisi tällaisessa tilanteessa useimmiten arvioimaan samalla myös oikaisuvaatimuksen määrää. KKO perusti näkemyksensä siihen, että sopimusrikkomuksissa velallisella on useimmiten asiantuntevampi rooli silloin, kun virheen oikaisu tulee aiheelliseksi.³⁴⁶ Seuraavaksi tarkastellaan seikkoja, jotka osaltaan näyttävät lisää KKO:n ratkaisusta ilmeneviä ongelmakohtia.

Norros on todennut KKO:n näkemystä muistuttavasti, että velkojalle olisi sinänsä edullista odottaa velallisen oikaisu suoritusta, jolloin velkojan ei tarvitse vielä tässä vaiheessa huolehtia mahdollisesta vahingonkorvaussaatavastaan.³⁴⁷ Velkoja voisi tällaisessa tilanteessa esittää korvausvaatimuksen sen jälkeen, kun oikaisu toimelle varattava aika on päättynyt. Norros ei kuitenkaan puolla tätä vaihtoehtoa, vaan näkee sen ongelmallisena mm. suhteessa tavoitteeseen suojata vahingonkorvausvelkojen nopeaa selvittämistä. Norros toteaa lisäksi olevan vanhentumissääntelyn tavoitteiden vastaista tilanne, jossa sinänsä perittävässä oleva vahingonkorvausvelka voisi säilyä vanhentumattomana.³⁴⁸ Tällainen lopputulos on nimenomaisesti mahdollista ratkaisun KKO 2019:88 perusteella. Ratkaisun perusteella vahingonkorvaussaatavan vanhentumisaika on mahdollista säilyä ikään kuin pysähdyksissä sen aikaa, kunnes velkojalle tulee selväksi, ettei velallinen syystä tai toisesta ryhdy oikaisu toimiin.³⁴⁹

³⁴⁴ Perustelujen kpl. 23

³⁴⁵ Norros 2015 s. 310-311 ks. myös Hemmo II 2003 s. 219. Ks. myös edellä jakso 2.3.3, jossa sanottu näkökohta on tuotu esiin ensimmäisen kerran.

³⁴⁶ Perustelujen kpl. 22

³⁴⁷ Norros 2015 s. 311 ks. myös KKO 2019:88 perustelujen kpl. 21

³⁴⁸ Norros 2015 s. 311-312

³⁴⁹ Vanhentumisaajan pysähtyminen ei sinänsä ole vieras ilmiö vanhentumislailla. Oikeudellisia katkaisukeinoja käsittelevä VanhL 11. 2 § säätelee vanhentumisaajan keskeytymisestä silloin, kun esimerkiksi ulosottoasia tulee vireille. Vanhentumisaika on menettelyn ajan ”pysähdyksissä”. Ks. Aurejärvi, Hemmo 2007 s. 140, jotka käyttävät myös pysähtymistermiä tarkastelussaan. Tällaista pysähtymisvaikutusta ei kuitenkaan liity vapaamuotoisiin katkaisutoimiin. Asiasta on oikeuskirjallisuudessa muistuttanut mm. Norros (Ks. Norros 2013 s. 313 ks. alaviite 7). Annettu kritiikki korkeimman oikeuden ratkaisulle tämän aiheen osalta on siten perusteltua.

Havainnollisena esimerkkinä ratkaisusta KKO 2019:88 voidaan selvyyden vuoksi esittää tilanne, joka osaltaan tuo esiin sanotun ongelman. A:n ja B:n välisessä sopimussuhteessa on tapahtunut sopimusrikkomus 16.1.2020. A on havainnut sopimusrikkomuksen samana päivänä ja vanhentumisaika on alkanut kulua VanhL 7.1 §:n 1 kohdan mukaisesti. A vaatii B:ltä sopimusrikkomuksen perusteella virheen oikaisua 10.1.2023, jolloin velka ei ole vielä vanhentunut. A on yksilöinyt 10.1.2023 sopimusrikkomuksen sekä virheen oikaisua koskevan vaatimuksen. A:lla ei ole tietoa B:n aikomuksista oikaista virhettä. Kun A saa tietää 20.1.2023, ettei B aio tehdä suorituksen oikaisua, tulee A:n vahingonkorvausvaatimus aiheelliseksi.

Vahingonkorvausvelan katkaisuhetki katsotaan tapahtuneeksi 10.1.2023 tehdyllä oikaisuvaatimuksella, mikäli tässä tapauksessa sopimusrikkomus ja virheen oikaisuvaatimus katsottaisiin tarpeeksi yksilöidyksi. Esimerkin kautta tulee ilmi se, että vahingonkorvausvelka olisi katsottu vanhentuneeksi, mikäli A ei olisi tehnyt oikaisuvaatimusta sopimusrikkomuksen perusteella 10.1.2023. Näin tulee huomatuksi se edellä todettu seikka, kuinka vahingonkorvaussaatavan vanhentumisaika voi pysyä pysähdyksissä sen aikaa, kunnes velkoja tulee tietoiseksi velallisen aikeista suorittaa virheen oikaisu. Tällaisen tilanteen voidaan todeta olevan selvästi jo velkasuhteiden selkeystavoitteen perusteella vanhentumissäännösten tavoitteiden vastaista.

Korkein oikeus näyttääkin asettaneen käytännölliset näkökohdat muiden tavoitteiden edelle ratkaisussaan. Erityisesti halu suojata katkaisutoimen tarpeetonta vaikeuttamista tulee ratkaisun KKO 2019:88 perusteella ilmi. Myös ratkaisussa KKO 2012:75 voidaan katsoa olleen samanlainen ajatusmalli taustalla, sillä KKO toi ratkaisun perusteluissaan ilmi katkaisutoimen ensisijaisen tavoitteen saada velallinen tietoiseksi omasta suoritusvelvollisuudestaan. Näin katkaisutoimen tulkintaa ei haluttu kiristää myöskään ratkaisussa KKO 2012:75.

Molemmissa sopimusvastuuseen perustuvissa ratkaisussa korkein oikeus on huomionnut vanhentumislain esitöissä esiin tuotua pyrkimystä saada velallinen kykeneväksi arvioimaan katkaisutoimen perusteella vaatimuksen oikeellisuutta, sekä hankkimaan omia selvityksiään ja varautumaan maksuvelvollisuutensa suorittamiseen.³⁵⁰ Tähän liittyen KKO on tarkastellut

³⁵⁰ KKO 2012:75 perustelujen kpl. 11 ja KKO 2019:88 perustelujen kpl. 9

molemmissa tapauksissa sitä, kuinka suuri asiantuntemuksen taso velallisella on ollut.³⁵¹ Korkein oikeus näyttää asettaneen ratkaisussa KKO 2019:88 velallisen kyvyt tarkastella vaatimuksen oikeellisuutta ja muita seikkoja jopa liian korkeiksi katkaisutoimen tavoitteiden perusteella. Vaikka sopimusrikkomuksissa on usein mahdollista KKO:n toteamalla tavalla se, että velallisella on oikaisuvaatimuksen tilanteissa asiantuntemuksensa perusteella velkojaa paremmat edellytykset arvioida oikaisutoimenpiteiden sisältöä ja niistä aiheutuvia kustannuksia, ei tämä tarkoita sitä, että näin olisi kaikissa tapauksissa.

Korkein oikeus näyttääkin asettaneen asiantuntemuksen roolin jopa liian korkeaan asemaan arvioinnissaan. Ratkaisu asettaa ongelmalliseksi myös tavoitteen suojata velallisen luottamusta vallitseviin oloihin, mikäli velallisen oletetaan oikaisuvaatimuksen perusteella aina pystyvän arvioimaan oikaisuvaatimuksesta johtuvien kustannusten määrää. Tästä syystä ratkaisua KKO 2019:88 ei kannattaisikaan tulkita laajasti. Jo velkasuhteiden selkeys edellyttää suppean tulkinnan linjaa.

Kaikkein painavimmin ratkaisua KKO 2019:88 voidaan kritisoida sillä, että ratkaisu etäännyttää VanhL 10.2 §:n 2 kohdan sanamuodosta. Lainkohdan mukaan ”velkojan tekemästä muistutuksesta tulee käydä ilmi velan peruste ja määrä kohtuudella vaadittavalla, *jolleivät ne ole velallisen tiedossa*”. Sanamuoto kohdistaa velallisen tietoisuuden tason selvästi katkaisutoimen hetkeen. Se ei siten anna minkäänlaista viittausta siihen, että velallisen tietoisuus pitäisi kohdistua myöhempään ajankohtaan. Tässä tutkimuksessa on tullut useaan otteeseen esiin katkaisutoimen tavoite saada velallinen tietoiseksi velan perusteesta ja määrästä.³⁵² Voidaan siten perustellusti kysyä, tuleeko velallinen tietoiseksi oikaisuvaatimuksen hetkellä mahdollisesti myöhemmin vaadittavasta vahingonkorvausvaatimuksesta. Vaikka asiantuntemus usein sopimusrikkomuksissa mahdollistaakin tällaisen tietoisuuden syntymisen, ei kaikissa tapauksissa välttämättä näin ole. Velallisen ollessa yksityishenkilö on usein mahdollista, ettei asiantuntemuksen taso ole kovinkaan korkealla. Lakisidonnaisuuden vaatimus asettaakin KKO:n ratkaisun kritiikille alttiiksi.

Ratkaisu saa kuitenkin osakseen tukea myös oikeuskirjallisuudesta. Esimerkiksi Norros on todetulla tavalla katsonut luontoissuoritusveloitteen ja vahingonkorvausvelan olevan eri

³⁵¹ KKO 2012:75 perustelujen kpl. 16 ja KKO 2019:88 perustelujen kpl. 22

³⁵² Ks. esim. edellä kappale 4.6

velkoja katkaisutoimen yksilöintiä silmällä pitäen. Kuitenkin hänkin näkee edellä kuvatus tyypin tilanteen olevan epätarkoituksenmukaista tilanteessa, jossa velkoja joutuisi ikään kuin varmuuden vuoksi esittämään yksityiskohtaisen vahingonkorvausvaatimuksen tietämättä velallisen aikomuksia suorituksen oikaisun suhteen.³⁵³

Hemmo on ratkaisun oikeellisuutta puoltaessaan muistuttanut, ettei vanhentumislain tavoitteena ole velvoitteen lakkaaminen vanhentumissäätelyn seurauksena. Päinvastoin tarkoituksena on estää velkojan liiallista passiivisuutta ja samalla kannustaa tätä aktiivisiin toimin pitämään saamisoikeutensa voimassa. Siten velkojan saamisoikeuden lakkaaminen on perusteltua silloin, kun velkojan on katsottava toimineen myös velallisen tietoisuus huomioon ottaen liian passiivisesti. Hemmo on pitänyt KKO:n ratkaisua näihin näkökohtiin perustuen oikeana yhdessä sen seikan kanssa, että muussa tapauksessa katkaisutoimelta olisi vaadittu sellaisia muodollisia vaatimuksia, jotka olisivat johtaneet epäkäytännöllisyyteen osapuolten välisissä sopimussuhteissa. Kirjoittaja korostaakin katkaisutoimen tulkinnassa huomion kiinnittämistä sopimusoikeuden yleisiin tavoitteisiin sekä järkipäisten seikkojen huomioimiseen. Hemmo pitää myös tärkeänä sitä, että KKO otti ratkaisussaan huomioon osapuolten yksilölliset ominaisuudet, kuten velallisen asiantuntemuksen.³⁵⁴ Hemmon käytännönläheisyyttä puoltava näkökulma muistuttaakin edellä esitettyä Norroksen näkemystä vahingonkorvausvaatimuksen esittämisen tarkoituksenmukaisuudesta tällaisessa tilanteessa.

Ratkaisun oikeellisuutta voitaisiin perustella myös pyrkimyksellä selkeisiin tulkintalinjoihin. Tukea saadaan myös oikeuskirjallisuudesta. Esimerkiksi Norros on todennut selkeystavoitteen edellyttävän mm. pääsäännön painottamista poikkeustilanteiden sijasta.³⁵⁵ Korkein oikeus näyttääkin toteuttaneen selkeystavoitetta ratkaisussaan KKO 2019:88, jossa se katsoi velallisen olevan *usein* sopimusrikkomuksesta johtuvissa oikaisuvaatimuksen tilanteissa asiantuntevampi osapuoli suhteessa velkojaan. Se painottikin näin pääsääntöä poikkeuksen sijasta.

³⁵³ Norros 2015 s. 363-364

³⁵⁴ Hemmo KKO II 2019 s. 222-223. Hemmo ei ole kuitenkaan ottanut huomioon tässä jaksossa esitettyä huomiota siitä, että KKO:n ratkaisun myötä vahingonkorvausvaatimuksen vanhentumisaika on mahdollista pysyä pysähdyksissä siihen asti, kunnes velkoja tulee tietoiseksi velallisen haluttomuudesta tehdä suorituksen oikaisu. Kirjoittaja ei ole myöskään ottanut huomioon vanhentumislain tarkoitusta esiintuodessaan velallisen korostunutta suojaa vahingonkorvausvelkojen suhteen. Hemmon perustelut ratkaisun oikeellisuudesta jäivät siten melko kapeaksi.

³⁵⁵ Norros 2015 s. 78

Korkeimman oikeuden ratkaisua voitaisiin puoltaa myös melko hyvällä istuvuudella velvoitteen vaihdosta koskevien oppien kanssa. Korkein oikeus ei nimenomaisesti tuonut ratkaisussa esiin velvoitteen vaihdosta koskevia oppeja, vaan se näyttää perustaneen ratkaisunsa pitkälti tämän kysymyksen osalta hovioikeuden toteamiin seikkoihin. Hovioikeus otti ratkaisussaan huomioon oikeuskirjallisuudessa esitetyn toteaman siitä, että luontoissuoritusvelvoite muuttuu helposti rahavelvoitteeksi.³⁵⁶ Tämä johtuu siitä yleisestä periaatteesta, ettei luontoissuoritukseen pakottamista ole pidetty mahdollisena, mikäli sen täyttäminen vaatisi henkilökohtaista työtä.³⁵⁷ Asianosaisen oikeus vaatia luontoissuoritusta on siten sopimusvastuussa ainoastaan lähtökohta.³⁵⁸ Siten tilanteessa, jossa luontoissuoritus ei ole mahdollista tai käytännön kannalta järkevää, tilannetta kompensoi oikeus vaatia vahingonkorvausta.³⁵⁹

Tätä kautta hovioikeus katsoi velalliselle olleen selvää, että oikaisuvaatimuksen laiminlyönti johtaa vahingonkorvausvaatimuksen esittämiseen. Korkein oikeus ottikin tämän näkökohdan huomioon ratkaisussaan.³⁶⁰ Siten ratkaisu näyttääkin olevan linjassa velvoitetyypin vaihdosta koskevan oppien kanssa. Ongelmaksi muodostuu kuitenkin kysymys siitä, voidaanko velalliselta edellyttää tällaista tietoisuutta velvoitetyypin tulevasta vaihdoksesta, mikäli tämä ei ryhdy oikaisutoimeen. Korkein oikeus totesikin todetulla tavalla velallisen asiantuntemustasoon nojautuen, että velallisen tulee tällainen lopputulema pystyä ennakoimaan. Voidaankin pohtia, olisiko KKO syrjäyttänyt velvoitteen vaihtumista koskevat opit kokonaan ratkaisussaan, mikäli se ei olisi katsonut velallisella olevan riittävää asiantuntemustasoa. Tällöin velallisen ei välttämättä olisi voitu katsoa kykenevän arvioimaan vahingonkorvausvelvollisuutensa määrää. Tätä pohdintaa vasten KKO:n huomio velallisen asiantuntemustasosta korostuu entisestään ratkaisun punnintaa ohjaavana tekijänä.

5.4.2 Velkojan saamisoikeus tulkintaa rajoittavana tekijänä

Velkojan saamisoikeudesta saadaan myös perusteluja siihen, miksi korkeimman oikeuden ratkaisuja korotetun yksilöintivaatimuksen arvioinnista voidaan puoltaa. Norros on tuonut esiin ratkaisun KKO 2012:75 tarkastelussaan yleisempiäkin huomioita, jotka soveltuvat

³⁵⁶ Norros 2018 s. 157

³⁵⁷ Norros 2018 s. 157

³⁵⁸ Norros 2009 s. 635-636

³⁵⁹ Kurkela 2003 s. 142. Eri asia onkin, missä tilanteissa luontoissuorituksen voidaan katsoa olevan epätarkoituksenmukainen. Hemmo on tähän liittyen todennut mm. korjaustyön voivan olla tällainen epäsovinnaton luontoissuorite, sillä se vaatii velalliselta erityistä myötävaikutusta. Ks. Hemmo 2003 II s. 201-203

³⁶⁰ Ks. edellä jakso 5.3.2. Ks. myös perustelujen kpl. 22

myös ratkaisuun 2019:88. Kirjoittaja muistuttaa varovaisen tulkinnan tarpeesta passiivisuusseuraamusten alalla. Tämä johtuu Norroksen mukaan siitä, että velkojan saamisoikeus on osa tämän varallisuutta riippumatta siitä, perustuuko se lakiin tai oikeustoimeen. Velkojan saamisoikeus kuuluu velkojalle samalla tavalla kuin esimerkiksi velkojan oikeus omistaa kesämökki.³⁶¹ Tästä syystä Norros korostaakin, että mikäli sopimussuhde perustaa velkojalle jonkin oikeuden, tällainen oikeus voi lakata vain pätevällä ja selkeällä perusteella.³⁶² Tukea kirjoittajan tulkinnalle saadaan myös Ruotsin oikeuskirjallisuudesta, jossa Lindskog näkee velkojan saamisoikeuden perustavanlaatuisena oikeutena.³⁶³

Norroksen tulkinnassa esiintyy siten vahva pyrkimys säilyttää velkojan saamisoikeus voimassa ainakin vahvalla pääsäännöllä. Kirjoittaja suositteleekin suppeaa tulkintaa passiivisuusseuraamusten alalla.³⁶⁴ Linna on samansuuntaisesti katsonut, että saamisoikeus tulisi lakata pääsääntöisesti ainoastaan velallisen tekemällä velan maksulla. Saamisoikeuden menetyks voisi tulla aiheelliseksi ainoastaan silloin, kun velkoja on täysin välinpitämätön saatavastaan. Kirjoittaja pitääkin oikeussuhteiden muuttumattomuutta pääsääntönä ja toteaa vanhentumislaista, ettei sitä tule tulkita ikään kuin ”vanhentumismyönteisesti”.³⁶⁵ Myös edellä tarkastellussa Hemmon analyysissä ratkaisusta KKO 2019:88 on nähtävissä kirjoittajan puoltavan melko suppeaa tulkintalinjaa vanhentumiskysymysten osalta siten, että velkojan saamisoikeus tulisi pysyttää voimassa vahvalla pääsäännöllä.³⁶⁶

Onko korkeimman oikeuden ratkaisukäytännössä katsottavissa Norroksen pohdintoja muistuttavia tulkintalinjoja, joissa velkojan saamisoikeus on nähty perustavanlaatuisena oikeutena? Ainakaan ratkaisuissa KKO 2012:75 ja KKO 2019:88 korkein oikeus ei nimenomaisesti tuonut Norroksen pohdintoja muistuttavia näkökulmia esiin. Kuitenkin molemmissa ratkaisuissa on velkojamyönteinen lopputulos. Korkein oikeus on ratkaisussaan KKO 2019:88 tuonut esille aikaisempien ratkaisujensa KKO 2012:75 ja KKO 2013:63 kautta yhteisiä piirteitä, joita se on ottanut huomioon velkojan katkaisutoimen arvioinnissa. Näitä ovat olleet molemmissa velkojan mahdollisuudet katkaisutoimen yksilöintiin.³⁶⁷

³⁶¹ Norros 2013 s. 319

³⁶² Norros 2018 s. 445

³⁶³ Lindskog 2017 s. 62

³⁶⁴ Norros 2018 s. 444

³⁶⁵ Linna 2020 s. 136

³⁶⁶ Ks. edellä jakso 5.4.1

³⁶⁷ KKO 2019:88 perustelujen kappaleet 11-13

Korkein oikeus toi tuoreimmassa ratkaisussaan esille myös ratkaisussa KKO 2012:75 esiin tuodut näkökohdat velallisen mahdollisuudesta arvioida vaatimuksen perustetta ja määrää. Korkein oikeus huomioi aiemman ratkaisunsa erityisesti sen suhteen osalta, missä määrin on perusteltua tapauksen olosuhteet huomioon ottaen asettaa velkojalle velvollisuus ryhtyä toimiin velan määrän selvittämiseksi.³⁶⁸

Kuten todettua, korkein oikeus katsoi ratkaisussaan KKO 2019:88 velkojan yksilöintivaatimuksen täyttyneen olosuhteisiin nähden kohtuudella katsottavalla tavalla vanhL 10.2 § 2 kohdan mukaisesti.³⁶⁹ Näin ollen voidaan jo tässä vaiheessa todeta, että esimerkiksi Norroksen nostama huomio velkojan saamisoikeuden pysyvyydestä on vankalla pohjalla myös velan vanhentumista koskevissa kysymyksissä, erityisesti katkaisutoimen suhteen. Korkeimman oikeuden tulkinta olisi voinut olla esimerkiksi velan määrän ilmoittamisen osalta erilainen. Kuitenkaan näin ei ollut kummassakaan sopimusperusteisen vastuun tilanteessa. Näin ollen Norroksen esittämä varovainen suhtautuminen vanhentumissääntelyn tulkinnassa esiintyy korkeimman oikeuden ratkaisukäytännössä ikään kuin rivien välistä. Velkojan saamisoikeutta ei kummassakaan tapauksessa haluttu riistää päinvastaisella tulkinnalla.

5.5 Korotettu yksilöintivaatimus sopimuksenulkoisessa vastuussa

5.5.1 Velan perusteen ja määrän ilmoittaminen deliktivastuussa

Edellä todettu seikka velkojan katkaisutoimen osalta sen suhteen, ettei nimenomaista vaatimusta edellytetä esitettäväksi, voidaan todeta olevan voimassa myös deliktivastuussa. Perusteluina voidaan esittää samat näkökulmat kuin on edellä esitetty sopimusperusteisessa vastuussa.³⁷⁰ Edellytyksenä on siten se, että velkoja tuo katkaisutoimessaan esille perustellun käsityksensä korvaussaatavan olemassaolosta velalliselle.

Deliktivastuussa vastuuperusteiden jako muodostuu riippuen siitä, edellytetäänkö korvausvastuussa vahingonaiheuttajan tuottamusta vai määräytykö vastuu esimerkiksi ns. ankanan vastuun perusteella. Vahingonkorvausvastuu on perinteisesti muodostunut tuottamusvastuun perusteella, jossa vastuun syntyminen perustuu vahingonaiheuttajan huolimattomuuteen tai tahallisuuteen. Tuottamusvastuusta erilliseksi osaksi on

³⁶⁸ KKO 2019:88 perustelujen kpl. 14

³⁶⁹ Perustelujen kpl. 31

³⁷⁰ Ks. edellä jakso 5.1

oikeuskäytännössä kehittynyt ns. korostunut huolellisuusvelvoite, jossa sovelletaan käännettyyn todistustaakkaan perustuvaa tuottamusvastuuta. Ankarassa vastuussa on puolestaan kyse tilanteesta, jossa toiminnan harjoittajan on korvattava toiminnastaan aiheutuneet vahingot.³⁷¹ Perusteena ankaran vastuun soveltamiselle on nähty esimerkiksi vaarallisen toiminnan harjoittaminen.³⁷² Tietyissä tilanteissa on nähty kuitenkin problemaattisena kysymys siitä, tuleeko korvausvelvollisuutta pohdittaessa soveltaa ankaraa vastuuta vai tuottamusvastuuta.³⁷³

Katkaisutoimessa edellytettävä vastuuperusteen riittävä yksilöinti näyttäytyy hieman hankalampana kysymyksenä deliktivastuussa. Vastuuperuste edellyttää tuottamusperusteisessa vastuussa vahingonaiheuttajan huolimattomuutta tai tahallisuutta.³⁷⁴ Tuottamusperusteisen vastuun tilanteessa vahingonkärsijältä on jo vanhastaan edellytetty velvollisuutta näyttää toteen vastuuperusteen ohella vahinko, syy-yhteys vastuuperusteen ja vahingon välillä, sekä vahingon määrä.³⁷⁵ Vahingonkärsijällä on siten sopimuksen ulkoisessa suhteessa usein näyttövelvollisuus vahingonaiheuttajan tuottamuksesta. Niin sanotun korostuneen huolellisuusvelvollisuuden alueella tätä ei kuitenkaan edellytetä. Korostuneen huolellisuusvelvoitteen tilanteessa asetelma on päinvastainen. Tällöin vahingonaiheuttajan vastuulla on näyttää toteen tuottamuksen puuttuminen.³⁷⁶

Norros onkin todennut korotetun huolellisuusvelvoitteen olevan tulkinnallisesti helpoin tilannetyyppi arvioitaessa katkaisutoimen yksilöintiä vastuuperusteen kannalta. Kirjoittaja katsookin tällaisessa tilanteessa riittäväksi yksilöinniksi katkaisutoimen, jossa vahingonkärsijä kuvailee vahinkoon johtaneen tapahtuman ja samalla yksilöi näkemyksensä siitä, millä perusteella tämä katsoo vahinkotapahtuman olevan vahingonaiheuttajan syytä.³⁷⁷

Vaikeampi kysymys riittävästä yksilöinnistä vastuuperusteen kannalta on tilanne, jossa vahingonkorvausvastuu perustuu normaaliin tuottamusvastuuseen tai ankaraan vastuuseen. Norros on todennut olevan ongelmallista, että mikäli vahingonkärsijältä edellytettäisiin normaalissa tuottamusvastuussa tai ankarassa vastuussa pitkälle meneviä erittelyjä ja

³⁷¹ Mononen 2004 II s. 1380

³⁷² Hoppu 1998 s. 1051

³⁷³ Hahto 2008 s. 7 ks. myös ratkaisun KKO 1991:156, jossa mainittu ongelmallisuus tuli esille koneen omistajan korvausvelvollisuutta koskevassa ratkaisuharkinnassa. Ks. myös eri mieltä olevan jäsenen lausunto, joka ei puoltanut vastuun katsomista tuottamuksesta riippumattomaksi.

³⁷⁴ Norros 2015 s. 349

³⁷⁵ Kivimäki, Ylöstalo 1964 s. 458

³⁷⁶ Saarnilehto 2010 III s. 58

³⁷⁷ Norros 2015 s. 349

perusteluita vastuun synnyttämistä tosiseikoista, lopputuloksena olisi helposti tilanne, jossa vahingonkärsijältä edellytetään arvioita vahingon tapahtuman oikeudellisista kysymyksistä. Kirjoittaja perustelee näkemystään vanhentumislain esitöillä ja toteaaakin kuvatus tilanteen muodostavan lainsäätäjän tarkoituksen vastaisen lopputuloksen. Norros puoltaakin tulkintaa, jossa vahingonkärsijän katkaisutoimen sisällölle on näiden vastuuperusteiden osalta riittävää edellyttää samoja yksilöintivaatimuksia kuin korotetun huolellisuusvelvollisuuden osalta on esitetty.³⁷⁸

Tukea Norroksen tulkintaan saadaankin vanhentumislain esitöistä, jossa nimenomaisesti todetaan, ettei katkaisutoimessa edellytetä oikeudellisten kysymysten arviointia mm. vahingonaiheuttajan tuottamuksesta.³⁷⁹ Vaarana olisikin lainsäätäjän tarkoituksen ohittaminen, mikäli vahingonkärsijältä edellytettäisiin tuottamuksen arviointia. Yksilöintivaatimuksen sisältöön sopimuksen ulkoisessa suhteessa saadaan suuntalinjoja jo ratkaisusta KKO 2003:81. Linna ja Saarnilehto ovat todenneet ratkaisusta, että se olisi voitu hyvin tehdä myös vanhentumislain aikakautena.³⁸⁰ Ratkaisussa perusteluissa todettiin mm. seuraavaa: ”Yleisluontoiset pesänhoitajan vastuusta muistuttamiset eivät ole yksittäisen vahingonkorvaussaatavan vanhentumisen katkaisemiseksi riittäviä, vaan vanhentumisen katkaisevalta muistutukselta on edellytettävä sitä, että myös väitetty saatava yksilöidään velalliseksi riittävän täsmällisesti”.³⁸¹

Korkein oikeus katsoi siten, että pesänhoitaja A:n toimintaan kohdistunutta yleistä arvostelua ja vastuusta muistuttelua ei pidetty pätevänä vahingonkorvausvelan katkaisutoimena. Osapuolten välit olivat olleet riittäviä useamman vuoden ja pesänhoitajaan oli kohdistettu useita erinäisiä vaatimuksia pesänhoitoon liittyen. Korkein oikeus totesikin, että kuvatussa tilanteessa katkaisutoimelta edellytetään riittävää täsmällisyyttä ja velan yksilöintiä, jotta se erottuisi muista vaatimuksista ja muistuttamisista.

Hemmo on viitannut ratkaisun perusteella jo edellä esitettyyn näkökohtaan, ettei vahingonkärsijältä edellytetä vahingonaiheuttajan tuottamuksen arviointia. Kirjoittaja on lisäksi katsonut ratkaisun perusteella, ettei vahingonaiheuttajan toimintaan kohdistuva yleinen tyytymättömyyden ilmaisu riitä täyttämään korotettua yksilöintivaatimusta.³⁸²

³⁷⁸ Norros 2015 s. 349-350

³⁷⁹ HE 187/2002 vp. s. 57

³⁸⁰ Linna, Saarnilehto 2016 s. 79 ks. vastaavasti Havansi 2004 s. 173 alaviite 488 sekä Könkkölä, Linna 2013 s. 739

³⁸¹ Ks. ratkaisun KKO 2003:81 perustelulausuma

³⁸² Hemmo 2005 s. 224 ks. alaviite 3.

Könkkölä ja Linna ovat ratkaisun perusteella korostaneet yksilöintivaatimuksen tarpeellista ankaruutta esimerkiksi sen takia, että pesänhoitajan voi olla vaikeaa erotella erilaisia itseensä kohdistettuja muistutuksia ja vaatimuksia toisistansa.³⁸³

Tapauksessa olisi ollut riittävää, että velkoja olisi yksilöinyt vahingonkorvaussaatavansa riittävän täsmällisesti. Sen sijaan vahingonkärsijä oli katkaisutoimessaan keskittynyt lähinnä pesänselvittäjän tuottamukseen, joka perustui pesänselvittäjän moitittavaan menettelyyn. Vahingonkorvaussaatavaa ei kuitenkaan missään vaiheessa itsessään yksilöity. Katkaisutoimen katsominen tehottomaksi oli siten melko selkeä ratkaisu tapauksessa. Kysymys tuottamuksen merkityksestä pätevän katkaisutoimen edellytyksenä näyttäytyy siten ratkaisun KKO 2003:81 perusteella epäselvältä. Kuitenkin korkeimman oikeuden katsoessa vahingonaiheuttajan tuottamusta käsittelevä katkaisutoimi tehottomaksi, voitaisiin sitä kautta tehdä varovainen johtopäätös siitä, ettei tuottamuksen kuvailemista myöskään edellytetä velkojan katkaisutoimessa. Olennaista on siten vahingonkorvaussaatavan itsensä yksilöinti.

Oma kysymyksensä on velan perusteen ilmoittamisessa sen mahdollinen virheellisyys. Miten velkojan tekemää katkaisutoimea tulisi tulkita, mikäli velan perustetta ilmoitettaessa jokin asiatieto on virheellinen? Kysymykseen saadaan vastaus ratkaisusta KKO 2002:100, jossa velkoja oli katkaisutoimessaan ilmoittanut väärän vuosiluvun. Vahingonkorvausta oli vaadittu 28.3.1991 väitetyksi tapahtuneen vahingon perusteella. Todellisuudessa teko ja vahinko oli tapahtunut jo 1.11.1989. Korkein oikeus kuitenkin katsoi, että vaatimus oli riittävästi yksilöity ja vaatimuksen perusteet oli ilmoitettu riittävällä tavalla.

Saarnilehto on ratkaisun perusteella katsonut, että velkojan virheellinenkin ilmoitus voi saada aikaan vanhentumisen katkeamisen. Kirjoittaja puoltaakin tulkintaa, että riittävää on tällaisessa tilanteessa edellyttää velkojan ilmoituksessa sitä, että velallinen on sen perusteella tietoinen siitä, mistä korvauksesta on kyse. Vaikka tapaus onkin vanhentumisasetuksen aikainen, Saarnilehto pitää ratkaisusta ilmenevien periaatteiden käytettävyyttä ongelmattona myös nykyisen vanhentumislain aikakautena.³⁸⁴ Kirjoittaja on katsonut riittäväksi, että velkoja ilmoittaa katkaisutoimessa sen hetkisen näkemyksensä saatavan perusteesta. Saarnilehto on perustellut kantaansa myös vanhentumislain esitöillä, jossa

³⁸³ Könkkölä, Linna 2013 s. 739

³⁸⁴ Saarnilehto 2004 II s. 137-139

edellytetään velkojan ilmoittavan katkaisutoimessaan vallitsevan käsityksensä saatavan perusteesta.³⁸⁵

Norros on pitänyt selvänä deliktivastuun osalta sitä, että vahingonkorvausvelan vanhentumisen katkaisu edellyttää paitsi pääasiallista kuvausta vahinkoseurauksesta, myös syy-yhteyden toteennäyttämistä vahinkoseurauksen osalta, jonka perusteella velkoja katsoo vastuuperusteen olevan voimassa. Kirjoittaja katsoo tulkinnan olevan yhteensopiva vanhL:n 10.2 §:n 2 kohdan sanamuodon kanssa, jossa vaaditaan velkojan katkaisutoimessa velan perusteen ja määrän ilmoittamista.³⁸⁶

Norroksen esittämä linjaus saakin tukea vanhentumislain esitöistä, jossa todetaan, että ”perusteesta on ilmoitettava teko, laiminlyönti, tapahtuma tai muu olosuhde, joka velkojan käsityksen mukaan aiheuttaa korvaus- tai hyvitysvastuun, sekä näin aiheutettu vahinko”.³⁸⁷

Norros pitää tulkintaa yhteensopivana myös deliktivastuun vanhentumisaikojen alkamisaikojen kanssa.³⁸⁸ Sopimuksen ulkoisen vastuun vanhentumisaikojen alkamista on tässä tutkimuksessa käsitelty jaksossa 2.3.4.

Korkein oikeus on ratkaisussaan KKO 2013:63 vahvistanut edellä esitetyn tulkinnan vahingon aiheutumisen kuvaamisesta.³⁸⁹ Näin ollen voidaan pitää riidattomana tulkintaa siitä, että korvausvelan katkaisutoimessa tulee kuvata aiheutunut vahinko ja siihen liittyvä syy-yhteys. Tätä kautta voidaan pohtia, kuinka tarkkaa ja pitkälle menevää erittelyä vahingon aiheutumisen suhteen voidaan velkojalta edellyttää katkaisutoimessa. Deliktivastuun osalta Norros on todennut, ettei velkojalle voida asettaa kovin korkeaa vaatimusta vahingon kuvailemisen suhteen. Norros puoltaa lisäksi tulkintaa, jossa ainakaan kovin pitkälle menevää vaatimusta vahinkoseurausten ennakoimisesta ei voida velkojalta edellyttää katkaisutoimen osalta.³⁹⁰

Näkökulma saakin tukea vanhentumislain esitöistä, jossa on katsottu riittäväksi, että velkoja ilmoittaa sen hetkisen käsityksensä saatavan perusteesta ja määrästä.³⁹¹ Norroksen mukaan riittävää onkin, että velkoja kuvailee katkaisutoimessaan olennaisimpien vahinkoseurausten

³⁸⁵ Saarnilehto 2004 II s. 139 Ks. myös HE 187/2002 vp. s. 58

³⁸⁶ Norros 2015 s. 350

³⁸⁷ HE 187/2002 vp. s. 57

³⁸⁸ Norros 2015 s. 350

³⁸⁹ Perustelujen kpl. 14

³⁹⁰ Norros 2015 s. 351

³⁹¹ HE 187/2002 vp. s. 58

synnyn. Sen sijaan vahinkoaiheita ei tarvitse yksilöidä, joka ilmaistaan selvästi jo vanhentumislain esitöissä.³⁹²

Katkaisutoimessa kuvaillun vahinkokuvauksen vaikutuksesta muiden vahinkoseurausten vanhentumisen katkaisuun saadaan oivallinen selvennys ratkaisusta KKO 2013:63. Tapauksessa oli kyse siitä, oliko vakuutusyhtiön tekemä, esinevahinkoja koskeva katkaisutoimi katkaissut takautumissaatavan vanhentumisen myös henkilövahinkojen osalta. Korkein oikeus totesi ratkaisusta seuraavaa: ”Yhtiön vuonna 2005 esittämässä takautumisvaatimuksessa on ollut kysymys eri vakuutusten perusteella korvatuista eri vahingoista, korvauslajeista ja korvausaiheista, eikä niitä koskeva vaatimus ole katkaissut liikennevakuutuskorvauksiin perustuneen vakuutusyhtiön takautumisoikeuden vanhentumista”.³⁹³ Esinevahinkoja koskeva katkaisutoimi ei ollut siten katkaissut korvausvelan vanhentumista henkilövahinkojen osalta. Ratkaisua analysoidaan tarkemmin tämän tutkimuksen seuraavassa jaksossa.

Velan määrän osalta on tullut edellä tarkastellun ratkaisun KKO 2012:75 kautta esiin se, ettei velan määrää ole kaikissa tapauksissa välttämätöntä ilmoittaa. Tulkintaa ei ole syytä muuttaa myöskään deliktiperusteisessa vastuussa. Velan määrän ilmoittamisen arvioinnissa on kuitenkin syytä pitää mielessä, että VanhL:n 10.2 §:n 2 kohdan sanamuodon edellyttämä ”kohtuudella vaadittavalla tavalla” tulee täytyä arvioidessa sitä, onko velallinen saanut tarvittavalla tavalla tietoonsa velan määrän velkojan tekemässä katkaisutoimessa. Ratkaisusta KKO 2013:63 esimerkiksi Norio-Timonen on katsonut, ettei kohtuusvaatimus velan määrän osalta täytynyt riittävällä tavalla. Tämä johtui erityisesti siitä, että ensin esitetty takautumisvaatimus oli euromäärältään huomattavan pieni verrattuna myöhempään vaatimukseen.³⁹⁴

5.5.2 Arviointia velan perusteen ja määrän ilmoittamisesta deliktivastuussa

Savela on tulkinnut ratkaisua KKO 2013:63 siten, ettei itsenäiseen vahinkoseuraamukseen kohdistunut katkaisutoimi saa aikaan velan vanhentumisen katkaisua erillisten vahinkoseuraamusten osalta.³⁹⁵ Norros on todennut ratkaisusta KKO 2013:63, ettei sitä kautta tule tehdä päätelmää siitä, että vahinkoseurausten tulisi aina olla näin selkeästi

³⁹² HE 187/2002 vp. s. 57 ks. myös Norros 2015 s. 352

³⁹³ Perustelujen kpl.15

³⁹⁴ Norio-Timonen KKO II 2013 s. 109

³⁹⁵ Savela 2015 s. 291

erillisiä, jotta kultakin vahinkoseuraukselta voitaisiin edellyttää yksilöintiä katkaisutoimessa. Päinvastoin Norros pitääkin mahdollisena, että velkojan on kuvattava kukin vahinkoseuraus erikseen, vaikka vahinkoseuraukset eivät olisikaan yhtä erillisiä toisistaan kuin ratkaisussa KKO 2013:63.³⁹⁶ Norroksen tulkintaa voidaankin pitää oikeana ensinnäkin velkasuhteiden selkeyden vaatimukseen perustuen.³⁹⁷ Mikäli velkoja pääsisi epäselvässä tilanteessa kovin helposti katkaisemaan korvausvelan vanhentumisen, olisi lopputuloksena velkasuhteiden epäselkeys. Epäselvä tilanne saattaakin olla helposti käsillä tilanteessa, jossa samasta vahinkotapahtumasta on seurannut useita vahinkoseurauksia velkojalle. Velallinen ei tällaisessa tilanteessa ole välttämättä ollenkaan tietoinen kaikista vahinkoseurauksista.

Mikäli velkoja voisi katkaista tällaisessa tilanteessa korvausvelan vanhentumisen, lopputuloksena olisi katkaisutoimen tarkoituksen vastainen lopputulos. Katkaisemistoimen tarkoituksena on todetulla tavalla esimerkiksi se, että velallinen voi katkaisutoimen kautta arvioida vaatimuksen oikeellisuutta, hankkia omia selvityksiään ja varautua maksuvelvollisuuden maksamiseen.³⁹⁸ Korkein oikeus kiinnittikin tähän seikkaan huomiota ratkaisussaan KKO 2013:63.³⁹⁹

Vaikka velallinen tulisi velkojan tekemän katkaisutoimen kautta tietoiseksi korvausvelvollisuudestaan esimerkiksi esinevahingon osalta, ei tämä itsessään tarkoita vahingonaiheuttajan tietoisuuden syntymistä esim. henkilövahingon osalta. Velallisen voikin olla vaikeaa hankkia omia selvityksiään ja arvioida vaatimuksen oikeellisuutta, jos tällä ei ole tietoa esinevahingosta. Tällainen tilanne synnyttäisi helposti lisää riitaisuuksia ja vaarantaisi asioiden sovinnollista selvittämistä. Lopputulos ei vastaisi vanhentumislain esitöissä esiin tuotua tavoitetta edistää velkasuhteiden omatoimista selvittämistä. Samoin velallisen mahdollisuus arvioida vaatimuksen todenperäisyyttä vaikeutuisi.⁴⁰⁰

Mikäli korkein oikeus olisi päätenyt toisenlaiseen tulkintaan ratkaisussaan KKO 2013:63, lopputuloksena olisi ollut varsin epäselvä velkasuhteiden tila. Velkoja onnistuisi tällaisessa tilanteessa katkaisemaan sellaisen velkasuhteen vanhentumisen, josta velallisella ei välttämättä ole minkäänlaista tietoa. Korkeimman oikeuden ratkaisua voidaankin siten pitää onnistuneena ja siten velkasuhteiden selkeyttä turvaavana ratkaisuna. Näin huomataan

³⁹⁶ Norros 2015 s. 352-353

³⁹⁷ Ks. edellä esim. jakso 2.2 Ks. myös HE 187/2002 vp. s. 16

³⁹⁸ HE 187/2002 vp. s. 57

³⁹⁹ Perustelujen kpl. 13

⁴⁰⁰ Ks. edellä jakso 4.1 ks. myös HE 187/2002 vp. s. 21-22 ja 57-58

samanlaisia tutkimuksellisia lopputuloksia kuin edellä käsitellyistä ratkaisuista KKO 2012:75 ja KKO 2019:88 on ilmennyt. Molemmissa tapauksissa ratkaisun oikeellisuutta puoltavana perusteluna toimi ainakin osittain velkasuhteiden selkeyden vaatimus.⁴⁰¹

Huomionarvoista on nostaa esiin ratkaisusta KKO 2013:63 osapuolten aseman vaikutuksesta korotetun yksilöintivaatimuksen arviointiin. Korkein oikeus viittasi perusteluissaan vanhentumislain esitöihin, jossa todetaan osapuolten aseman vaikutuksesta yksilöintivaatimukseen vaikuttavana tekijänä siten, että ammattimaista luotonantoa tai perintää harjoittavalta velkojalta on mahdollista vaatia yksityiskohtaisempaa yksilöintiä verrattuna yksityishenkilöön.⁴⁰² Korkein oikeus katsoikin vakuutusyhtiöllä olleen erityistä asiantuntemusta arvioida yksilöintivaatimustaan. Merkitystä ei ollut myöskään sillä, että velan määrä oli täsmentynyt myöhemmin. Korkein oikeus katsoikin velkojan katkaisutoimen tehottomaksi henkilövahinkojen osalta.⁴⁰³

Ratkaisua tarkastellut Norio-Timonen on katsonut KKO:n huomioineen olennaisella tavalla sen, että velkojana olleen vakuutusyhtiön on tullut asiantuntemuksensa perusteella pystyä arvioimaan keskivertoista velkojaa paremmin katkaisutoimen edellytyksiä.⁴⁰⁴ Norros on puolestaan tulkinnut ratkaisua siten, että selvyys katkaisutoimen puutteellisuudesta sai aikaan sen, ettei velkojan asiantuntemus saanut ratkaisussa itsenäistä merkitystä.⁴⁰⁵ Joka tapauksessa velkojan asiantuntemuksella voidaan todeta olleen ratkaisussa ainakin punnintaa ohjaava funktio.

6. Kokoavia näkökohtia

6.1 Mitä yhteisiä piirteitä KKO:n ratkaisukäytännössä esiintyy korotetun yksilöintivaatimuksen arvioinnissa?

Korkeimman oikeuden pyrkimys turvata velkasuhteiden selkeyttä korotetun yksilöintivaatimuksen tarkastelussa on tullut tämän tutkimuksen aikana esiin kaikissa kolmessa ennakkoratkaisussa, jotka on annettu vanhentumislain aikakautena. KKO:n ratkaisut eroavat kuitenkin siinä, kuinka paljon velkasuhteiden selkeysvaatimusta on

⁴⁰¹ Ks. edellä jakso 5.2.1

⁴⁰² Perustelujen kpl. 13 ks. myös HE 187/2002 vp. s. 56-57

⁴⁰³ Perustelujen kpl. 15

⁴⁰⁴ Norio-Timonen KKO II 2013 s. 109

⁴⁰⁵ Norros 2015 s. 344-345

painotettu kussakin ratkaisussa. Tämän lisäksi korotetun yksilöintivaatimuksen arvioinnissa esiintyy monia muitakin yhteisiä piirteitä, joihin tarkastelu siirtyykin seuraavaksi. Korotetun yksilöintivaatimuksen arvioinnissa on huomattavissa kaksi toisiinsa linkittyvää piirrettä, jonka perusteella velkojan katkaisutoimea arvioidaan. Näitä ovat osapuolten tietoisuuden taso velan perusteesta ja määrästä sekä asiantuntemuksen taso velkojan ja velallisen välillä.

Ensinnäkin voidaan jo ratkaisusta KKO 2002:100 todeta, että vaikka se on melko iäkäs ja todetulla tavalla vanhentumisasetuksen aikaisessa oikeustilassa annettu, on siitä hyötykäyttöä tarkastellessa vanhentumislain korotettua yksilöintivaatimusta myös nykyisessä oikeuskäytännössä. Jo tässä ratkaisussa tuli esiin velallisen tietoisuuden täyttymisen arviointi. Samanlaisia arviointikriteerejä esiintyy myös vanhentumislain aikakautena annetussa ratkaisukäytännössä.

KKO:n ratkaisukäytännön perusteella on katkaisutoimen kannalta vähimmäissisältönä katsottava edellyttävän sitä, että velallisen tietoisuus velan perusteesta täyttyy siten, että tämä pystyy arvioimaan velan perustetta ja määrää itse velkojan katkaisutoimen seurauksena. Kun tämä minimiedellytys täyttyy, virheellistä tai muuten tulkinnanvaraista katkaisutoimea on mahdollista pitää pätevänä katkaisutoimena VanhL 10.2 §:n 2 kohdan tarkoittamalla tavalla. Tällainen lopputulos on mahdollista jopa silloin, kun velkojan katkaisutoimi ei olisikaan täsmälleen VanhL 10. 2 §:n 2 kohdan sanamuodon mukainen katkaisutoimi. Tämä seikka on tullut edellä esiin esimerkiksi ratkaisusta KKO 2012:75.

Korkein oikeus tarkastelikin velallisen tietoisuuden tasoa esimerkiksi edellä tarkastellussa ratkaisussa KKO 2019:88. Korkein oikeus totesi nimenomaisesti yksilöintivaatimuksen edellyttävän sitä, että velallinen tietää, mihin velkaan katkaisutoimenpide kohdistuu.⁴⁰⁶ Vaikka ratkaisussa ei sinänsä ollut pääasiallisesti kyse velallisen tietoisuuden tasosta, on olennaista huomata, että tarkastelu velallisen tietoisuuden tasosta on yhtenäinen piirre, mihin korkein oikeus kiinnittää huomiota arvioidessaan korotettua yksilöintivaatimusta. Myös ratkaisussa KKO 2012:75 korkein oikeus kiinnitti huomiota katkaisutoimen tarkoitukseen eli siihen, että velallinen tulee tietoiseksi omasta korvausvelvollisuudestaan.⁴⁰⁷

Edellä on tullut esiin viitteitä siitä, että jo vanhentumisasetuksen aikaisessa oikeustilassa velkojan katkaisutoimen sisältövaatimuksena edellytettiin lähinnä sitä, että velkoja ilmoittaa

⁴⁰⁶ Perustelujen kpl. 17

⁴⁰⁷ Perustelujen kpl. 11 ks. myös HE 187/2002 vp. s. 56

sen hetkisen käsityksensä velan perusteesta.⁴⁰⁸ Samanlaisia näkökohtia on havaittavissa myös nykyisen oikeuskäytännön perusteella. Esimerkiksi Ratkaisussa KKO 2012:75 ja KKO 2019:88 tulee ilmi korotetun yksilöintivaatimuksen tulkinnassa ”tyytyminen” velkojan vallitsevaan käsitykseen saatavansa perusteesta. Ratkaisussa KKO 2012:75 todettiin nimenomaisesti perustuen vanhentumislain esitöihin, ettei katkaisutoimen tarkoituksena ole velkasuhteen sisällön tarkka selvittäminen.⁴⁰⁹ Näin velkojan katkaisutoimi katsottiin riittäväksi korotetun yksilöintivaatimuksen arvioinnissa.

Myös ratkaisussa KKO 2019:88 annettiin painoarvoa velkojan vallitsevalle käsitykselle korvausvaatimuksen perusteesta katkaisutoimen tekohetkellä.⁴¹⁰ Velkojan käsitys velan perusteesta ja määrästä oli esillä myös ratkaisussa KKO 2013:63.⁴¹¹ Ratkaisu oli kuitenkin siten erilainen muihin KKO:n ratkaisuihin, että velkojan käsitys korvausvaatimuksen perusteesta sai aikaan sen, että katkaisutoimi katsottiin tehottomaksi.

Velkojan ja velallisen tietoisuuden täyttymisen arviointi linkittyy oikeuskäytännön perusteella vahvasti siihen, mikä osapuolten asiantuntemuksen taso kussakin yksittäistapauksessa on. Asiantuntemuksen taso voikin osaltaan vaikuttaa siihen, katsotaanko velkojan yksilöinti riittäväksi vanhentumislain 10.2 §:n 2 virkkeen edellyttämällä tavalla. Vanhentumislain esitöistä saa myös käsityksen velallisen asiantuntemuksesta arvioinnissa vaikuttavana tekijänä.⁴¹² Myös Norros on tulkinnut vanhentumislain esityölausumia siten, että velallisen asiantuntemuksella voi olla merkitystä katkaisutoimen pätevyyden arvioinnissa.⁴¹³

Velkasuhteen osapuolten asiantuntemus on tullut esiin kaikissa kolmessa KKO:n ratkaisussa, jotka ovat käsitelleet korotettua yksilöintivaatimusta. Esimerkiksi ratkaisun KKO 2012:75 perusteluissa todettiin myyjän osalta, että tällä on ollut yhtäläiset mahdollisuudet arvioida ja selvittää hinnanalennuksen määrää. Kiinteistönvälittäjä on myös voinut asiantuntemuksensa perusteella arvioida hinnanalennuksen määrää.⁴¹⁴ Myös

⁴⁰⁸ Ks. edellä jakso 5.5.1

⁴⁰⁹ Perustelujen kpl. 11 ks. myös HE 187/2002 vp. s. 56

⁴¹⁰ perustelujen kpl. 31

⁴¹¹ Perustelujen kpl. 15

⁴¹² HE 187/2002 vp. s. 57

⁴¹³ Norros 2013 s. 320

⁴¹⁴ Perustelujen kpl. 16

Saarnilehto ja Linna ovat katsoneet ratkaisun perusteella, että velallisen asiantuntemuksen tasolla voi olla merkitystä pätevää katkaisutoimea arvioitaessa.⁴¹⁵

Myös velkojan asiantuntemuksella voi olla merkitystä arvioitaessa pätevää katkaisutoimea. Ratkaisussa KKO 2012:75 velkojalla ei katsottu olevan sellaista asiantuntemusta, joka vaikutti korotetun yksilöintivaatimuksen arvioinnissa siihen, ettei tarkempaa yksilöintivaatimusta edellytetty.⁴¹⁶ Oikeuskirjallisuudessa esimerkiksi Hoffrén on todennut velkojan asiantuntemattomuuden vaikuttaneen tämän eduksi korotetun yksilöintivaatimuksen arvioinnissa ratkaisussa KKO 2012:75.⁴¹⁷

Myös ratkaisussa KKO 2019:88 huomioitiin osapuolten asiantuntemus velkojaa silmällä pitäen. Korkein oikeus kiinnitti huomiota yleisellä tasolla velallisen parempiin mahdollisuuksiin asiantuntemuksensa perusteella arvioida velkojan oikaisuvaatimuksen sisältöä. Tulkintaa perusteltiin sillä, että sopimussuhteessa velallisella on usein velkojaan nähden asiantuntevampi asema silloin, kun kysymyksessä on velkojan vaatimus suorituksen oikaisusta. Tällöin velallinen pystyy paremmin arvioimaan oikaisuautoimenpiteiden sisältöä ja niistä seuraavia kustannuksia.⁴¹⁸ Sen sijaan ratkaisussa KKO 2013:63 korkein oikeus katsoi velkojana olleella vakuutusyhtiöllä olleen erityistä asiantuntemusta arvioida mm. katkaisutoimen yksilöintivaatimuksia.⁴¹⁹ Asiantuntemus kääntyi siten ikään kuin velkojaa vastaan ratkaisussa KKO 2013:63.

Kaikissa kolmessa korkeimman oikeuden korotettua yksilöintivaatimusta koskeneessa ratkaisussa yksi olennaisimmista yhteisistä tekijöistä näyttäytyykin osapuolten asiantuntija-aseman arvioinnissa. Olennaista on siten huomata asiantuntemuksen vaikutus arviointiin vaikuttavana seikkana. Varsinkin ns. kiperissä jutuissa asiantuntemuksen rooli saattaa kallistaa arviointia enemmän heikompaa osapuolta suojaavaan tulkintaan. Samalla tulee huomatuksi se tärkeä seikka, että korotetun yksilöintivaatimuksen sanamuoto ”kohtuudella vaadittavalla tavalla” täytyy helposti silloin, kun velallispuolella on asiantuntevampaa henkilöstöä. Näin ollen osapuolten asiantuntemusta voidaan pitää tämän tutkimuksen perusteella yhtenä tärkeimpänä tulkinnallisena työkaluna sen selvittämisessä, miten ”kohtuudella vaadittava tapa” kussakin tilanteessa täytyy.

⁴¹⁵ Linna, Saarnilehto 2016 s. 86

⁴¹⁶ Perustelujen kpl. 16

⁴¹⁷ Hoffrén 2013 II s. 873

⁴¹⁸ Perustelujen kpl. 22

⁴¹⁹ Perustelujen kpl. 15

Toki on syytä muistaa, ettei asiantuntemuksella ole arvioinnin kannalta hyötyä sellaisessa tilanteessa, jossa kummallakaan osapuolella ei sitä ole. Kuitenkin sopimusrikkomusten tilanteissa velallisella on useimmiten asiantuntevampi rooli. Esimerkiksi ratkaisussa KKO 2019:88 korkein oikeus nimenomaisesti totesi velallisella olevan usein sopimusperusteisessa vastuussa asiantuntevampi asema. Korkein oikeus tarkasteli tosin tilannetta vain oikaisuvaatimusta silmällä pitäen. Kuitenkin kokonaisuudessaan korotetun yksilöintivaatimuksen arvioinnissa korostuu painavana piirteenä asiantuntemuksen rooli osapuolten välillä.

Kokonaisuudessaan korkein oikeus näyttääkin ottaneen varsin käytännönläheisen tarkastelun korotetun yksilöintivaatimuksen arvioinnissa, joka korostuu erityisesti sopimusrikkomuksiin liittyvissä tapauksissa. Molemmissa ratkaisussa KKO 2012:75 ja KKO 2019:88 korkein oikeus tarkasteli varsin käytännönläheisesti velallisen mahdollisuuksia selvittää velan perustetta ja määrää. Tähän liittyen se tarkastelikin osapuolten asiantuntemuksen tasoa ratkaisuisaan. Sen sijaan ratkaisussa KKO 2013:63 velallisen asiantuntemuksen taso ei noussut esille. Tämä tosin johtui siitä edellä todetusta seikasta, että velkojan katkaisutoimi katsottiin tapauksessa niin puutteelliseksi, ettei kysymyksellä ollut varsinaista merkitystä.

Voidaan kuitenkin pohtia, olisiko korkein oikeus pohtinut velallisen mahdollisuuksia arvioida velan perustetta ja määrää samalla tavalla kuin sopimusrikkomustapauksissa, mikäli velkojan katkaisutoimen puutteellisuus olisi ollut ratkaisussa tulkinnanvaraisempi? Ratkaisu KKO 2013:63 on harmillisesti ainoa deliktivastuuta koskeva ennakkoratkaisu vanhentumislain aikakaudella, joten kysymykseen ei saada oikeuskäytännön perusteella tarkkaa vastausta.

6.2 Onko vastuumuodoilla merkitystä korotetun yksilöintivaatimuksen arvioinnissa?

Edellä on tullut jo esiin vastuumuotojen erottelun olevan erityisen tärkeää vanhentumisajan alkamishetkeä määrittäessä. Vastuumuotojen erottelu tulee selkeästi ilmi jo VanhL 7.1 §:n sanamuodoista.⁴²⁰ Vanhentumislain 10.2 §:n 2 kohdan sanamuoto ei kuitenkaan erottele toisistaan sopimus- ja deliktivastuuta korotetun yksilöintivaatimuksen osalta.

⁴²⁰ Ks. edellä jakso 2.2.1

Sopimuksen ulkoisen vastuun piiriin kuuluva ratkaisu KKO 2013:63 näyttäytyy kaiken esitetyn perusteella ainoana ennakkotapauksena korotetun yksilöintivaatimuksen suhteen, jossa vanhentumislain aikakautena on annettu velkojan saamisoikeutta rajoittava ratkaisu ja katsottu katkaisutoimi tehottomaksi. Molemmissa sopimusvastuuseen perustuvissa KKO:n ratkaisuissa annettiin velkojamyönteinen ratkaisu arvioitaessa korotettua yksilöintivaatimusta.

Hyvin yksinkertaisesti ajateltuna voitaisiin tämän perusteella todeta velkojan korotetun yksilöintivaatimuksen olevan arvioinnin kannalta ankarampaa deliktivastuussa. Tällainen tulkinta vaikuttaisi ensi silmäyksellä melko kapeakatseiselta ja jyrkältä. Sitä voidaan toki perustella sillä yksinkertaisella faktapohjalla, että sopimusperusteisen vastuun tilanteissa on molemmissa ratkaisuissa annettu velkojamyönteinen ratkaisu.⁴²¹ Tulkintaa voitaisiin perustella myös Norroksen esittämällä huomioilla sopimusperusteisen vastuuseen kohdistuvasta ratkaisusta KKO 2012:75, jossa kirjoittaja mm. toteaa, että mikäli sopimus perustaa velkojalle saamisoikeuden, on se syytä pitää voimassa ainakin vahvalla pääsäännöllä.⁴²²

Samoin voitaisiin perustella korotetun yksilöintivaatimuksen arvioinnin olevan deliktivastuussa tiukempaa sen perusteella, että korkein oikeus totesi nimenomaisesti ratkaisussaan KKO 2019:88 perustelulausuman, joka viittaa arvioinnin olevan ainakin tietyllä tasolla erilaista sopimusperusteisessa vastuussa. Korkein oikeus totesikin seuraavaa: ”Sopimusrikkomuksiin perustuviin saataviin liittyy kuitenkin erityispiirteitä, joilla on merkitystä arvioitaessa saatavan yksilöinnille asetettavia vaatimuksia”.⁴²³ Korkeimman oikeuden perusteluissa ei varsinaisesti tuoda esiin sitä, mitä mainitulla lauseella nimenomaisesti tarkoitettiin. Ilmeisesti KKO tarkoitti tällä sopimusrikkomuksesta seuraavaa oikaisuvaatimusta, josta KKO totesi sen toimivan velkojan kannalta ensisijaisena vaihtoehtona ennen muiden vaatimusten, kuten vahingonkorvauksen esittämistä.⁴²⁴ Näin ei voida kuitenkaan varmasti sanoa, joten KKO:n lauselma jää tältä osin hieman epäselväksi.

Näkemyistä siitä, että sopimusvastuussa korotettu yksilöintivaatimus on arvioinniltaan löyhempää, voidaan perustella myös sopimusperusteisen vastuun ominaispiirteillä, joita ei deliktivastuussa esiinny. Perusteluja saadaan oikeuskirjallisuudesta, jossa esimerkiksi

⁴²¹ Ks. edellä jakso 5.2.1

⁴²² Norros 2013 s. 319

⁴²³ KKO 2019:88 perustelujen kpl. 15

⁴²⁴ KKO 2019:88 perustelujen kpl. 16

Hemmo on tarkastellut sopimus- ja deliktivastuun eroavaisuuksia ja todennut, ettei vastuumuotojen eroilla pääsääntöisesti ole vaikutusta siihen kysymykseen, jossa pohditaan velkojan erilaisia keinoja tehdä katkaisutoimi. Kirjoittaja on kuitenkin huomauttanut, että sopimus- ja deliktivastuun erot johtavat käytännössä siihen, että esimerkiksi luontoissuoritukseen liittyvä kysymys osana katkaisutoimen keinovalikoimaa tulee pohdittavaksi ainoastaan sopimusvastuussa.⁴²⁵

Ratkaisun KKO 2019:88 kaltainen lopputulos, jossa velkojan ensisijainen vaatimus oikaisusta katkaisee myöhemmin aiheelliseksi tulevan vahingonkorvausvelan vanhentumisen, ei siten ole mahdollinen deliktivastuussa. Tämä johtuu siitä, että vahingonkorvausvastuu syntyy deliktivastuussa rahamääräisenä silloinkin, kun vahinkona on esimerkiksi rikkoutunut auto, joka on turmeltunut vahingonaiheuttajan toiminnan seurauksena. Tällöin vahingonkärsijä ei voi sopimuksen ulkoisessa suhteessa vaatia vahingonaiheuttajaa kunnostamaan sitä tai toimittamaan uutta rikkoutuneen tilalle.⁴²⁶ Oikaisuvaatimus ei ole siten pääsääntöisesti mahdollista deliktivastuussa.⁴²⁷ Sen sijaan sopimusrikkomuksen tilanteissa oikaisuvaatimus on ratkaisussa KKO 2019:88 todetulla tavalla usein ensisijainen keino vaatia korvausta.

Tilannetta voidaan havainnollistaa esimerkillä, jossa tulee samalla havaituksi deliktiperusteisen korvausvastuun rajoittuneisuus verrattuna sopimusperusteiseen vastuuseen. Esimerkkinä voidaan kuvailla tilanne, jossa B on rikkonut A:n auton. A vaatii vahingonkorvauksen sijasta suorituksen oikaisua eli sitä, että B korjaa A:n auton. Tässä tilanteessa vanhentumisaika alkaa VanhL 7.1 §:n 3 kohdan mukaisesti siitä, kun A on havainnut autonsa olevan vahingoittunut ja B:n olevan vahingonaiheuttaja. A tekee B:lle yksilöidyn vaatimuksen, jossa hän kuvailee vahingon, syy-yhteyden vastuuperusteen ja vahingon välillä, sekä vahingon määrän. Mikäli A vaatii B:ltä pelkästään auton korjaamista 3 vuoden ajan ilmoittamatta minkäänlaista vahingonkorvausvaatimusta, vanhentumisen katkaisemista ei ole missään vaiheessa tapahtunut.

Tämä johtuu siitä, ettei deliktivastuussa todetulla tavalla voi vaatia suorituksen oikaisua. Mikäli kuvailtu tilanne etenisi käräjäoikeuteen, lopputuloksena ei olisi muuta vaihtoehtoa kuin tulkita velkojan katkaisutoimi tehottomaksi korotettua yksilöintivaatimusta arvioitaessa. Tällöin toki vaaditaan sitä, ettei B ole missään vaiheessa tunnustanut

⁴²⁵ Hemmo 1998 s. 165, ks. myös alaviite 335

⁴²⁶ Norros 2018 s. 157

⁴²⁷ Ståhlberg, Karhu 2013 s. 43

korvausvelkansa olemassaoloa. Joka tapauksessa esimerkin kautta nähdään, kuinka deliktivastuussa voi tulla esiin tilanne, jossa velkoja on yrittänyt katkaista korvausvelan vanhentumisen samalla tavalla kuin esimerkiksi sopimusperusteiseen vastuuseen perustuvassa ratkaisussa KKO 2019:88, saamatta kuitenkaan aikaan korvausvelan vanhentumisen katkaisemista.

Näin tulee huomatuksi, että velkojalla on sopimusperusteisessa vastuussa enemmän ”keinovalikoimaa” korvausvelan vanhentumisen katkaisuun kuin deliktivastuussa. Tämä johtuu siitä esiin tulleesta seikasta ratkaisun KKO 2019:88 kautta, että velkoja voi vaatia vahingonkorvauksen sijasta suorituksen oikaisua sopimusrikkomuksen tilanteessa. On toki yleisen elämäkokemuksen perusteella melko selvää, ettei esimerkinomaista tilannetta deliktivastuun osalta tule käytännön elämässä vastaan kovinkaan helposti. Kuvailtu tilanne toimii kuitenkin hyvänä osoituksena sopimusperusteisen vastuun paremmasta käyttökelpoisuudesta velkojan katkaisutoimen kannalta korvausvelkojen suhteen.

Sanotusta huolimatta ei kuitenkaan voida ainakaan yksioikoisesti todeta deliktivastuussa arvioinnin olevan ankarampaa korotetun yksilöintivaatimuksen osalta. Myös Norros on todennut, että velkojan saamisoikeuden perustuessa esimerkiksi lakiin, on saamisoikeus syytä pitää vahvalla pääsäännöllä voimassa.⁴²⁸ Näin ollen velkojan saamisoikeuden perustuessa esimerkiksi vahingonkorvauslakiin, velkojan saamisoikeudelle tulee asettaa samanlainen suoja kuin sopimukseen perustuvalla saamisoikeudelle. Olisi lisäksi liian kapeakatseista tulkita deliktivastuu arvioinniltaan ankarammaksi korotetun yksilöintivaatimuksen tarkastelussa yhden ennakkoratkaisun perusteella, joka todetulla tavalla oli tapauksen tosiseikaston perusteella muutenkin melko selkeä tapaus.

VanhL 10. 2 §:n 2 kohdan sanamuoto ei myöskään anna minkäänlaista viittausta tulkita kysymystä siten, että sopimusperusteisen vastuun tilanteessa korotetun yksilöintivaatimuksen arvioinnin tulisi olla löyhempää. Kuitenkin edellä esitetyt sopimusvastuuseen kuuluvat ominaispiirteet luovat käytännössä helposti tilanteen, jossa korotetun yksilöintivaatimuksen arviointi on velkojan kannalta kevyempää. Tämä johtuu ennen kaikkea ratkaisusta KKO 2019:88, jossa velkojan keinovalikoimaa katkaista korvausvelan vanhentuminen lisättiin jopa liikaakin.

⁴²⁸ Norros 2018 s. 445

6.3 Katkaisutoimen vähimmäissisältö

Vaikka korotetun yksilöintivaatimuksen täyttymisen arvioinnin voidaan edelleen todeta olevan tapauskohtaista, voidaan tiettyjä yleisiä piirteitä vähimmäissisällöstä silti esittää. Ensimmäinen vähimmäissisällön piirre on se, että velkoja tuo katkaisutoimessaan ilmi käsityksensä olevansa oikeutettu saada korvausta velalliselta. Toiseksi katkaisutoimessa on ilmoitettava vastuun peruste. Tällöin velkojan on ilmoitettava esimerkiksi sopimusrikkomus taikka vahingonaiheuttajan menettely, jonka seurauksena vahinko on syntynyt. Kolmanneksi velkojan tulee ilmoittaa vallitseva käsityksensä saatavan perusteesta. Velan määrää ei sen sijaan ole välttämätöntä kaikissa tapauksissa ilmoittaa. Sen sijaan velkojan on ilmoitettava, millä perusteella velan määrä muodostuu siten, että velallinen pystyy itse arvioimaan velan määrää.

Vähimmäissisällön rakenne näyttäytyy siten melko samalta kuin oikeuskirjallisuudessa on aiemmin esitetty.⁴²⁹ Katkaisutoimen vähimmäissisältö korvausveloissa alenee kuitenkin ainakin sopimusperusteisessa vastuussa ratkaisun KKO 2019:88 myötä entisestään. Näin ollen velkojan ei tarvitse katkaisutoimessaan ilmoittaa vielä vahingonkorvausvaatimustaan. Riittävää onkin, että velkoja yksilöi katkaisutoimessaan *ensisijaisen* vaatimuksensa sopimusrikkomuksen ohella riittävän täsmällisesti.

7. Lopuksi

Tässä tutkimuksessa on pyritty selvittämään korotetun yksilöintivaatimuksen vähimmäissisältöä vahingonkorvausvelan vanhentumisen katkaisutoimena. VanhL 10.2 §:n 2 kohdan sanamuoto antaa virkettä ensimmäistä kertaa tarkastelevalle henkilölle melko ankaran kuvan korotetun yksilöintivaatimuksen tasosta. Kaiken esitetyn valossa voidaan kuitenkin todeta, ettei VanhL 10.2 §:n 2 kohdan korotettua yksilöintivaatimusta tule tulkita lainkaan niin ankaraksi vaatimukseksi kuin ensisilmäyksellä voisi olettaa.

Tutkimuksen kautta on todettu jo vanhentumislain esitöiden antavan suuntaviivoja sanotulle kannalle. Vaikka esityölausumat antavat paikoittain sanamuotoa vastaavalle tulkinnalle sijaa, muut esityölausumat ohjaavat päinvastaiselle tulkinnalle asettautumista. Esityölausumat ovat edellä todetulla tavalla osittain epäselviä korotetun

⁴²⁹ Norros 2018 s. 521. Ks. myös Norros 2015 s. 365

yksilöntivaatimuksen suhteen. Tämä on tullut edellä esiin esimerkiksi tarkastellessa korvausvelan määrän ilmoittamisvelvollisuutta. Niiden kautta ei kuitenkaan saada riittävästi perusteluja tulkintakannanottoon siitä, että korotettu yksilöntivaatimus olisi vanhentumislain sanamuodon mukaista vaatimusta löyhempää. Lisäperusteluja saadaan kuitenkin oikeuskäytännön perusteella.

Vanhentumislain aikaisen oikeuskäytännön perusteella on tullut havaituksi ensinnäkin se, ettei velkojan ole välttämätöntä ilmoittaa tarkkaa rahamäärää katkaisutoimessaan. Tämä seikka on tullut esiin ratkaisussa KKO 2012:75. Jo tämän perusteella saadaan vahvistusta sille tulkintakannanotolle, että katkaisutoimelle asetetut vaatimukset ovat luultua joustavampia. Toisena perusteluna voidaan mainita ratkaisu KKO 2019:88. Ratkaisun kautta voidaan todeta, ettei myöskään vahingonkorvausvaatimuksen yksilöiminen ole välttämätöntä tilanteessa, jossa velkoja vaatii ensisijaisesti virheellisen suorituksen oikaisua ja on samalla yksilöinyt tämän vaatimuksen sekä sen taustalla olevan sopimusrikkomuksen riittävän tarkasti. Kokoavasti voidaan siten perustellusti esittää, ettei velkojan katkaisutoimi korvausvelkojen suhteen tarvitse olla niin tarkkaa kuin ensisilmäyksellä olettaisi vanhentumislain sanamuodon perusteella.

Tutkimustuloksena on todettu korotetun yksilöntivaatimuksen vähimmäissisällön osalta, että katkaisutoimen vähimmäissisältö alenee entisestään ratkaisun KKO 2019:88 myötä.⁴³⁰ Vähimmäissisältö näyttääkin täyttyvän silloin, kun velallinen saa tapauskohtaisissa olosuhteissa kohtuulliset tiedot vastuustaan ja pystyy myös itse arvioimaan velan määrää. Tällöin ei näyttäisi olevan merkitystä sillä seikalla, ettei velkojan katkaisutoimi täytä korotetun yksilöntivaatimuksen sanamuotoa täsmällisesti. Ratkaisu KKO 2013:63 toimii kuitenkin huomionarvoisena muistutuksena korotetun yksilöntivaatimuksen painoarvosta. Tämä tulee ratkaisun avulla havaituksi sitä kautta, ettei velkoja onnistu katkaisemaan korvausvelan vanhentumista selvästi puutteellisella katkaisutoimella. Tästä syystä huolellisen velkojan kannattaakin suhtautua korotettuun yksilöntivaatimukseen vakavasti halutessaan katkaista korvausvelan vanhentumisen.

Korotetun yksilöntivaatimuksen tarkastelussa on myös tullut huomatuksi, että sopimus- ja deliktivastuun erot muodostavat katkaisutoimelle eriasteisia vaatimuksia. Tämä johtaa todetulla tavalla siihen, että sopimusvastuussa korotetun yksilöntivaatimuksen arviointi on helposti löyhempää velallisen ollessa usein asiantuntevampi osapuoli. Vanhentumislain

⁴³⁰ Ks. edellä jakso 6.3 katkaisutoimen vähimmäissisällöstä

aikaisesta oikeuskäytännöstä löytyy tällä hetkellä vain yksi deliktivastuuseen perustuva ratkaisu, joten suoraviivaisempi tulkintakannanotto edellyttäisi lisää deliktivastuuseen perustuvia ennakkoratkaisuja. Tulevaisuus näyttääkin, nouseeko vastuumuotojen välinen ero korotetun yksilöintivaatimuksen arvioinnissa enemmän esille. Mikäli näin käy, voi tällöin olla syytä erotella vastuumuodot toisistansa korotetun yksilöintivaatimuksen suhteen.

Korkeimman oikeuden ratkaisukäytäntö korotetun yksilöintivaatimuksen tulkinnassa on saanut tässä tutkimuksessa osakseen kehuja. Kritiikiltä se ei ole kuitenkaan säästynyt. Kun velan määrää ei ole ratkaisukäytännön perusteella välttämätöntä ilmoittaa katkaisutoimessa, eikä edes varsinaista vahingonkorvausvaatimusta, lopputuloksena on etäännyminen VanhL 10. 2 § 2 kohdan sanamuodosta. Tämä seikka näyttäytyy varsin ongelmalliselta erityisesti lakisidonnaisuuden periaatteeseen nojautuessa. Myös velallisen suojaamisen tavoite näyttäytyy KKO:n ratkaisukäytännön perusteella kritiikille alttiille. Korkeimman oikeuden ratkaisukäytännön perusteella velallisen suojan taso näyttää laskeneen entisestään ratkaisun KKO 2019:88 myötä. Tämä seikka näyttäytyy problemaattiselta erityisesti sitä taustaa vasten, että oikeuskirjallisuudessa ja vanhentumislain esitöissä velallisen suoja on korostettu erityisesti vahingonkorvausvelkojen suhteen.⁴³¹ Myös velkojan suoja näyttää tästä näkökulmasta ylikorostetulta.

Voidaan kuitenkin todeta, että korkein oikeus on ollut yleisesti ottaen vaikean tilanteen edessä korotetun yksilöintivaatimuksen arvioinnissa. Korotetun yksilöintivaatimuksen tulkinnassa lakisidonnaisuuden periaatteen vaatimus näyttää kaiken esitetyn perusteella olevan jännitteessä velkoja- ja velallispuolen suojan tavoitteiden kanssa. Mikäli lakisidonnaisuuden vaatimuksesta haluttaisiin pitää tiukemmin kiinni, korotetun yksilöintivaatimuksen tulkinta olisi väistämättä ankarampaa. Tällöin huomio kohdistuisi enemmän velallisen suojan tavoitteeseen velkojan kustannuksella. Jos taas velkojaa halutaan suojata, joudutaan luopumaan ainakin osittain lakisidonnaisuuden vaatimuksesta, jolloin puolestaan velallisen suojan tavoite kärsii. Korkein oikeus näyttääkin valinneen kaiken esitetyn valossa jälkimmäisen vaihtoehdon. Onko KKO:n valintaa pidettävä oikeana? Korkeimman oikeuden ratkaisukäytännölle saadaan esitettyä näkökohtia, jotka ainakin osaltaan vähentävät mahdollisuuksia esittää moitearvostelua vallitsevalle tulkintalinjalle.

Vanhentumislain esityölausumissa ilmenevät tavoitteet tuovat todetulla tavalla sekä velallisen että velkojan etua suojaavia tavoitteita esiin. Korkeimman oikeuden

⁴³¹ Ks. edellä jakso 2.2

tarkasteltavana on ollut siten tilanteita, jossa sen on tullut suojata ensinnäkin tavoitetta siitä, ettei katkaisutoimea vaikeuteta tarpeettomalla tavalla. Tässä tavoitteessa korostuu luonnollisesti velkojan etu. Samaan aikaan KKO:n on tullut suojella myös velallista siten, että tämän voidaan katsoa tulleen kohtuudella vaadittavalla tavalla tietoisesti velan perusteesta ja määrästä. Vaikeassa tilanteessa ollessaan KKO näyttää tämän tutkimuksen perusteella ottaneen ratkaisuharkintansa apuvälineeksi asiantuntemustason huomioimisen osapuolten välillä. Onko asiantuntemustason huomioiminen järkevää korotetun yksilöintivaatimuksen tulkinnassa? Vastauksena voidaan esittää useita järkipäisiä perusteluja, jotka näyttäytyvät yhteensopivilta myös vanhentumislain tavoitteiden kannalta. Kun osapuolten asiantuntemuksen taso huomioidaan kussakin yksittäistapauksessa, tulee tällöin huomioiduksi molempien velkasuhteen osapuolten edut mahdollisimman tasapuolisesti.

Asiantuntemustason tarkastelun kautta saadaan helpommin selville ensinnäkin se, voidaanko velallista katsoa tulleen asiantuntemustasonsa perusteella tietoisesti velan perusteesta ja määrästä kohtuudella vaadittavalla tavalla. Tällöin myös velkojan saamisoikeus tulee huomioiduksi asianmukaisella tavalla. Kun korkean asiantuntemustason omaava velkoja tekee korvausvelan vanhentumisen katkaisutoimen, voidaan perustellummin katsoa vaadittavan tarkempaa yksilöintiä. Mikäli tällainen velkoja tekee olosuhteet huomioon ottaen puutteellisen katkaisutoimen, on tällöin perustellumpaa katsoa katkaisutoimi pätemättömäksi, kuten ratkaisussa KKO 2013:63 katsottiinkin. Velkojan voidaan tällaisessa tilanteessa katsoa olleen välinpitämättömämpi saamisoikeudestaan. Mikäli velkojan saamisoikeus tehottoman katkaisutoimen perusteella ehtii tällaisessa tilanteessa vanhentua, saamisoikeudelle löytyy siten pätevä peruste lakata.

Samoin KKO:n ratkaisukäytäntöä puoltaa vanhentumislaisissa tuotu tavoite siitä, ettei katkaisutoimea ole tarkoitus tarpeettomasti estää tai vaikeuttaa. Asiantuntemustason huomioimisella tätä tavoitetta pystytään suojaamaan tasapuolisesti siten, ettei korotettua yksilöintivaatimusta tulkita liian ankaraksi. Samalla tulkintaa saadaan tasapainotettua siten, ettei korotettu yksilöintivaatimus myöskään laske liikaa vaatimustasoltaan.

Asiantuntemustason huomioimisella voidaan nähdä olevan myös yleisempää hyötyä, kun tulkintalinjat selkeytyvät. Osapuolten asiantuntemustaso on huomioitu myös vanhentumisaikojen tarkastelussa, jossa on tarkasteltu niitä tekijöitä, jotka johtavat velkojan tietoisuuden ja selonottovelvollisuuden syntymiseen. Asiantuntemustaso on siten

huomionarvoinen tekijä myös vanhentumisaikojen koskevassa tulkinnassa. Asiantuntemustason huomioiminen myös korotetun yksilöintivaatimuksen tarkastelussa on siten johdonmukaista ja vanhentumislain tulkintalinjoja selkeyttävää. Tätä taustaa vasten tulkintamallin voidaan katsoa edistävän myös tulkintalinjojen selkeyden tavoitetta, joka on nähty erityisesti velan yksilöinnissä arvokkaana tulkinnallisena työkaluna.⁴³² Korkein oikeus näyttääkin toimineen perustellusti huomioidessaan osapuolten asiantuntemustason. Sanottuja huomioita vasten KKO:n ratkaisut näyttävätkin varsin ansiokkailta.

Kokonaisuudessaan voidaan oikeuskäytännön nykytilanteesta todeta, että velkojan suoja puoltava tulkintalinja näyttää varsin perustellulta. Myös oikeuskirjallisuudessa esitetyt kannanotot näyttävät osakseen puoltavan velkojan saamisoikeuden pysyttämistä vahvalla pääsäännöllä.⁴³³ Korkeimman oikeuden ratkaisukäytäntö, jossa velkojan suoja puoltava tulkintalinja näyttää vahvana, saa siten myös tätä taustaa vasten kiitosta.

Huomion kohdistuessa tutkimuksen alkupuolella tarkasteltuihin seikkoihin, saadaan niiden kautta esitettyä vielä lisää perusteita siihen, miksi korotettua yksilöintivaatimusta ei ole syytäkään tulkita liian ankaraksi vaan pikemminkin lain sanamuotoa löyhemmäksi. Edellä on jo todettu esimerkiksi vanhentumisajan alkamishetkestä se, että siihen liittyy vahvasti velkojan tietoisuuden täyttymisen taso. Vanhentumislain 7.1 § asettaa velkojalle melko ankaran selonottovelvollisuuden jo vahingon selvittämisen suhteen. Siten on mahdollista, että vanhentumisaika alkaa juoksemaan jo ennen kuin velkojalla on tosiasiallista tietoisuutta vahingosta ja muista korvausvelkansa perusteista.⁴³⁴ Velkojan harteille sisältyy näin ollen jo valmiiksi tämän saamisoikeutta uhkaavia tekijöitä. Jo tästä syystä korotettua yksilöintivaatimusta ei tulisi tulkita liian ankarasti.

Lisäperusteena voidaan nojautua siihen aiemmin todettuun seikkaan, että yleinen vanhentumisaika lyheni kymmenestä vuodesta kolmeen vuoteen.⁴³⁵ Tämän lainmuutoksen voidaan melko riidattomasti todeta vähentäneen velkojan saamisoikeuden suojaa. Katkaisutoimelle asetettuja vaatimuksia ei ole tästäkään näkökulmasta syytä arvioida liian tiukasti. Muussa tapauksessa lopputuloksena voisi olla kohtuuton tilanne velkojan kannalta. Vastaavanlainen näkökulma tuli esille myös vanhentumislain esitöissä, jossa pohdittiin vanhentumisajan lyhentymisen merkitystä katkaisutoimen tulkintaan vaikuttavana piirteenä.

⁴³² Norros 2015 s. 372-373

⁴³³ Ks. edellä jakso 5.4.2

⁴³⁴ Ks. edellä jakso 2.3.2

⁴³⁵ Ks. edellä jakso 2.1

Sanottu seikka vaikutti tulkinnan pitämiseen joustavana katkaisutoimen osalta. Tämä näkökulma perustui siihen seikkaan, että mitä lyhyempi vanhentumisaika on, sitä useammin velkojan tulee tehdä katkaisutoimi. Tästä syystä liian ankara katkaisutoimen tulkinta nähtiin kohtuuttomana velkojan kannalta.⁴³⁶ Vanhentumislain esitöiden kautta on siten nähtävissä ainakin yleisellä tasolla perusteluja tulkita korotettua yksilöintivaatimusta joustavasti.

Kaiken kaikkiaan tulee huomatuksi vanhentumislain sisältävän jo valmiiksi velkojan saamisoikeutta vaarantavia normeja. Korotetun yksilöintivaatimuksen voidaan katsoa lisänneen entisestään velkojan saamisoikeutta vaarantavia tekijöitä. Samalla velkojalle asetettujen velvollisuuksien ja vaatimuksien määrä on lisääntynyt. Tästäkään syystä korotettua yksilöintivaatimusta ei tule tulkita liian ankaralla kädellä.

Tärkein velkojan suoja ja korotetun yksilöintivaatimuksen lievempää tulkintaa puoltava peruste on kuitenkin vanhentumisinstituutio itsessään. Vanhentumislaki on pelkällä olemassaolollaan velkojan saamisoikeuteen merkittävästi puuttuva normisto. Velkojan saamisoikeus on siten jo valmiiksi uhkaavassa tilanteessa. Kun tällaisen saamisoikeuden lakkaamisen uhkaa on entisestään lisätty korotetun yksilöintivaatimuksen lisäämisellä vanhentumislakiin, voidaan todeta velkojan suojan vaarantuneen entisestään. Korkeimman oikeuden ratkaisuja, joissa velkojan saamisoikeutta ei ole haluttu riistää tarpeettoman ankaralla korotetun yksilöintivaatimuksen tulkinnalla, on siten katsottava varsin perustelluiksi.

Sanotusta huolimatta vanhentumislain esityöt edellyttävät todetulla tavalla myös velallisen edun huomioimista.⁴³⁷ Ongelmaksi muodostuu etenkin nykyisen oikeuskäytännön perusteella se, että velallisen asiantuntemusta on korostettu jopa liiaksikin tämän kustannuksella. Tämä seikka on tullut esille tässä tutkimuksessa sopimusperusteiseen vastuuseen liittyvässä ratkaisussa KKO 2019:88. Edellä esitetty tulkinnan tasapainottaminen osapuolten asiantuntemustason huomioimisella näyttääkin menneen osittain epätasapainoon velallisen haitaksi. Ongelmatilanteita saattaa helposti muodostua silloin, kun velallisen asiantuntemustaso ei ole korkealla. Tällöin vaarana on ratkaisun epäoikeudenmukainen lopputulos, kun velallinen joutuu oikaisuvaatimuksen laiminlyönnin perusteella suorittamaan vahingonkorvausta velkojalle velasta, jonka perustetta ja määrää tällä ei

⁴³⁶ HE 187/2002 vp. s. 22

⁴³⁷ Ks. edellä jakso 4.1

välttämättä ole ollut tiedossa. Korkeimmalle oikeudelle saattaakin tulla painetta muuttaa tulkintalinjaansa tulevaisuudessa.

Miten nykytilannetta tulisi arvioida kaiken esitetyn valossa? Ensinnäkin voidaan sanoa, ettei vanhentumislain kaikkia tavoitteita voitane täyttää siten, että sääntely olisi kaikin puolin aukotonta ja osapuolia tyydyttäviä. Kaiken kaikkiaan voidaan kuitenkin todeta, että tällä hetkellä tarve suojata velkojan saamisoikeutta pitää korotetun yksilöintivaatimuksen alhaisempana vanhentumislain sanamuotoon verrattuna.